

COMMENTARIA
IN ARISTOTELEM
GRAECA

EDITA CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

VOLUMINIS XXII

PARS I MICHAELIS EPHESII IN PARVA NATURALIA

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMERI

MCMIII

MICHAELIS EPHESII
IN PARVA NATURALIA
COMMENTARIA

CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

EDIDIT

PAULUS WENDLAND

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMERI

MCMIII

PRAEFATIO

Ipse Michael horum commentariorum p. 149,1 ss. hoc ordine scholas suas Aristotelicas enumerat:

Περὶ ζώων μορίων καὶ πορείας

Περὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως¹⁾

Περὶ ζώων κινήσεως

Περὶ ζώων γενέσεως

Περὶ μακροβιότητος καὶ βραχυβιότητος

καὶ σὺν τούτοις τὰ περὶ γήρωος καὶ νεότητος²⁾.

qua in enumeratione temporum ordinem, quo edita sunt scripta, secutus esse videtur. certe huic ordini cetera temporum vestigia, quae percurrens Michaelis scholas inveni — alia additurum esse, qui accuratius omnes Michaelis libros investigaverit, verisimile est — non repugnant. scholia enim Περὶ ζώων πορείας respicit in scholiis Περὶ ζώων γενέσεως (Comm. XIV 3 p. 55,9. 10 Hayduck) et in huius voluminis p. 103,6, respicere videtur etiam in scholiis Περὶ ζώων κινήσεως fol. 149^r52 Ald. — tum recte in illa enumeratione commentariis Περὶ μνήμης succedere scholas Περὶ ζώων κινήσεως testimonio, quod infra posui, comprobari videtur³⁾, et eundem ordinem innuere videtur verbis quae p. 50,32 leguntur ὡς δεῖται ἐν τῷ Περὶ ζώων κινήσεως.

¹⁾ Hoc titulo Michaelē hic complecti etiam libros υ ε ν μ ρ (Bonitzii sigla hic et infra pono) efficitur ex p. 1,15 τὸ Περὶ μνήμης καὶ θνήσκου et e Comm. Περὶ ζώων κινήσεως fol. 149^r30. 31 Ald. εἰκότως μετὰ τὸ Περὶ μνήμης τὰ τὰ τὰ τὰ τὰ τὰ Περὶ ζώων κινήσεως, cf. Zeller II 2 p. 95, Baumstark, *Arist. bei den Syrern* I p. 77.

²⁾ Contineri hoc titulo etiam librum α ν apparet ex huius voluminis p. 51,10 λέγει δὲ Περὶ ἀναπνοῆς ἐν τῷ Περὶ ζωῆς καὶ θανάτου (cf. p. 122,24. 25) et e serie argumentorum, quam p. 99 explicat.

³⁾ Ob eam causam praetuli lectionem libri C ceteris libris qui tradunt primum Περὶ ζώων γενέσεως, tum Περὶ ζώων κινήσεως. accedit quod p. 100,11, ubi eundem ordinem invenimus, libri C lectio confirmari videtur. de Parvorum Naturalium in duas partes divisione interiectis scriptis zoologicis cf. Baumstark p. 74, Littig, *Andronikos von Rhodos* I München 1890 p. 28 ss.

Ex horum scriptorum¹⁾ numero hoc volumine edidimus ea quae ad Parva naturalia quae dicuntur pertinent. exstiterintne alia ante Michaelis operam in haec scripta commentaria, quamquam veri dissimile non videtur, memoriae non traditur²⁾. quos igitur fontes adierit Michael ignoramus, nisi quod ipse interdum magistri sui sententias laudat³⁾.

Quamquam postremus editor Parvorum Naturalium Biehlius prioris codicum Aristotelicorum classis fidei atque auctoritati plane se addixit, tamen constat, si quis genuinum textum restituere volet, ei eclectica ratione utendum neque temere alterius ordinis auctoritatem spernendam esse⁴⁾. iam ad archetypum huius classis recuperandum aliquid valet Michaelis, Sophoniae, etiam Georgii Pachymeris auctoritas⁵⁾. qui omnes huius classis textum fere sequuntur. fide autem carent, quas in apparatu Biehlius posuit Michaelis lectiones. eadem enim ratione atque in Alexandro adhibendo

¹⁾ Ut plenam nanciscamur notitiam Michaelis commentariorum, adhibenda quoque sunt quae ipse p. 149,15 de commentariis in Metaphysica Z—N (pro ζῆτα apud Michaellem scribebat s' V. Rose, *De Aristotelis librorum ordine* p. 147) compositis testatur; quae commemorat etiam Anecdota Hierosolymitana (Comm. III 1 p. XVIII, 15), et libros E usque ad N sub Alexandri nomine servatos Michaelis esse erant qui censerent et fateor mirum sententiarum et locutionum cum Michaeli consensum mihi animadversione dignum videri (cf. Comm. I p. 451,35 cum huius vol. p. 62,1). — ibidem librum Περὶ χρωμάτων se explicaturum esse pollicetur. porro adhibenda sunt De scholiis in Dialecticam et Rhetoricam (cf. Anecd. Hier.) et in Physica testimonia Michaelis in comm. in Soph. El., collecta Comm. II 3 p. 233; haec enim in Soph. El. commentaria Michaelis esse etiam eis quae ad huius vol. p. 32,3 adnotavi probari videtur. studia in commentario Περὶ φύλης (de quo cf. Comm. XIV 3 p. IV) posita innuere videtur Michael huius vol. p. 85,10.

²⁾ Exstitisse Alexandri in haec scripta commentarium inde non concludam, quod repetuntur a Michaeli locutiones quaedam, quae Alexandro in deliciis sunt. quae locutiones e lectione aliorum Alexandri commentariorum Michaelis memoriae facile inhaesisse possunt. data occasione Alexandri in librum De sensu sententias adhibet, cf. adnotationes ad p. 1,5 48,2 (33,3 et p. XII). fortasse et hic et in Metaphysicis, postquam Alexandri commentaria inde a libro E perierunt ab Averroee lectitata, Alexandri operam continuare sibi proposuit.

³⁾ Cf. Indicem nominum s. *Michael*. — iam Leo Allatius in Diatriba De Psellis (Migne, *Patr. Graeca* tom. CXXII 2 p. 498) coniecit a Psello pendere Michaellem et recte utriusque in multis consensum agnovit. occurrit etiam apud Psellum ὁ πρῶτος νοῦς (p. 702 A ss. Migne), cf. carmen ab Ephesio p. 24,27 allatum et Comm. V 6 p. IX¹. porro comparanda sunt quae leguntur apud Psellum p. 702 C de divinae mentis actione (cf. Mich. p. 77,23), p. 740 de somniis, p. 833 de litterarum interitu (cf. Mich. p. 142,7 ss.). maxima autem similitudo inter Michaellem et Pselli quae feruntur excerpta De anima intercedit: cf. e. gr. Psellum p. 1032 C Mich. p. 10,22 ss., Psell. p. 1042 D Mich. p. 89,16, Psell. p. 1068 B Mich. p. 61,22. 23. sed cave temere hinc quicquam concludas. nam cum Pselli nomen dubitationibus obnoxium est, tum omnia illa excerpta e Philopono fluxerunt (cf. Comm. XV p. VII. XIV ss.). Philoponum igitur, non Psellum, si modo omnino Psellus est, Michael adiasse potest.

⁴⁾ cf. quae disputavi *Festschrift Theodor Gomperz dargebracht*, Wien 1902, p. 173 ss.

⁵⁾ cf. Littig, *Die Philosophie des Georgios Pachymeres*, München 1891, p. 97.

usus¹⁾ temere Aldinae lemmata pro genuinis habet, ipsius Michaelis verba non satis curat.

Librorum duo genera distinguenda sunt. prioris duos testes adhibuimus:

PARISINUS 1925 bomb. saec. XIV continet Michaelis scholas in libros S 1. Zπ 2. μx (fol. 14^v — 18) 3. ζ (fol. 18—34) 4. Ζx 5. Ζγ (cf. Comm. XIV 3 p. IV) 6. μν (fol. 124—149^v) 7. Ζμ 8. α (Alexandri comm. cf. Comm. III 1 p. X. XI, vol. XIV 3 p. IV). contulit C. Kalbfleisch, nunc professor Rostochiensis.

Cum hoc libro artissima familiaritate coniunctus est codex in Aldina a expressus, quamquam sua propria habet et vitia et bona.

Ex ingenti numero alterius classis codicum, quos Academia Berolinensis examinandos curavit, tres potissimum digni visi sunt, quorum lectionibus in apparatu positis imago satis fidelis archetypi huius ordinis recuperaretur:

VATICANUS COLUMNENSIS graecus 2199 membr. saec. XII continet scripta, C ut numeris utar, quibus supra ordinem libri S descripsi, 6. 4. 2. 3. contulit E. Pfuhl.

PARISINUS 1923 chart. saec. XIV continet hanc seriem librorum 7. 1. R 6. 4. 2. 5. 3. desinit p. 127,19. contulit C. Kalbfleisch.

PARISINUS 1921 bomb. saec. XIV exhibet Alexandri in librum De sensu P commentarii partem (cf. Comm. III 1 p. VII. IX), Aristotelis Historiam animalium, tum Michaelis libros 7. 1²⁾, deinde Sophoniae De anima paraphrasim, denique nr. 8 et Michaelis libellos 6.³⁾ 4. 2. 3. 5. desinit ut R p. 127,19⁴⁾, sed e postrema parte libri inde a p. 148,4 nonnulla excerpit. ceterum cf. Comm. XIV 3 p. IV, vol. XXIII 1 p. VII. fundamentum quasi codicis efficit Aristotelicus textus; in margine adiecta sunt Michaelis commentaria, quibus in extremo margine alius generis scholia circumdata sunt. contulit C. Kalbfleisch.

Affinitas sodicum CRP vel inde apparet, quod, quamquam alius alia scripta vel ex amplissima archetypi collectione vel ascito alio libro recepit, tamen idem est eorum scriptorum, quae communia habent, ordo; hoc unum inter R et P interest, quod inverterunt ordinem librorum 5. 3. C autem saepius ab RP⁴⁾ discedens vel cum Sa consentit vel propria habet et bona et vitia.

¹⁾ cf. *Festschrift* p. 182. 183.

²⁾ Post 1 insertum est fol. 105^v — 106 exordium scholarum libri μν, quae infra omnes exhibet, usque ad p. 5,10 λέοντος. textus huius fragmenti persimilis est ei qui in eodem libro infra traditur.

³⁾ Collationis signa non recte interpretatus ad p. 127,20 dixi librum P in versu inferiore post R desinere.

⁴⁾ Horum arta cognatio etiam eo probatur, quod uterque in fine mutilus est, confirmatur eis quae Hayduck Comm. XIV 3 p. IV iudicavit.

Soph. Denique alteri ordini adnumerandus est Michaelis liber, quem Sophonias paraphrasta adhibuit, congruens magis cum RP quam cum C (cf. Comm. V 6 p. VI).

Classium ea ratio est, ut prior plus valeat, altera, quamquam ipsa quoque non raro genuinas lectiones servavit, fere priori cedat. res igitur orthographicas ex auctoritate optimi libri S pendere volumus.

Editio princeps et quae sola adhuc exstabat Aldina prodiit a. MDXXVII. titulum eius v. Comm. III 1 p. XII. textus eius, si excipias typothetae vitia et quae interdum editor minus feliciter coniectura novasse videtur, haud ita malus est, cum e libro melioris ordinis expressus sit. lemmata autem Aristotelica e vulgaribus editionibus interpolata et ampliata sunt.

Kiliae mense Iulio a. MCMIII.

PAULUS WENDLAND.

SUPPLEMENTA

I LIBRORUM CARPTIM COLLATORUM SPECIMINA

Ad priorem classem pertinent etiam:

MARCIANUS 237 bomb. saec. XIV continet secundum numeros p. VII positos libellos 1. 3. 2. 4. 6. 5.

MARCIANUS 238 membr. saec. XV eius gemellus, fortasse ex eo descriptus. uterque has lectiones habet:

p. 124,15 ἐκείνη || 20 τέτρα (itein 22) || 21 τέθρον || τοῦ σχοίνου || 23 τέθρον || 25 καὶ εὖ || p. 125,2 γάρ || 3 ὁμοίως

unde apparet, quod aliorum locorum comparatione comprobatur, utrumque librum artissime cohaerere cum S, a quo per has lineas nusquam discedunt, Aldinam ex neutro eorum fluxisse.

PARISINUS 2066 chart. saec. XV continet scripta 5. 1. 4. 2. 3. 6

p. 127,10—37 consentit cum nostro textu, nisi quod 15 τοῦ ἐργάτου cum a omittit || p. 128,9 τούτων cum a || 13 posuit ut a || 32 δι' ἣν cum a ||

unde qui apparatus contulerit, intellet, hunc Parisinum, cum saepius differat a S, per totos hos versus concinere cum a. cf. Comm. XIV 3 p. V.

PARISINUS 1922 chart. saec. XVI ad familiam Sa pertinet.

p. 1,10 δ' ἐνέργεια || 13 τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς ἡ cum Sa || 14 τῷ τὸ (sic etiam R) || 15 τάττει om. spatio 6 litt. relicto || 23 καὶ om. || p. 2,2 ὁρεῖται cum S || 4 μὲν οἰν. cum SRP || 5 περὶ om. || 8 τὸ om. (?) cum a || 10 add. ἐν cum S || 16 ἡ μνήμη] ἐμνήσθη

ESTENSIS MUTINENSIS 209 (III G 5) chart. saec. XVI Parisini modo commemorati gemellus est, ut eiusdem partis collatio docet, in qua repetuntur etiam propria illius vitia, p. 1,10 δ' ἐνέργεια, 1,14 τὸ, 1,15 τάττει om., 1,23 καὶ om.

Alterius classis codices (cf. Comm. III 1 p. X) hi cum P potissimum cognati sunt:

1. PARISINUS 1882 membr. saec. XV continet scholia in libros μν, υ, μτ, Ζx, μx, ζ eodem ordine qui exstat in P. ad alteram classem pertinet, fere congruit cum P, e quo fluxisse videtur.

p. 1,8 ἐστὶ καλεῖν || 12 αἰσθητικὸν || 13 αἰσθητικοῦ || 17 ἔσται || 18 αἰσθητικόν || 21 τῷ πρώτῳ αἰσθητικῷ || p. 2,1 δοκεῖ || ὁρεῖται || 4 μνημονεύουσιν || μὲν οἰν. || 5 ὅτι] ἐπὶ || 8 σώματι καὶ ψυχῇ || 9 ἐργηγορεῖ || 11 καὶ εἰς καὶ πῶς ἐγγίνεται || 14 αἰσθήσεων || 18 ἑτέρα || 19. 21 ἐστὶν ἀνωθεν || 20 ἔσται ἡμῖν || 26 αἰσθησιν || 29 ὁδῶν || p. 17,1. 2

ἀλλ' ὡς—ῥεσθῆσθαι om., quae verba versum faciunt in P || idem cadit in p. 22,32—23,2 οὕτω—παθόντα et in p. 22,13—15 ἥτις—μνήμη || p. 55,19 quae verba in margine add. P², om. || p. 85,16 post γνωρίμους add. ἀλλήλων. P enim ad superiorem versum aberrans addiderat ὑπὲρ ἀλλήλων, sed recte rursus deleuit || postrema pars deest ut in RP

2. PARISINUS Suppl. graeci 340 chart. saec. XVI solum exhibet commentarium De memoria. maxime concinit cum Par. 1882 modo commemorato, fortasse ab eo pendet (cf. Comm. III 1 p. X). quocum communia habet etiam vitia, quibus carent CRP, velut

p. 1,17 ἔσται || 21 ἐν τῷ πρώτῳ αἰσθητικῷ || p. 2,8 σώματι καὶ ψυχῇ || p. 17,1 eadem verba om.

3. BONONIENSIS graecus 2305 chart. saec. XVI¹), qui ante Michaelis scripta Alexandri commentarium in librum α' exhibet, item artissime cohaeret cum Par. 1882, quocum et in lectionibus illis ad p. 1. 2 modo enotatis et alibi consentit.

4. VATICANUS 271 chart. saec. XVI ipse quoque his codicibus adnumerandus est, quod docet specimen collationis p. 1,1—15, confirmant quae passim notata sunt e p. 124—127. accedit quod eodem loco atque RP desinit et quod eandem codicum cognationem etiam in Alexandri textu Comm. III 1 p. X agnovit.

5. 6. Denique duo ESTENSES MUTINENSES 180 (III F 2) chart. saec. XV et 210 (III G 6) chart. saec. XVI huc pertinent, ut communio lectionum in prooemio obviarum docet; de his codicibus cf. vol. III 1 p. X.

Contra cum R artius cohaerent:

LAURENTIANUS 85,1, qui Oceanus dicitur, bomb. saec. XIV inde a fol. 661 Michaellem exhibet.

p. 1,5 ἐκείνου || 8 ἐστι καλεῖν || 11 αἰσθήων (sic) || 12 αἰσθητικόν || 13 αἰσθητικοῦ || 14 τῷ || τὸ (cf. p. VII) || 17 αἰσθητικῷ || 18 αἰσθητικόν || 21 αἰσθητικῶν (sic) || p. 2,1 ὁρεῖται cum R || 4 μὲν om. || 9 ἐργηγορεῖ || 11 ἐγγίνεται || 18 ἑτέρα cum R || 20 ἔσται ἡμῖν || 29 τοῦτου || p. 3,1 αἰσθητικῷ || αἰσθητικόν || 3 αἰσθητικῷ || 5 εἰκὼν τῆς αὐτῆς || 7 διορίζονται || 8 φαντασάν τύπω ἐν || 9 τύπον τοῦτον || 11 prius αὐτόν] αὐτά || alt. αὐτόν] αὐτήν || 13 τύπω || 14 ἐγγινομένην cum CP || 17 αἰσθητόν] αἰσθητικόν || δὲ (ante καί) om. || 18 καλοῦσι αἰσθησιν || 21 τὴν φαντασίαν || φανταστικόν || τοιοῦτον || 21. 22 τῶν et αἰσθήσεων || 22 καὶ om. || p. 6,24. 25 πολλάκις—μνημονευτά bis habet cum R

ex his lectionibus, si excipias, quae librarii negligentia peccavit, pleraeque alterius classis codicum communes sunt, aliae — quod aliis exemplis confirmari potest — Oceani cum R insignem consensum probant.

BODLEIANUS misc. 129 chart. saec. XVI non minus arte cum R cohaeret. velut p. 78,1 ipse quoque habet singularem lectionem καὶ πάντα σπᾶν. suspicio autem ab R pendere Bodleianum historia libri²⁾ augeri videtur. erat enim olim Pélicieri, tum Nauloti, tum Collegii societatis Iesu Claramontani. fol. 1 exstat: ἀνέγνωκε Ναυλὼτ τάδε 1573, fol. 245 Κλαύδιος ὁ Ναυλώτιος κοιλαδιεύς ἀναλλωνναῖος *Claude Naulot du val Anallonois 1573*.

¹⁾ cf. *Studi Italiani di filol. classica* III p. 403.

²⁾ cf. G. Studemund et L. Cohn, *Codices ex Bibl. Meermanniana Philippici Graeci nunc Berolinensis* Berolini 1890 p. II ss., de hoc ipso libro p. IX.

Nomine tenus mihi innotuerunt

OXONIENSIS COLLEGII NOVI 232 chart. saec. XV (cf. Comm. III 1 p. VI).
forsitan ex eis, quae Hayduck Comm. XIV 3 p. V observavit, liceat conicere
eum ad priorem ordinem pertinere.

COISLINIANUS 166 bomb. saec. XIV continet Michaelis in $\mu\alpha$, ζ , $\alpha\nu$
commentaria. cf. Comm. VII p. VI.

PARISINUS 1949 chart. saec. XVI.

MONACENSES 151 membr. saec. XV et 91 chart. saec. XVI (cf. Comm.
III 1 p. X). uterque liber p. 127,19 ibidem atque RP desinit.

Fugit me fluxisse Michaelis p. 2,24—4,14 ex Alex. De anima p. 66, 25—67,2. 68,4—69,19 Br., Mich. p. 4,21—27 ex Alex. p. 69,20—70,3, Mich. p. 4,30—5,5 ex Alex. 72,5—13. his igitur potissimum locis Alex. a textu nostro differt:

p. 2,31 ἀν γινώσκαιμεν cum S, quod recipiendum erat || p. 3,9 τύπον τοῦτον cum CRP, quod genuinum videtur || 13. 14 bis νῦν om. || 16 ἀν λέγοιεν φαντασίαν cum SA, quod recipiendum est || 18 τῆς δυνάμεως || 20 περὶ ἐπὶ || p. 4,1 μὲν cum S, quod recipiendum est || 3 μόνων || 4 οὕτως αἵτη cum Sa, recte || 10 τῇ αἰσθητικῇ ψυχῇ || 11 γεγόμενον || 13 quod conieci, exstat in Al. || 14 ἐγγεγόμενον || 22 γὰρ] γοῦν || contra Alexandri textus e Michaelis emendandus est p. 68,22 ἐστὶ δὲ καὶ, quod Bruns coniecerat || p. 69,4 τὸ τὸν τύπον τούτων || 17 γὰρ] δὲ

porro cf. Mich. p. 52,8—11 cum Al. p. 74,19—23; Mich. p. 52,22—26 cum Al. p. 95,1—4; Mich. p. 100,19—29 cum Al. p. 94,26—30. 95,6—11. 19—22.

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΕΦΕΣΙΟΥ ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΜΝΗΜΗΣ
ΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΣ ΥΠΝΟΥ ΚΑΙ ΕΓΡΗΓΟΡΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΥΠΝΟΥΣ ΜΑΝΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ.

Simpl. d. anim.
ed. Ald.

Εἰπὼν ἐν τοῖς Περὶ ψυχῆς πρῶτον μὲν περὶ τῆς συμπάσης καὶ f. 127r
5 καθόλου ψυχῆς, εἶτα περὶ ἐκάστης τῶν δυνάμεων αὐτῆς, πόσαι καὶ τίνες
καὶ ἐν τίνι ἐκάστη αὐτῶν τὸ εἶναι, ἐν αἷς καὶ περὶ τῆς αἰσθητικῆς δυνά-
μεως τὸν λόγον ποιησάμενος καὶ τίς ἐστὶν εἰπὼν, ἣν καὶ πρώτην αἰσθησιν 6
καλεῖν ἐστὶ σύνηθες, εἶτα εἰς πόσας αἰσθήσεις διαιρεῖται, καὶ ἰδίᾳ περὶ
ἐκάστης τῶν αἰσθήσεων διεξεληθὼν καὶ εἰπὼν, τίς μὲν ἡ δύναμις αὐτῶν
10 ἐκάστης, ἀφ' ἧς τὸ αἰσθάνεσθαι, τίς δὲ ἡ ἐνέργεια καὶ περὶ τῆς, εἶτα ἐν
τῷ Περὶ αἰσθήσεων καὶ αἰσθητῶν περὶ τῶν αἰσθητηρίων εἰπὼν, τί τὸ
αἰσθητήριον ἐκάστης αἰσθήσεως καὶ ἐκ τίνος, ἐπειδὴ μὴ οἶόν τε ἄνευ 10
αἰσθητηρίου αἰσθάνεσθαι (διὰ γὰρ σώματος ἡ τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς ἐν-
έργεια), ταῦτ' εἰπὼν ἐν ἐκείνοις ἐφεξῆς τῷ Περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν
15 τὸ Περὶ μνήμης καὶ ὕπνου τάττει πάνυ εἰκότως. ἐπειδὴ γὰρ ἡ μνήμη
πάθος ἢ ἕξις ἐστὶ τῆς κοινῆς αἰσθήσεως, ὥς ἐστὶ δῆλον, ὅτε περὶ τού-
των λέγει, ἥτις κοινὴ αἰσθησις ἐν τῷ πρῶτῳ αἰσθητηρίῳ καθίδρυται, ἐστὶ
δὲ πρῶτον αἰσθητήριον, ὥς πολλάκις εἴρηται, ἡ καρδία, εὐλόγως μετὰ τὸν
Περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητηρίων λόγον τὸν Περὶ μνήμης τάττει. ἐν ᾧ 16
20 ζητεῖ, τίνα μνημονευτικὰ καὶ τίς ἡ μνήμη καὶ ἐν τίνι τῶν τῆς ψυχῆς
μορίων, καὶ λέγει ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ αἰσθήσει καὶ τῷ αἰσθητηρίῳ αὐτῆς,
εἶτα πῶς γίνεται, καὶ διὰ τί οὐθ' οἱ νέοι οὐθ' οἱ γέροντες μνημονευτικοί,
καὶ διὰ τί συμβαίνει τοῖς μνημονεύουσι δοκεῖν αἰσθάνεσθαι, λέγων αἰσθάν-
εσθαι τὸ φαντάζεσθαι (αἰσθησις γὰρ καὶ φαντασία τῷ ὑποκειμένῳ ταυτόν,

1 Μιχαὴλ τοῦ ἐφεσίου C, sed in fine post Ἀριστ. a manu saec. XIV add.: Μιχαὴλ ἐφεσίου
Pa: Μιχαὴλ ἐφεσίος in mg. R²: om. S σχολία εἰς τὸ SCR: περὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως.
—σχόλια εἰς τὸ P: om. a 2. 3 ὕπνου—Ἀριστοτέλους om. a καὶ ὕπνου Ἀριστοτέλους
καὶ—μαντικῆς S 4 καθ' ὕπνον P 5 ss. prooemium ex Alexandri de sensu p. 1, 1 sqq.
Wendl. expressum 6 ἐστὶ post αὐτῶν add. a ἐν οἷς recte ut Al. a; sed illic
quoque αἷς habet cod. V 8 ἐστὶ καλεῖν RP 12 αἰσθητικὸν RP 13 αἰσθη-
τικοῦ RP τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς ἢ Sa, sed cf. etiam Al. 17 λέγει] p. 449^b 25
αἰσθητικῶ P, e corr. R 18 αἰσθητικόν RP εἴρηται] v. Bonitz, Ind. p. 365^b 34 ss.
21 αἰσθητικῶ RP 23 τοῖς (μὲν) conicio δοκεῖ a 24 μὲν post τῷ
add. a ὑποκειμένῳ a

Comment. in Arist. XXII 1. Mich. in Parva Nat.

καὶ τῷ λόγῳ ἕτερα), τοῖς δὲ αἰσθανομένοις ἀνάπαλιν δοκεῖν μνημονεύειν, 127⁺
 ὡς Ἀντιφέρωντι τῷ Ὡρείτῃ. εἶτα λέγει, τί ἀνάμνησις καὶ πῶς γίνεται
 καὶ τί διαφέρει τῆς μνήμης, καὶ ὅτι σωματικὸν τὸ ἀναμνησκέσθαι, καὶ 20
 διὰ τί οἱ οἰνώδεις ἦττον μνήμονες. καὶ περὶ μὲν μνήμης καὶ ἀναμνήσεως
 5 ταῦτα· περὶ δὲ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως πρῶτον μὲν, ὅτι τῶν μορίων τῆς
 ψυχῆς ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐνὶ γίνονται ἀμφοτέρω (οὐ γὰρ ἐν ἄλλῳ μὲν μορίῳ
 τῆς ψυχῆς ὁ ὕπνος, ἐν ἄλλῳ δὲ ἡ ἐγρηγόρσις, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐνί),
 καὶ ὅτι κοινὸν σώματος καὶ ψυχῆς τὸ πάθος· εἶτα διὰ τί καθεύδει καὶ
 ἐγρηγόρει, καὶ διὰ ποῖαν αἰσθησιν καὶ διὰ τίνα αἰτίαν συμβαίνει τὸ καθεύ-
 10 δεῖν, καὶ ποῖόν τι τὸ πάθος· περὶ δὲ ἐνυπνίων, τίνα μορίῳ τῶν τῆς ψυχῆς 25
 φαίνεται καὶ τί ἔστι καὶ πῶς γίνεται, καὶ ὅτι οὐκ ἔστι θεόπεμπτα, ἀλλὰ
 τινὰ μὲν σημεῖα, τινὰ δὲ αἰτία, ἀλλὰ δὲ συμπτώματα· καὶ τίνες εὐθυ-
 ονειροὶ καὶ διὰ τί.

Δι' ἣν μὲν οὖν αἰτίαν μετὰ τὸ Περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν τὸ
 15 παρὸν τέτακται βιβλίον, καὶ τίνα τὰ ἐν αὐτῷ ζητούμενα καὶ αἰτιολογούμενα,
 εἴρηται. ἐπεὶ δὲ ἡ μνήμη ταῦτόν ἐστι τῷ ὑποκειμένῳ τῇ φαντασίᾳ, ὡς
 ἔρεϊ προῖων, τῷ λόγῳ δὲ ἕτερον, ἡ δὲ φαντασία πάλιν ταῦτόν τῇ αἰσθήσει 20
 τῷ ὑποκειμένῳ, τῷ λόγῳ δὲ ἕτερον, καὶ διὰ τοῦτο, ἐν ᾧ τῆς ψυχῆς
 αἰσθανόμεθα, ἐν τούτῳ καὶ φανταζόμεθα καὶ μνημονεύομεν, δέον ἐστὶ καὶ
 20 νῦν ἄνωθεν τὰ περὶ τὴν φαντασίαν διαρθρῶσαι (οὕτω γὰρ ἡμῖν ἔσται
 δῆλον καὶ τίς ἡ μνήμη), καὶ πρῶτον τί διαφέρει φαντασία αἰσθήσεως;
 οὔτε γὰρ ταῦτόν τῇ αἰσθήσει οὔτε ἕτερον, ὡς εἴρηται. ὁμοίως καὶ ἡ
 μνήμη καὶ ἡ φαντασία· οὔτε γὰρ ταῦτά οὔτε πάλιν ἕτερα. διαφέρει τοίνυν
 φαντασία αἰσθήσεως τῷ τὴν μὲν αἰσθησιν παρόντων εἶναι τῶν αἰσθητῶν, 25
 25 φαντασίαν δὲ γίνεσθαι καὶ μὴ παρόντων, καὶ αἰσθησιν μὲν ἐγρηγορότων
 γίνεσθαι, φαντασίαν δὲ καὶ κοιμωμένων. ἔτι αἰσθησις μὲν οὐκ ἐφ' ἡμῖν
 (οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῖν μὴ παρόντων τῶν αἰσθητῶν αἰσθάνεσθαι), φαντασία δὲ
 καὶ ἐφ' ἡμῖν· ἐφ' ἡμῖν γὰρ φαντασίαν τινὸς καὶ μὴ παρόντος λαβεῖν. ἐκ
 τούτων μὲν οὖν ἂν τις καὶ τοιούτων δείξειεν, ὅτι διαφέρει φαντασία
 30 αἰσθήσεως. ὅτι δὲ πάλιν ταῦτόν πως τῇ αἰσθήσει, μετ' ὀλίγον εἰσόμεθα.
 τί δ' ἐστὶν ἡ φαντασία, ὥδε γνωρίσαιμεν ἂν· δεῖ νοεῖν γίνεσθαι ἐν ἡμῖν 40
 ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν τῶν περὶ τὰ αἰσθητὰ οἷον τύπον τινὰ καὶ ἀναζωγρά-

1 δοκεῖν scripsi: δοκεῖ libri 2 Ὡρείτῃ Ca: ὠρείτῃ S: ὁρείτῃ R: ὁρείτῃ P cf. Arist.
 p. 451⁺ 9 codd. EY 4 διὰ τί] διότι S νανώδεις a ex Arist. p. 453⁺ 31. b 6 cf.
 infra f. 136⁺ 27 μνημονεύου RP 5 μὲν om. SRP 8 τὸ om. a
 9 ἐγρηγόρει CRP prius διὰ] κατὰ a 10 ἐν ante τίνα add. S
 11 τί, ἐστι] τίσι P ἐγγίνεται CRP 14 αἰσθήσεων P 15 βιβλίον a
 alt. καὶ] τε καὶ Sa 17 ἐρεῖ] p. 450⁺ 23 ἕτερον—λόγῳ δὲ (18) om. S
 ἐτέρα Sa 18 ἕτερον C: ἐτέρα R: ἕτερα SPa 19 ἐστὶν P 19. 20 καὶ
 νῦν om. P 20 ἔσται ἡμῖν CRP 23 ταῦτόν et ἕτερον conicio 25 cf. De
 an. Γ 3 p. 428⁺ 7 28 cf. De an. Γ 3 p. 427⁺ 18 29 δόξειεν Ca
 30 μετ' ὀλίγον] p. 450⁺ 27 ss. 31 γνωρίσαιμε ἂν C: ἂν γνωρίσαιμεν S: ἂν γνωρίσαι
 μὲν a 31 ss. cf. Arist. p. 450⁺ 27 ss. 32 ss. non suo loco, sed p. 4, 20 ss.
 We. Soph. adhibet

φημα ἐν τῷ πρώτῳ αἰσθητηρίῳ· τοῦτο δὲ τὸ πρῶτον αἰσθητήριόν ἐστιν ἡ 127^α
 καρδία, ἐν ᾗ ἡ αἰσθητικὴ δύναμις τῆς ψυχῆς ἐστι. γίνεται οὖν ζωγρά-
 φημά τι ἐν τῷ πρώτῳ αἰσθητηρίῳ, ἐγκατάλειμμά τι ὃν τοῦτο τὸ ζωγρά-
 φημα τῆς ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ γινομένης κινήσεως, ὃ καὶ μηκέτι τοῦ αἰσθη-
 5 τοῦ παρόντος ὑπομένει τε καὶ σφύζεται ὃν ὥσπερ εἰκῶν τις αὐτοῦ, ὃ καὶ 46
 τῆς μνήμης ἡμῖν σφύζομενον αἴτιον γίνεται. τὸ δὲ τοιοῦτον ἐγκατάλειμμα
 καὶ τὸν τοιοῦτον ὥσπερ τύπον φαντασίαν καλοῦσι. δι' ὃ καὶ ὀρίζονται
 τὴν φαντασίαν τύπωσιν ἐν ψυχῇ καὶ τύπωσιν ἐν ἡγεμονικῷ. μήποτε δὲ
 οὐχ ὁ τύπος αὐτός ἐστιν ἡ φαντασία, ἀλλ' ἡ περὶ τὸν τύπον τῆς φαντα-
 10 στικῆς δυνάμεως ἐνέργεια. εἰ γὰρ ἦν αὐτὸς ὁ τύπος ἡ φαντασία, ἦμεν
 ἂν ἐν φαντασίᾳ καὶ μὴ ἐνεργοῦντες περὶ αὐτόν, ἔχοντες δὲ αὐτόν· καὶ ἅμα
 ἂν ἦμεν ἐν πλείοσι φαντασίαις καὶ τοσαύταις, ὅσων τὸν τύπον σφύζομεν. 50
 ἔτι ἤτοι τὴν γινομένην νῦν τύπωσιν φαντασίαν λέγουσιν ἢ τὴν γεγυνοῦσαν
 ἤδη καὶ οὖσαν. ἀλλ' εἰ μὲν τὴν γινομένην νῦν, τὴν αἰσθῆσιν ἂν λέγοιεν
 15 τὴν κατ' ἐνέργειαν φαντασίαν, εἰ δὲ τὴν γε | γονοῦσαν καὶ σφύζομένην, 127^α
 τὴν μνήμην. ἀλλ' εἴη ἂν ὡς ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως· ὡς γὰρ ἐπ' ἐκείνης
 ἐστι μὲν τι αἰσθητόν, ἔστι δὲ τις καὶ δύναμις αἰσθητικῆ, ἔστι δὲ καὶ ἐν-
 ἐργεια δυνάμεως περὶ τὸ αἰσθητόν, ἣν καλοῦμεν αἰσθῆσιν, ὁμοίως δὲ καὶ
 ἐπὶ τῆς νοήσεως νοητόν μὲν τὸ πρᾶγμα, νοῦς δὲ ἡ δύναμις, νόησις δὲ ἡ
 20 τοῦ νοῦ περὶ τὸ νοητόν ἐνέργεια, οὕτως δὲ ὑποληπτέον ἔχειν καὶ περὶ 6
 τῆς φαντασίας, τὸ μὲν τι εἶναι φανταστόν (τοῦτο δ' ἂν εἴη τὸ ἀπὸ τῆς
 κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως γινόμενον ἐγκατάλειμμα καὶ οἶονε ζωγράφημα,
 ἀνάλογον ὃν τῷ αἰσθητῷ τε καὶ νοητῷ), τὸ δὲ φανταστικὴν δύναμιν, ἀνά-
 λογον ὃν καὶ αὐτὸ τῇ αἰσθητικῇ δυνάμει καὶ τῷ νῷ, τὸ δὲ φαντασίαν
 25 οὖσαν καὶ αὐτὴν ἀνάλογον τῇ αἰσθήσει καὶ τῇ νόησει, ἐνέργειαν οὖσαν τῆς
 φανταστικῆς δυνάμεως περὶ τὰ φανταστά· ὑπόκειται γὰρ τῇ φανταστικῇ
 δυνάμει τὰ ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως γινόμενα ἐγκαταλείμματα, 10
 ὡς ὄντα τινὰ αἰσθητὰ ἐντός, ὡς τῇ αἰσθητικῇ τὰ αἰσθητὰ ὄντα ἐκτός.
 καλεῖται δὲ τὰ τοιαῦτα ἐγκαταλείμματα κατ' ἐνέργειαν αἰσθησις, ὅτι τῆς
 30 αἰσθητικῆς ἐνεργείας ταῦτ' ἐστὶν ἔργα· καὶ τὸ κατ' ἐνέργειαν αἰσθῆσθαι
 ἐστὶ τὸ τὸν τύπον τούτων σχεῖν ἐν αὐτῷ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐκτός ὄντων.

1 αἰσθητικῷ RP Soph. αἰσθητικόν RP 2 ἡ om. RP 3 αἰσθητικῷ RP
 4 αἰσθητηρίου Ca 5 εἰκῶν τις αὐτοῦ C: τις εἰκῶν αὐτοῦ Sa: εἰκῶν τῆς αὐτῆς RP
 7 διορίζονται RP (ὀρίζονται etiam Soph.); cf. Chrysippi definitio Sext. VII 229. Diog.
 VII 50 8 τύπωσιν ἐν ψυχῇ καὶ τύπωσιν] τύπω RP 9 τύπον Sa Soph.:
 τύπον τοῦτον CRP 13 τύπω RP 14 καὶ ἤδη α (ἤδη καὶ etiam Soph.)
 ἐγγινομένην CP Soph. 16 post μνήμην add. ἂν λέγοιεν φαντασίαν Sa (om. etiam
 Soph.) 17 δὲ (ante καὶ) om. RP 18 καλοῦσι αἰσθῆσιν CRP 20 οὕτω
 δὴ α 21 τὴν φαντασίαν CRP Soph. φανταστικόν RP τοῦτο Sa:
 τοιοῦτον CRP 21. 22 τῶν et αἰσθήσεων CRP 22 καὶ om. RP
 23 τῷ αἰσθητῷ—ἀνάλογον ὃν (24) α: om. ceteri, legisse vid. Soph. 25 post ἐν-
 γειαν add. δὲ C 28 τῷ αἰσθητικῷ P 29. 30 (ex add. α) τῆς ἐνεργείας τῆς
 αἰσθητικῆς Sa 30 ταῦτ' εἶσιν (ἐστὶν scripsi) ἔργα C: ταῦτ' εἶσιν ἐνέργειαι RP: ταῦτ'
 ἐστὶν ἔχουσα Sa 31 τοῦτον α

ἡ δὲ φανταστική δύναμις ἐστὶν ἡ αὐτὴ κατὰ τὸ ὑποκείμενον τῇ αἰσθητικῇ, 127^v
 τῷ λόγῳ μέντοι διαφέρουσα· αἰσθητικὴ μὲν γὰρ ἐστὶν, καθ' ὅσον τῶν
 αἰσθητῶν παρόντων ἐστὶν ἀντιληπτικὴ μόνον, φανταστικὴ δέ, καθ' ὅσον, ὡς 15
 ἐκεῖνη περὶ τὰ αἰσθητὰ ἐκτὸς ὄντα ἐνεργεῖ, οὕτω καὶ αὕτη περὶ τὰ φανταστά,
 5 ὄντα ἐν τῷ ἔχοντι αὐτὰ σώματι ὥσπερ αἰσθητὰ αὐτῇ, εἰ καὶ μὴ παρείη ἔτι
 τὰ αἰσθητὰ. ὅταν μὲν γὰρ παρόντων τῶν αἰσθητῶν ἡ ἐνέργεια αὕτη
 γίνηται, αἰσθησις γίνεται (ἡ γὰρ διὰ τοῦ αἰσθητηρίου παρόντος τοῦ αἰσθητοῦ
 ἐν τῷ αἰσθητικῷ γινομένη ἐνέργεια τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς αἰσθησις ἐστὶ·
 δι' ὃ καὶ ταῦτόν εἶναι δοκεῖ ἢ τε αἰσθησις καὶ ἡ φαντασία). ὅταν δὲ
 10 μῆκετι τοῦ αἰσθητοῦ παρόντος ἡ ἐνέργεια τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς γίνηται 20
 περὶ τὸ γινόμενον ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως ἐγκατάλειμμα ὡς
 αἰσθητόν τι, φαντασία τότε. ἡ δὲ περὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐγκατάλειμμα ἐν-
 ἔργεια, ὅταν μὴ ἀπλῶς ὡς τοιοῦτον γίνηται, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπ' ἄλλου τινὸς
 ἐγγινόμενον, τὸ μὲν μνήμη, τὸ δὲ ἀνάμνησις ἐστὶ. μνήμη γὰρ ἐστὶ κατοχή
 15 φαντάσματος ὡς εἰκότος οὐ τὸ φάντασμα· τῆς γὰρ φαντασίας πολλάκις
 γινομένης συνίσταται μνήμη. διαφέρει δὲ μνήμης ἀνάμνησις τῷ τὴν ἀνά- 25
 μνησιν εἶναι ἀνανέωσιν προτέρας μνήμης, ἐπὶ λήθη γενομένη τὸ συνεχὲς
 ἀναλύσῃ· καὶ ἔστιν αἴτιον ἀναμνήσεως ἡ τῶν πρώτων κινήσεων ἀνανέωσις.
 ἀλλὰ τὰ περὶ τούτων καὶ αὐθις ἐπισκεψόμεθα, νῦν δὲ τὰ περὶ τῆς φαντα-
 20 σίας ἔτι διαρθρωτέον. ἐκ ταύτης γὰρ ἡμῖν, ὡς εἵπομεν, ἔσται δῆλον καὶ
 τίς ἐστὶν ἡ μνήμη. ἐπεὶ γὰρ ἐνδέχεται τι ὑπ' ἄλλου κινούμενον αὐτὸ
 πάλιν ἄλλο κινῆσαι (ἡ γὰρ βακτηρία κινεῖ τὸν λίθον ὑπ' ἄλλου κινουμένη),
 καὶ τὸ πρῶτον αἰσθητήριον, ἡ καρδία, ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν κινούμενον αὐτὸ 30
 πάλιν διὰ τῶν ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν γινομένων ἐν αὐτῷ κινήσεων, τουτέστιν
 25 ἐγκαταλειμμάτων καὶ τύπων καὶ ζωγραφημάτων, κινεῖ τὴν φανταστικὴν
 ψυχὴν, ὡς τὰ αἰσθητὰ τὴν αἰσθητικὴν. δι' ὃ καὶ εἴη ἂν τῆς φαντασίας λόγος
 κινήσεως ὑπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως, τουτέστι κινήσεως ὑπὸ τῶν ἐγ-
 καταλειμμάτων τῶν ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ
 γενομένων. εἴρηται γὰρ ὅτι καλεῖται τὰ τοιαῦτα ἐγκαταλείμματα κατ' ἐν- 35
 30 ἔργειαν αἰσθησις. χρὴ δὲ τοῦ τύπου κοινότερον ἐπὶ τῆς φαντασίας ἀκούειν.
 κυρίως μὲν γὰρ τύπος ὁ κατ' εἰσοχὴν τε καὶ ἐξοχὴν ἢ τὸ τοῦ τυποῦντος
 ἐν τῷ τυπομένῳ σχῆμα γινόμενον, ὡς ὁρῶμεν τὰ ἐπὶ τῶν σφραγίδων

1 ἡ δὲ] εἰ δὲ ἡ RP μὲν ante κατὰ add. Sa 2 μὲν τι R 4 οὕτως
 αὕτη Sa 5 αὐτὰ] αὐτὴν C αὐτῷ P 7 αἰσθητικοῦ RP Soph.
 12 ἡ δὲ] εἰ δὲ RP 13 ὡς] expectes ὡς περὶ, cf. p. 5,8 15 εἰκότος] ἐκεῖνα RP
 16 συνίσταται Sa: γίνεται CRP μνήμης (ἡ add. SC) ἀνάμνησις SCa: μνήμη ἀνα-
 μνήσεως RP 17 ἀνανέωσιν om. RP προτέρας Sa: ἐτέρας CRP 19 ἐς
 ante αὐθις add. Sa ἐπισκεψόμεθα] πιέσομεν Sa 20 εἵπομεν] p. 2,20
 22 κινούμενον RP 23 αἰσθητικόν RP ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν κινούμενον a:
 om. ceteri, sed sic πάλιν sensu careret 24 τῶν] τὸ RP ἀπὸ C 27 τουτέστι
 —αἰσθήσεως (28) om. SRP 28 αἰσθητικῷ RP 29 γινομένων P: γινόμενος R
 εἴρηται] p. 3,29 καλεῖται C: καλεῖται δὲ ceteri τὰ] τῷ RP 30 καὶ
 post χρὴ δὲ add. a 31 ὃ] τὸ Sa (ὁ etiam Soph.) εἰσοχὴν C Soph. (p. 5,7
 We.): ἐσοχὴν P: ἰσοχὴν SRA

ἔχοντα· οὐχ οὕτω δὲ τὰ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐγκαταλείμματα ἐν ἡμῖν 127^v
 γίνεται. οὐδὲ γὰρ τὴν ἀρχὴν κατὰ σχῆμά τι ἢ τῶν αἰσθητῶν ἀντίληψις.
 ποῖον γὰρ σχῆμα τὸ λευκὸν ἢ ὄλως τὸ χρῶμα; ἢ ποῖον σχῆμα ἢ ὁσμὴ;
 ἀλλὰ δι' ἀπορίαν κυρίου τινὸς ὀνόματος τὸ ἔχον· καὶ ἐγκατάλειμμα τὸ ὑπο- 40
 5 μένον ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐν ἡμῖν τύπον καλοῦμεν μεταφέροντες τοῦτομα.
 τί μὲν οὖν ἐστὶ φαντασία, εἴρηται· τί δὲ μνήμη, δῆλον ἐκ τούτων· ἢ γὰρ
 περὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐγκατάλειμμα γινομένη ἐνέργεια, ὅταν μὴ ἀπλῶς ὡς
 περὶ τοιοῦτον γίνηται, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπ' ἄλλου γινόμενον, μνήμη ἐστίν.
 οἷον παρόντος τοῦδε τοῦ αἰσθητοῦ, φέρε εἰπεῖν τοῦ γεγραμμένου ἐν τῷδε
 10 τῷ πίνακι ἀνθρώπου ἢ λέοντος ἢ ἄλλου τινός, καὶ ἐνεργούσης περὶ αὐτὸ τῆς
 ὁψεως γίνεται ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας τύπος τις καὶ ἐγκατάλειμμα καὶ 45
 ἀναζωγράφημα τοῦ γεγραμμένου λέοντος ἢ ἀνθρώπου ἐν τῷ πρώτῳ
 αἰσθητηρίῳ, ὅπερ ἐγκατάλειμμα καὶ ἀναζωγράφημα ὑπομένει καὶ σφίζεται
 καὶ μὴ παρόντος τοῦ αἰσθητοῦ· τοῦτο δὲ τὸ ἐγκατάλειμμα κινεῖ τὴν φαντα-
 15 στικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς καὶ ποιεῖ αὐτὴν ἐνεργεῖν περὶ αὐτό, ὥσπερ καὶ
 τὰ αἰσθητὰ τὴν αἴσθησιν. ὅταν δὲ ἡ τοιαύτη τῆς φανταστικῆς δυνάμεως
 ἐνέργεια περὶ τὸ τοιοῦτον ἐγκατάλειμμα ἀπλῶς γίνηται, μὴ προσλογιζομένη
 ὅτι τότε τὸ ἐγκατάλειμμα καὶ ὅδε ὁ τύπος ἀπὸ τοῦ γεγραμμένου ἐν τῷ τοιῷδὶ 50
 πίνακι ζῶου κατὰ τὸν δεῖνα χρόνον ἐνταῦθα γέγονεν, ἀλλ' ἀπλῶς οὕτως
 20 περὶ αὐτὸ ἐνεργῇ. φαντασία τὸ τοιοῦτον λέγεται. ὅταν δὲ πρὸς τῷ ἐνεργεῖν
 περὶ αὐτὸ προσλογίζηται, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ δεῖνι πίνακι γεγραμμένου ζῶου
 ὁ τύπος οὗτος καὶ τὸ ἐγκατάλειμμα κατὰ τὸν δεῖνα χρόνον ἐνταῦθα γέγονε,
 καὶ ὄλως ὅτι ὅδε ὁ τύπος εἰκὼν ἐστὶ τοῦ ἐν τῷ πίνακι γεγραμμένου ζῶου,
 τότε ἡ τοιαύτη ἐνέργεια μνήμη λέγεται. φαντασία μὲν γὰρ ἐστὶ καὶ 128^v
 25 λέγεται, ὅταν ἀπλῶς περὶ τὸν τύπον καὶ τὸ ἐγκατάλειμμα γίνηται μὴ προσ-
 λογιζομένη, ὅτι ἀπ' ἄλλου τινός ἐν τῷ πίνακι ὄντος γέγονε· μνήμη δ' ἐστίν,
 ὅταν πρὸς τῷ ἐνεργεῖν περὶ αὐτὸ αἰσθάνηται καὶ ὅτι ἀπ' ἄλλου τινός γέγονε,
 καὶ ἔτι ὅτι τοῦτο, οὐ αἰσθάνεται, εἰκὼν ἐστὶ τοῦ ἐν τῷ πίνακι γεγραμμένου
 ζῶου. τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ ἀληθοῦς ζῶου γίνηται, ταυτόν ἐστι. καὶ ἐπεὶ
 30 μνήμη καὶ φαντασία ταυτὸν τῷ ὑποκειμένῳ, φαντασία δὲ καὶ αἴσθησις 5
 ὁμοίως (αἱ αὗται γὰρ καὶ αὗται τῷ ὑποκειμένῳ, ὡς ἤδη εἴρηται), καλῶς
 λέγεται, ὅτι ἐν ᾧ αἰσθάνεται, τούτῳ καὶ μνημονεύει τὰ μνημονεύοντα. ὡς
 γὰρ ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς τὸ αἰσθάνεσθαι, οὕτως ἀπ'

2 γίνονται RP: ἐγγίνονται Soph. γὰρ om. Sa (habet etiam Soph.) 4 τινός
 κυρίου CRP 5 αἰσθητικῶν RP 6 ἢ φαντασία RP 8 τοιούτων Sa
 γίνηται RP γινόμενον scripsi cf. p. 4,14: γινόμενου CRP: γεγεννημένη Sa
 9 τοῦδε om. a φέρε δὲ Sa 13 αἰσθητικῶ RP: αἰσθητηρίῳ αἰσθητικῶ C
 14 κινεῖν a 16 δὲ a 17 γίνηται Sa: γένηται CRP προσλογιζομένου RP
 18 ἐγγεγραμμένου τῷ CRP τοιούτωδὶ RP 19 ἀλλ' ἀπλῶς—γέγονε (22) om. RP
 20 ἐνεργῇ e corr. S: ἐνεργεῖ Ca πρὸς τὸ a 25 γίνηται scripsi: γένηται libri
 25. 26 προσλογιζομένη Ca: προσλογιζόμενης S: προσλογιζόμενος RP 26 τῷ a (cf.
 v. 23. 28): om. SCRIP δ'] δέον C 27 πρὸς τὸ Ca ὅτι om. SR
 28 ὅτι om. RP αἰσθάνεται Ca: αἰσθάνομαι SRP 29 δὲ] δὲ S γίνηται
 scripsi: γένηται libri 30 δὲ] τε S 31 εἴρηται] p. 2,17 32 τούτου a:
 (ἐν) τούτῳ conicio, v. p. 2,19. 8,19

αὐτῆς καὶ τὸ φαντάζεσθαι καὶ μνημονεύειν. ἰστέον δὲ ὅτι μνημονεύει μὲν, 128^r
ὥς εἰσόμεθα, καὶ τινα τῶν ἀλόγων ζώων, ἀναμιμνήσκειται δὲ μόνα τὰ
λογικὰ ζῷα. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τοσαῦθ' ἡμῖν εἰρήσθω διὰ τὸ ἀσαφῶς
καὶ ἄγαν περινενοημένως τὸν περὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως λόγον ἀπηγ-
5 γέλλαι, ἐπὶ δὲ τῇ τῶν λεγομένων σαφήνειαν ἰτέον. 10

p. 449b8 Περὶ δὲ μνήμης καὶ τοῦ μνημονεύειν λεκτέον τί ἐστὶ
καὶ διὰ τίν' αἰτίαν γίγνεται. 15

Μνήμη ἐστὶν ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν μνημονεύομεν, μνημο-
νεύειν δὲ ἡ ἐνέργεια αὐτῆς· ὥς γὰρ νοῦς πρὸς νόησιν, οὕτω μνήμη πρὸς
10 τὸ μνημονεύειν ἔχει. ἔστιν οὖν μνήμη καὶ φαντασία καὶ αἰσθησις ἡ πρώτη
ἢ ἐν τῇ καρδίᾳ τῇ μὲν ὑποκειμένῃ αἱ αὐταί, τῇ λόγῳ δὲ διαφέρουσαι. πῶς
δὲ αἱ αὐταὶ καὶ πῶς ἔσονται, εἰρηται. λεκτέον οὖν, φησί, περὶ τοῦ μνημο-
νεύειν καὶ τοῦ ἀναμιμνήσκεσθαι. διαφέρει· γὰρ μνήμη ἀναμνήσεως, ὥς 20
γνωσόμεθα μετὰ ταῦτα. λέγει δὲ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ τοὺς μὲν βραδεῖς (λέγων
15 βραδεῖς τοὺς ἀφυσστέρους καὶ μὴ ταχέως ἀποστοματίζοντας) μνημονικωτέρους,
τοὺς δὲ ταχεῖς καὶ εὐφρεῖς καὶ εὐμαθεῖς ἀναμνηστικωτέρους. ὥστε δια-
φέρει ἂν καὶ κατὰ τοῦτο μνήμη ἀναμνήσεως· εἰ γὰρ ᾗσαν αἱ αὐταί, ᾗν ἂν
καὶ πᾶς ὁ μνημονικός καὶ ἀναμνηστικός.

p. 449b9 Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, ποῖά ἐστι μνημονευτά· πολ-
20 λάκις γὰρ ἑξαπατᾷ τοῦτο.

Ὡςπερ ἐν τῇ Περὶ ψυχῆς ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐδίδαξε τὰς τῶν αἰσθη- 22
σεων ἐνεργείας καὶ ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν τὰς δυνάμεις τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς,
ἀπὸ τῶν σαφῶν διδάσκων τὰ ἀσαφῆ, οὕτως ἐνταῦθα ἀπὸ τῶν μνημονευτῶν
τὴν μνήμην. πρῶτον οὖν, φησί, σκεπτέον, ποῖά εἰσι μνημονευτά· πολλάκις
25 γὰρ τὸ ἀγνοεῖν ποῖά εἰσι τὰ μνημονευτά ἑξαπατᾷ καὶ ποιεῖ ἡμᾶς ἄλλα περὶ 25
μνήμης λογίζεσθαι. ἔστι δὲ οὔτε τὸ μέλλον μνημονευτὸν οὔτε τὸ ἐνεστὼς·
τοῦτο γὰρ εἶπε παρόν. ἀλλ' ἔστι τὸ μὲν μέλλον ἢ ὁφαστὸν ἢ ἐλπιστὸν ἢ
ἐπιστημονικόν (ἔστι γὰρ καὶ ἐπιστήμη ἐλπιστικὴ ὥσπερ ἡ μαντικὴ· ἐλπίζει
γὰρ ὁ μάντις γενέσθαι αὐριον τόδε), τὸ δὲ ἐνεστὼς αἰσθητόν· τοῦ παρόντος
30 γὰρ ἡ αἰσθησις. ἐπεὶ οὖν ἅπαν ἢ παρόν ἐστὶν ἢ μέλλον ἢ παρεληλυθός
(ὅπερ παρεληλυθός γενόμενον εἶπεν), ἡ δὲ μνήμη οὐθενός ἐστὶ τῶν
δύο, ἔσται τοῦ γενομένου. ἀνάγκη γὰρ αὐτὴν τινὸς εἶναι. εἰπὼν δὲ ὅτι ἡ 40

1 καὶ ante δτι add. S 2 εἰσόμεθα] p. 450*15 3 ζῷα om. a 4. 5 ἀπηγ-
γέλλαι λόγον καὶ ἀναμνήσεως CRP 5 τὴν om. RP 5 τῶν κατὰ βῆσιν ἐχάστων
τούτων ἰτέον ἐξήγησιν CPR 6 δὲ om. a (habet etiam Soph.) ut Arist. cuius formam
in ELSUY servatam reddit Michael 8 μνημονεύει RP 14 γνωσόμεθα]
p. 451*18 ss. λέγων βραδεῖς Sa: βραδεῖς λέγων C: om. RP, cōmmendant igitur
lectionem Sa 16. 17 διαφέρει Sa: διαφέρει C: διαφέρειν RP 21 ἐν τοῖς a
22 καὶ om. C 23 ἀσαφῶν C 24 φησί Sa: om. CRP eiol etiam Soph.
29 αὐριον τόδε Sa: om. CRP

δὲ μήμη τοῦ γενομένου, ἐπήγαγε τὸ δὲ παρὸν ὅτε πάρεστιν, οἷον 128^r
τοδὶ τὸ λευκὸν ὅτε ὀρᾷ. ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον· ἡ μνήμη τοῦ γενομένου
ἐστίν, οὐ τοῦ παρόντος. τὸ γὰρ παρὸν, ὅτε πάρεστι καὶ ὀρᾷται (ἔστω δὲ
τὸ παρὸν καὶ ὁρώμενον, λόγου χάριν τοδὶ τὸ λευκόν), οὐδεὶς ἂν φαίη μνημο-
5 νεύειν. ὁμοίως οὐδὲ τὸ νοητὸν ὅτε νοεῖ τις, φαίη ἂν μνημονεύειν. ἀλλὰ
τὸ μὲν ὁρώμενον ὅτε ὀρώμεν, αἰσθάνεσθαι φαμεν αὐτοῦ, τὸ δὲ νοούμενον
ἐπίστασθαι μόνον, ἀλλ' οὐ μνημονεύειν. τὸ ἐπίστασθαι δὲ ἐνταῦθα δηλω- 45
τικόν ἐστὶ τοῦ εἰς ἐπιστήμην ἄγεσθαι. θεωρούμενον γὰρ τὸ πρῶτον μὲν
ἀγνοούμενον, νῦν δὲ πρῶτως μανθανόμενον λέγει. ὥστε καὶ ἐπίστασθαι λέγοι
10 ἂν τὸ εἰς ἐπιστήμην ἄγεσθαι. ὅταν οὖν ὀρᾷ τις ἢ νοῇ, οὐ φησιν ὅτι
μνημονεύει, ὅταν δὲ ἄνευ τῶν ἔργων σχῇ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν αἴσθησιν.
λέγει δὲ ἔργα τοδὶ τὸ ζῶον ἢ τὸ κυρίως ἢ τὸ γεγραμμένον, ὁμοίως καὶ τρί-
γωνον τὸ γεγραμμένον ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ. εἴη ἂν οὖν τὸ λεγόμενον·
ὅταν οὖν χωρὶς τοῦ ἐνεργεῖν περὶ τὸ ζῶον ἢ περὶ τὸ ἐν τῷ βιβλίῳ τρί- 50
15 γωνον αὐτοὺς μόνους τοὺς τύπους τούτων θεωρῇ ἢ ψυχῇ, μὴ ἀπλῶς δὲ
ἀλλ' ὡς ὄντας εἰκόνας τινῶν, τότε μέμνηται. τότε γὰρ φαμεν μεμνησθαι
τινα τοῦ τριγώνου τὰς δύο ὀρθάς, ὅταν φαντάζηται, ὅτι κατὰ τὸν δεῖνα
καιρὸν ἐν τῷ δεῖνι βιβλίῳ παρὰ τοῦ δεῖνος γεωμέτρου ἔμαθεν ἢ ἐθεώ-
ρησεν, ἀλλ' οὐχὶ ὅταν μανθάνῃ. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν, οὐχ
20 ὅταν ὀρᾷ, ἀλλ' ὅταν φαντάζηται, ὅτι εἰδὲ τι ἢ ἤκουσε κατὰ τὸν δεῖνα
χρόνον. |

p. 449^b22 'Αεὶ γὰρ ὅταν ἐνεργῇ κατὰ τὴν μνήμην, οὕτως ἐν τῇ 128^v
ψυχῇ.

Τουτέστιν αἰεὶ γὰρ ὅταν ἐνεργῇ περὶ τοὺς τύπους ἢ ψυχῇ τῶν πρα-
25 γμάτων ἀπάντων, λέγει ὅτι πρότερον τοῦτο ἤκουσε. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο λέγει
μηδὲ συναισθάνεται τοῦ πρότερον καὶ τοῦ ὑπὸ τίνος ἤκουσεν, οὐκ ἔστι
μνήμη. εἰπὼν δὲ ὅτι ὅταν ἐνεργῇ, ἐπήγαγε κατὰ τὴν μνήμην, δυνάμει
λέγων· ὅταν ἐνεργῇ τὴν ἐνέργειαν, καθ' ἣν ἡ μνήμη εἰδοποιεῖται. αὕτη
δὲ ἦν τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ πράγματος, ἀφ' οὗ γέγονεν
30 ὁ τύπος καὶ τὸ ἐγκατάλειμμα.

p. 449^b24 'Ἔστι μὲν οὖν ἡ μνήμη οὔτε αἰσθησις οὔτε ὑπόληψις,
ἀλλὰ τούτων τινὸς ἕξις.

'Υπόληψιν λέγει τὴν κοινῶς κατηγορουμένην κατὰ τε δόξης καὶ νοήσεως 12

1 prius δὲ a (Arist.): post μνήμη S: om. CRP παρὸν ἐστίν S 2 [τε] ὅπερ S
5 ἂν om. RP 9 καὶ om. C 10 ὅτε δηλ. RP νοεῖ RP 12 ἔργα δὲ λέγω οἷον τοδὶ
Soph. τόδε a prius ἢ] καὶ C κυρίως ἢ τὸ Sa: om. CRP post ὁμοίως add.
δὲ C 13 βιβλίῳ a, sic semper etiam infra 14 post ἐνεργεῖν add. τὴν αἴσθησιν RP
15 θεωρεῖ RP 16 τότε Sa: οὕτω CRP 17 τινα—δύο Sa: τὰς τοῦ τριγώνου δύο CRP
18. 19 ἔμαθεν ἢ ἐθεώρησα C 22 ἐνεργεῖ Sa κατὰ—ἐνεργῇ (24) om. R
τὸ—περὶ (24) om. P τὴν μνήμην SC: τὸ μνημονεύειν a (Arist.) 24 αἰεὶ] ἀπαν S:
om. C ἐνεργεῖ a 25 ἀπόντων RP ἤκουσα Sa λέγει a
26 συναισθάνεται a προτέρου CRP αἰετ. τοῦ Sa: οὐ CRP

καὶ τῶν λοιπῶν λογικῶν δυνάμεων. ἡ ὑπόληψιν λέγοι ἂν νῦν καταχρηστικῶς 128^ο
 κώτερον τὴν φαντασίαν. ἔστι μὲν οὖν οὔτε ὑπόληψις οὔτε ταῦτ' οὐδ' αἰσθῆται, ἀλλ' ἔστι ἡ πάθος αἰσθήσεως, ἐπειδὴ καὶ ἡ φαντασία. τὸ δὲ
 ὅταν γένηται χρόνος ἴσον ἐστὶ τῷ ὅταν αἰσθάνηται καὶ τοῦ χρόνου, 15
 καθ' ὃν γέγονε τὸ ἐγκαταλείμματα, καὶ οὐ μόνον τοῦ χρόνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ
 πράγματος, ἀφ' οὗ. τοῦ δὲ ὁρωμένου ἢ νοουμένου τῷ παρόντι καὶ ἐνε-
 στώτι χρόνῳ οὐκ ἔστι μνήμη, καθάπερ εἴρηται, ἀλλ' αἰσθήσεις καὶ ἐπι-
 στήμη. μνήμη δ' ἐστὶ τοῦ γενομένου. δι' ὃ μετὰ χρόνου πᾶσα μνήμη,
 τουτέστι δι' ὃ τότε ἐστὶ καὶ λέγεται μνήμη, ὅταν αἰσθάνηται καὶ τοῦ χρόνου,
 10 ὅτι χθὲς ἢ ὅλως πρότερον εἶδον ἢ ἤκουσα. καὶ ἐπεὶ τότε γίνεται μνήμη,
 ὅτε χρόνου αἰσθήσεις, ὅσα χρόνου αἰσθάνεται, ταῦτα καὶ μνημονεύει. ὁ γὰρ 30
 πεπτωκὼς ὄνος πέρυσιν εἰς τόνδε τὸν βόθρον, τήμερον δὲ ἰδὼν αὐτὸν καὶ
 ἀναχωρήσας, ἤσθητο, ὅτι πρότερον πέπτωκεν ἐν αὐτῷ. αἰσθάνεται οὖν καὶ
 τὰ λοιπὰ τοῦ χρόνου, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως τοῖς ἀνθρώποις· ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος
 15 πρὸς τῷ αἰσθάνεσθαι, πότε εἶδε καὶ πότε ἤκουσεν, οἶδε καὶ τὴν διαφοράν
 τοῦ παρεληλυθότος καὶ μέλλοντος, τὰ δ' ἄλλα τούτου μόνου αἰσθάνεται
 τοῦ ὅτι νῦν πίπτει ἢ πέπτωκε, τοῦ δὲ μέλλοντος ἐννοίαν οὐκ ἴσχει. εἰπὼν
 δὲ ὅτι ὅσα χρόνου αἰσθάνεται ταῦτα μνημονεύει, ἐπήγαγε· καὶ τούτῳ ᾧ 25
 αἰσθάνεται, τουτέστι καὶ ἐν τούτῳ τῷ μέρει τῆς ψυχῆς μνημονεύει, ἐν
 20 ᾧ καὶ αἰσθάνεται· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ αἰσθητικόν· ἐν γὰρ τῷ θρεπτικῷ ἢ
 τῷ φυτικῷ οὐκ ἔστι μνήμη, ἀλλὰ τῷ αἰσθητικῷ, ἐν ᾧ καὶ τὸ φαντάζεσθαι.

p. 449b30 Ἐπεὶ δὲ περὶ φαντασίας εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς Περὶ
 ψυχῆς καὶ νοεῖν οὐκ ἔστιν ἄνευ φαντάσματος.

Τὸ μὲν τῆς λέξεως συνεχές ἐστιν ἐν τῷ ὥστε τοῦ νοουμένου κατὰ 30
 25 συμβεβηκὸς ἂν εἴη, ὥς εἶναι τὸ πᾶν τοιοῦτον· ἐπεὶ δὲ περὶ φαντασίας
 εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς Περὶ ψυχῆς καὶ νοεῖν οὐκ ἔστιν ἄνευ φαντάσματος,
 φανερόν ἐστι τοῦ νοουμένου κατὰ συμβεβηκὸς ἂν εἴη. τὰ δ' ἄλλα μεταξύ
 παρεμβέβληται ὥς κατασκευαστικὰ τοῦ μηδὲν νοεῖν ἄνευ φαντάσματος. ἔστι
 δὲ τὸ λεγόμενον ἀπάντησις καὶ λύσις πρὸς ἑνστασιν τοιαύτην δυναμένην
 30 φέρεσθαι πρὸς τὰ ῥηθέντα· εἰπὼν γὰρ ὅτι ἡ μνήμη μόνος τῆς αἰσθητικῆς 35
 ψυχῆς ἐστὶ καὶ τούτῳ μόνῃ μνημονεύει ᾧ καὶ αἰσθάνεται, ἐπειδὴ μνημο-
 νεύομεν καὶ τῶν νοητῶν (τὰ γὰρ ἐπιστητὰ νοητὰ), εἶπεν ἂν τις, ὅτι, ἐπειδὴ
 καὶ τῶν ἐπιστητῶν ἐστὶ μνήμη, οὐκ ἂν εἴη μόνος τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς
 ἡ μνήμη καὶ τὸ μνημονεύειν, ἀλλὰ καὶ τῆς λογικῆς. λύει οὖν αὐτὴν
 35 λέγων, ὅτι τοῦ νοουμένου (λέγων νοούμενον τὸ νοητὸν ἥτοι τὸ καθόλου, τὰ

2 prius οὔτε om. C	8 δ' ἐστὶ Sa: δὲ CRP	post γενομένου add. ἐστὶ CRP
10 ὅτι] ἦτοι Sa	alt. ἢ Sa: καὶ CRP	12 σήμερον CRP
οὖν Sa: μὲν CRP	15 καὶ post διαφορὰν add. RP	13 πρῶτον CRP
20 αἰσθητὸν a	θρεπτικῇ a: λογικῇ ceteri	21 pr. τῇ Sa: om. CRP
ἀλλ' ἐν τῇ a, fort. recte	22 ἐπειδὴ S	τοῖς] τῷ S
25 ἂν Sa: om. CRP	ὥς εἶναι—ἂν εἴη (27) om. S	29 τοιαύτης δυνάμεως S
31 μόνῃ om. S	34 τοῦ λογικοῦ Sa (τῆς λογικῆς etiam Soph.)	οὖν] Sa:
δὲ CRP	35 νοουμένου τοῦ νοητοῦ ἦτοι τοῦ CRP	

γὰρ μερικὰ αἰσθητά), τοῦ δὲ νοουμένου κατὰ συμβεβηκὸς ἐστὶ μνήμη. εἰ 128⁺
 δὲ τοῦτο, οὐκ ἂν εἴη ἡ μνήμη ἕξις ἢ πάθος καὶ τοῦ λογικοῦ μέρους τῆς
 ψυχῆς, ἀλλὰ μόνου τοῦ αἰσθητικοῦ. ὁ γὰρ νοῦς συμπλέκεται τῇ φαντασίᾳ, 40
 ὡς μαθησόμεθα τὴν λέξιν βασανίζοντες, καὶ ἄνευ ταύτης οὐδὲν νοεῖ· πῖναξ
 5 γὰρ ἐστὶν ἡ φαντασία τῷ νῷ. τὰ γὰρ ἐν αὐτῇ ἐγγραφέντα καὶ ἐντυπω-
 θέντα ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως ὁρῶν ὁ νοῦς ἀποσυλᾷ τοὺς καθόλου
 λόγους αὐτῶν. ὡς γὰρ ἄνευ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως οὐκ ἐστὶ φαν-
 τασία, οὕτως οὐδὲ ἄνευ φαντασίας λῆψις τοῦ καθόλου. ἀπὸ γὰρ τῶν ἐν
 αὐτῇ τύπων καὶ ἐγκαταλειμμάτων, ὡς εἴρηται, συνάγει τοὺς καθόλου λόγους
 10 ὁ νοῦς. ὅψ' οὐ συνάγεται ἀναγκαίως, ὡς ἔχει τὸ ἐγκατάλειμμα καὶ ὁ 45
 τύπος ὁ κινῶν τὴν φαντασίαν πρὸς τὰ αἰσθητά, οὕτως ἔχειν καὶ τοὺς
 καθόλου λόγους τοὺς κινούντας τὸν νοῦν πρὸς τοὺς τῆς φαντασίας τύπους
 καὶ τὰ ἐγκαταλείμματα. γίνεται γὰρ ἀπὸ μὲν τῶν αἰσθητῶν ὁ τύπος καὶ
 τὸ ἐγκατάλειμμα, ἀπὸ δὲ τούτων τὸ καθόλου. ὥστε συμπλέκεται ὁ νοῦς
 15 τῇ φαντασίᾳ, καὶ ἄνευ αὐτῆς οὐδὲν τι δύναται νοεῖν. εἰ δὲ τοῦτο, δηλονότι
 ὥσπερ ἡ αἰσθησις καθ' αὐτὸ μὲν ὁρᾷ τὸν γεγραμμένον ἐν Ἀθήναις ἐλέ-
 φαντα, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸν ἐν Ἰνδίᾳ νεμόμενον, ἢ ἵνα σαφέστερον 50
 εἴπω, ὥσπερ ἡ αἰσθησις ὁρῶσα τὸν Σωκράτην ὁρᾷ τὸν κοινὸν καὶ καθόλου
 ἄνθρωπον (καὶ γὰρ ἐν τῷ καθ' ἕκαστα τὸ καθόλου), οὕτω καὶ ἡ μνήμη
 20 καθ' αὐτὴν μὲν ἐστὶ τοῦ τύπου καὶ τοῦ πάθους, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τοῦ
 καθόλου· τὸ γὰρ καθόλου κατὰ ἀναπλάσμον ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ αἰσθήσει
 πάθους ὁ νοῦς ἀναζωγραφεῖ. οὕτως οὖν καὶ ἡ μνήμη καθ' αὐτὴν μὲν
 ἐνεργεῖ περὶ τοὺς τύπους καὶ τὰ ἐγκαταλείμματα, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ περὶ
 τὰ καθόλου κατὰ συμβεβηκὸς ἄρα ἐστὶ μνήμη τοῦ νοητοῦ διὰ τὸ ἄμα 129⁺
 25 τῷ γενέσθαι μνήμην τῶν πραγμάτων συναναφαίνεσθαι πως αὐτῇ καὶ τὸ ἐκ
 τούτων καθόλου. καὶ ἐστὶ καθ' αὐτὸ μὲν ὁ νοῦς τῶν καθόλου, ὡς ἡ
 φαντασία τῶν φανταστῶν, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τῶν αὐτῶν τούτων
 καθόλου ἡ μνήμη, ὡς καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις αἰσθησις τοῦ ἐν Ἰνδίᾳ νεμομένου
 ἐλέφαντος. ταῦτα μὲν οὖν ἀρκούντως, ἐπὶ δὲ τὴν λέξιν μετιτέον.

30 p. 450a1 Συμβαίνει γὰρ τὸ αὐτὸ πάθος ἐν τῷ νοεῖν, ὅπερ καὶ ἐν 5
 τῷ διαγράφειν.

Τοῦτο καὶ τὰ ἐφεξῆς πάντα, ὡς εἴρηται, μεταξὺ παρεμβέβληται, κατα-
 σκευαστικά ὄντα, ὡς δηλοῖ καὶ ὁ γὰρ σύνδεσμος αἰτιολογικὸς ὢν. εἰσὶν
 οὖν κατασκευαστικά, ὅτι οὐδὲν νοεῖ ἄνευ φαντάσματος ὁ νοῦς. πάνυ δὲ 10
 35 ἀσαφῶς καὶ μεμελανωμένως ἀπαγγέλλει τὰ λεγόμενα. ἐστὶ δὲ συλλεξάμενον

1 δι] διὰ S 2. 3 πάθος μόνου τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ—ψυχῆς CRP 4 πινάκιον CRP
 9 αὐτῷ CRP (αὐτῇ etiam Soph.) 13 ante γὰρ add. μὲν CP 16 ἐαυτὸ S
 (αὐτὸ etiam Soph.) ὁρᾷ τὸ S: ὁρατὸν a (ὁρᾷ τὸν etiam Soph.) 17 νεμόμενον
 SCRa Soph.: ἐλέφαντα P 19 καὶ γὰρ ἐν τῷ] ἐν γὰρ τοῖς RP 20. 21 τὸ καθό-
 λου RP 22 οὕτω καὶ CRP καθ' ἐαυτὴν S 25 αὐτῷ RP 26 καθ'
 ἐαυτὸ S 28 Ἰνδίᾳ νεμομένου Sa: Θήβαις CRP 29 οὖν om. CRP 32 παρεμβέ-
 βληνται RP 33 ὡς] καὶ S 34 οὐδὲ RP 35 ἀποστέλλει RP συλλεξάμενος CRP

τὸν νοῦν εἰπεῖν οὕτως· συμβαίνει τὸ αὐτὸ πάθος ἐν τῷ νοεῖν, ὅπερ καὶ ἐν 129^r
 τῷ διαγράφειν. ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν βουλόμενοι ἀποδείξαι, ὅτι
 τοῦ τριγώνου αἱ τρεῖς γωνίαι δυσὶν ὀρθαῖς ἴσαι εἰσὶ, καὶ μηδὲν ὅλως χρή-
 ζοντες πρὸς τὴν τοιαύτην δεῖξιν ὠρισμένου τινὸς ποσοῦ (κἂν γὰρ δακτυλία
 5 ἐστὶν ἐκάστη τῶν πλευρῶν αὐτοῦ κἂν πηχυαία κἂν ἡτισοῦν, δειχθήσονται
 δυσὶν ὀρθαῖς ἴσαι, ὥστε ὅλως μὴ δεόμενοι ὠρισμένου τινὸς ποσοῦ, οὕτε 16
 γὰρ ἰσοσκελοῦς οὕτε ἰσοπλευροῦ οὕτε σκαληνοῦ, ἀλλὰ μόνον τριγώνου),
 ὅμως διαγράφομεν ὠρισμένον τρίγωνον κατὰ ποσόν (ὃ γὰρ ἂν γραφῇ, ἢ ἰσό-
 πλευρον ἀνάγκη εἶναι ἢ τι τοιοῦτο, πᾶν δὲ τὸ γεγραμμένον εὐθύγραμμον
 10 ὦριται), οὕτω καὶ ὁ νοῦν, κἂν μὴ ποσὸν νοῇ, τίθεται πρὸ ὁμ-
 μάτων ποσόν. κἂν γὰρ λευκόν, κἂν θερμόν, κἂν ὁσμὴν, κἂν ἄλλο τι
 τῶν ἀμερῶν νοῇ, μετὰ ποσοῦ ταῦτα νοεῖ· ἢ γὰρ ἐπιφάνειαν λευκὴν ἢ
 σῶμα θερμόν. ἀλλὰ κἂν ποτε πρὸς τὸν πρῶτον καὶ πολυτίμητον νοῦν 20
 ἐπιστρέψῃ, εὐθὺς ὄγκους καὶ μεγέθη καὶ διαστάσεις τινὰς φαντάζεται.
 15 πάλιν δὲ εἰ καὶ νοῦν τὸ λευκὸν ἢ τὴν ὁσμὴν ἢ τὴν γλυκύτητα, ποσὰ μὴ
 ὄντα, τίθεται πρὸ ὁμμάτων ποσόν, τουτέστι μετὰ διαστάσεώς τινος καὶ
 ποσότητος ταῦτα νοεῖ, ἀλλ' οὐχ ἢ ποσὰ ταῦτα νοεῖ, ἀλλ' ἢ τὸ μὲν λευκὸν
 διακριτικὸν ἐστὶν ὅψεως, τὸ δὲ θερμὸν συγκριτικὸν μὲν τῶν ὁμογενῶν, δια-
 κριτικὸν δὲ τῶν ἀλλοτρίων, καὶ τὸ γλυκὺ ὁμοίως. ὅτι δὲ μετὰ ποσότητος
 20 ταῦτα νοεῖ, δῆλον· ἐπειδὴν γὰρ νοῇ λευκόν, μετὰ ἐπιφανείας ἢ σώματος 25
 αὐτὸ νοεῖ· ἢ δὲ ἐπιφάνεια καὶ τὸ σῶμα ποσόν. ἐπεὶ οὖν ὁ νοῦς ὃ ἂν
 νοῇ μετὰ ποσοῦ τινος αὐτὸ νοεῖ, ταῦτα δὲ τῆς φαντασίας (αὕτη γὰρ παρ-
 εμπίπτουσα ταῖς τοῦ νοῦ νοήσεσιν, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, οὐκ ἔξ νοῆσαι
 καθαρῶς, ὅπερ ἐστὶν ἕκαστον τῶν νοουμένων, ἀλλ' εὐθὺς ὄγκους καὶ δια-
 25 στάσεις καὶ μεγέθη παρεμφαίνει), φανερόν ὅτι οὐδὲν τι νοεῖ χωρὶς φαντά-
 σματος.

p. 450^a 5 Ἄν δὲ ἡ φύσις ἢ τῶν ποσῶν, ἀορίστων δέ, τίθεται μὲν
 ποσὸν ὠρισμένον, νοεῖ δὲ ἢ ποσὸν μόνον.

Εἰπὼν ὅτι κἂν μὴ ποσὸν νοῇ (εἰσὶ δέ, ὡς ἴσμεν, μὴ ποσὰ πᾶσαι 30
 30 αἱ ἄλλαι αἱ παρὰ τὸ ποσὸν κατηγορίαι, οὐσία, ποιόν, πρὸς τι καὶ αἱ λοιπαί),

2 βουλόμενος R 3 εἰσὶν ἴσαι a μηδὲ C 5 ἡτισοῦν SPa Soph.: ὅστισοῦν CR
 δειχθήσεται S 9 τοιοῦτόν τι CRP (variant etiam Soph. codd.) δὲ Sa Soph.:
 γὰρ CRP 10 ὁ om. a (habet etiam Soph.) 10. 11 τίθεται—ποσόν Sa: μετὰ
 ποσοῦ ταῦτα νοεῖ CRP Soph. 12 μετὰ (τοῦ add. S) ποσοῦ ταῦτα νοεῖ Sa: τίθεται—ποσόν
 (v. 10. 11) CRP 15 πάλιν Sa: τάχα CRP Soph. νοεῖ conicio 16 πρὸ
 ὁμμάτων ποσόν τίθεται CRP, sed v. 11 et Arist. 16. 17 καὶ ποσότητός τινος S
 17 prius ταῦτα] αὐτὰ CRP, sed v. 12. 20 18 ἐστὶν ὅψεως Sa: ὅψεως ἐστὶ RP, ὅψεως
 C Soph. 19 δὲ ante ὁμοίως add. a 21 ὃ δὲν (= δὴ ἂν) CRP 22 ταύτη R
 23 Πλάτων] Phaedo p. 66 D (cf. Philop., Comm. XV 2,30. 542,12), male Soph. p. 260 D
 affert Spengel 24 τῶν νοουμένων ἕκαστον CP 25 τι om. P 27 ἀόριστον a
 (Arist. E') τίθησι CRP 28 οὐχ ante ἢ ποσόν add. S μόνον a (Arist.,
 cf. p. 11,7): ὠρισμένον ceteri, ante ὥρ. add. οὐχ rubro P 29 εἰπὼν a: εἰπὼν
 δὲ ceteri κἂν CRP Arist.: ἐδὲν Sa νοῇ om. a

ἐπήγαγεν· ἄν δὲ ἡ φύσις ἢ τῶν ποσῶν, ἀόριστων δέ. ἔστι δὲ τὸ λε- 129^r
γόμενον· ἄν δὲ ἢ τὸ νοούμενον μὴ οὐσία μηδὲ ποιόν, ἀλλὰ τι τῶν ὑπὸ τὸ ποσόν,
οἷον τρίγωνον (ποσὸν γὰρ τι τὸ τρίγωνον), ἄν οὖν ποσόν, ἀόριστον μέντοι
(ἀόριστος γὰρ κατὰ τὸ ποσόν ἢ τοῦ τριγώνου φύσις), τίθεται μὲν καὶ κατα-
5 γράφει ποσὸν ὠρισμένον (πᾶν γὰρ γεγραμμένον τρίγωνον, ὡς ἤδη εἴρηται,
ὠρισμένον), νοεῖ δὲ οὐχ ὠρισμένον (οὐ γὰρ νοεῖ αὐτὸ ὅτι σχαληνὸν ἢ ἰσό- 35
πλευρον), ἀλλ' ἀπλῶς ὡς ποσόν, τουτέστιν ἀλλ' ἀπλῶς τρίγωνον, καὶ τρί-
γωνον ἀδιάστατον· ὁ γὰρ τοῦ τριγώνου λόγος καὶ τὸ εἶδος ἀδιάστατον. οἱ
μὲν γὰρ ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ αἰσθητοῦ τριγώνου τύποι ὠρισμένοι τρόπον
10 τινὰ κατὰ μέγεθος (ἴσον γὰρ ἦν τὸ γεγραμμένον, τοσοῦτον αὐτὸ πάλιν ἢ
φαντασίᾳ φαντάζεται), τὰ δὲ καθόλου, ἅπερ ἐκ τῶν τύπων συναθροίζεται,
ἀόριστα κατὰ μέγεθος· οὐδὲν γὰρ καθόλου ὠρίσται μέγεθος. ὥστε μετὰ
μεγέθους δεῖ ἢ νόησις αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ τὰ ὁρώμενα γράμματα μετὰ 40
μεγέθους τινός. ταῦτα δὲ λέγεται περὶ τοῦ καθ' ἑξὶν νοῦ, ἀλλ' οὐ περὶ
15 τοῦ πρακτικοῦ. νοεῖ μὲν οὖν αὐτὰ οὐχ ἢ μεγέθη οὐδ' ὡς ἔχοντα τοσόνδε
μέγεθος, ἀλλ' ὅλως ὡς ἀμεγέθη, εἰ καὶ παρεμπίπτει μεγέθους φαντασία·
εἰ δὲ μετὰ μεγέθους, δηλονότι μετὰ φαντασίας· οὐδὲν ἄρα νοεῖ χωρὶς
φαντάσματος.

p. 450a7 Διὰ τίνα μὲν οὖν αἰτίαν οὐκ ἐνδέχεται νοεῖν ἄνευ συν-
20 εχοῦς οὐδ' ἄνευ χρόνου τὰ μὴ ἐν χρόνῳ ὄντα ἄλλος λόγος. 45

Μὴ ἐν χρόνῳ λέγει πάντα τὰ αἰδία. εἰπὼν δὲ ὅτι πᾶν, δ ἄν νοῇ
ὁ ἐν ἑξεί δηλονότι νοῦς, μετὰ φαντασίας τινὸς καὶ μεγέθους αὐτὸ νοεῖ καὶ
ἐν χρόνῳ, ἐπειδὴ συνήσθητο ἀπαιτούμενος τὴν τούτων αἰτίαν (ζητεῖται γὰρ
διὰ τί τὰ ἀμεγέθη καὶ ἄχρονα μετὰ μεγέθους καὶ ἐν χρόνῳ νοεῖται), ἐπ-
25 ἤγαγε· διὰ τίνα μὲν οὖν αἰτίαν οὐκ ἐνδέχεται νοεῖν ἄνευ συν-
εχοῦς καὶ μεγέθους μηδὲ ἄνευ χρόνου τὰ αἰδία, ἄλλος λόγος, καὶ προσ- 50
υπακουστέον τὸ ἀκριβέστερος. εἴρηται μὲν γὰρ καὶ νῦν ὅτι διὰ τὸ συμ-
πλέκεσθαι τῇ φαντασίᾳ, δέδεικται δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἀκριβέστερον, καὶ διὰ
τί ἐν χρόνῳ καὶ οὐκ ἀχρόνως. ἄλλος οὖν λόγος ἀκριβέστερος δέδειχε τὸ
30 παρόν. μήποτε δὲ τὸ ἄνευ χρόνου ὡς ἐρμηνευτικὸν ἐπῆχται τοῦ ἄνευ
συνεχοῦς, ἵν' ἢ τὸ ἄνευ συνεχοῦς καὶ τὸ ἄνευ χρόνου ἐκ παραλλήλου
κεῖμενον· ὁ γὰρ χρόνος συνεχῆς ἐστίν. καὶ εἴη ἄν τὸ λεγόμενον· διὰ τίνα

1 tert. δὲ om. RP 2 νοούμενον] λεγόμενον RP, prius C 4 τὸ om. CRP
καὶ om. C 4. 5 καταγράμμα C 5 εἴρηται] p. 10,9 6 σχαληνός CR
9 τῇ om. a 10 ἄν ante ἦν add. RP αὐτῷ S, prius R 10. 11 ἢ φαν-
τασία om. RP 12 οὐδὲ RP μεγέθει C 13 αὐτοῦ ἢ νόησις δεῖ CRP
15 οὐδ' Sa: τουτέστιν οὐχ CRP 16 ἀμεγέθους CR παραπίπτει S 19 νοεῖν
SCRIP (Arist. E): νοεῖν οὐδ' a (νοεῖν οὐδὲν Arist. praeter E) 19. 20 ἄνευ τοῦ
συνεχῶς Arist. EY 21 λέγεται CRP δὲ πᾶν ὅτι ἄν Sa 26 prius καὶ om. RP
μηδὲ] οὐδὲ conicio 27 τὸ] τοῦ a, fort. recte; v. Ind. ἀκριβέστερον C, prius P:
ἀκριβέστερα R εἴρηται—δὲ (καὶ add. a) ἐν ἄλλοις ἀκριβέστερον (28) Sa: om. CRP
30 δὲ] διὰ RP 31 ἵν'—συνεχοῦς om. RP

μὲν οὖν αἰτίαν οὐ δύναται νοεῖν τὰ μὴ ἐν χρόνῳ ἄνευ χρόνου, | ἄλλος λόγος. 129^a
ζητεῖται γὰρ τοῦτο.

p. 450^a 9 Μέγεθος δ' ἀναγκαῖον γνωρίζειν καὶ κίνησιν, ᾧ καὶ
χρόνον.

5 Τοῦτο συνεχὲς ἂν οἶμαι εἶη τῷ τίθεται πρὸ ὁμμάτων ποσόν, 11
νοεῖ δ' οὐχ ἢ ποσόν. εἰπὼν γὰρ ὅτι ὁ νοῦς τίθεται πρὸ ὁμμάτων τὸ
μὴ ποσόν ὡς ποσόν, ὅμως οὐχ ἢ ποσόν νοεῖ αὐτὸ (οὐδὲ γὰρ ἐστὶ τὴν
ἀρχὴν ποσόν), ἀλλ' ἢ ἄποσον, περὶ ὧν ἀκριβέστερον εἴρηται ἐν τῷ τρίτῳ
λόγῳ τῶν Περὶ ψυχῆς, ὅτε ἐζητεῖτο πῶς ὁ νοῦς νοεῖ τὰ νοητά. ἐπειδὴ οὖν
10 γνῶσις ἡμῖν γίνεται καὶ μεγέθους καὶ κινήσεως, ἅπερ ἐστὶ καὶ κυρίως ποσά,
λέγει ὅτι ταῦτα γνωρίζει τῷ μορίῳ τῆς ψυχῆς ᾧ καὶ τὸν χρόνον· γνωρίζει 15
δὲ τὸν χρόνον τῇ πρώτῃ αἰσθήσει. τὸ δὲ καὶ τὰ φαντάσματα τῆς
κοινῆς αἰσθήσεως πάθος ἐστὶν οὕτως ἐπὶ τῇ, ὡς εἰ ἔλεγεν· ἐν ἐκείνῳ
τῷ μορίῳ τῆς ψυχῆς γινώσκει μέγεθος καὶ κίνησιν, ᾧ καὶ χρόνον· ἐστὶ δὲ
15 τὸ μόριον ἐκεῖνο ἢ κοινὴ αἰσθησις, ἢ πάθος ἐστὶν ἢ φαντασία. εἰ δὲ
πάντα, ἀφ' ὧν ὁ νοῦς τὰ καθόλου συνάγει, φανταστά (χωρὶς γὰρ φαντασίας
οὐδὲν ὁ νοῦς νοεῖ ἢ συνεργοῦσης ἢ ἐμποδιζούσης, τὰ μὲν συνεργοῦσης ὡς
ἐπὶ τῶν μαθημάτων — οἷον γὰρ ἀβάκιον τοῦ νοῦ ἐστὶν ἐπὶ τούτων ἢ 20
φαντασία· καὶ εἰς ἄλλα δὲ πολλὰ συνεργεῖ —, τὰ δὲ καὶ ἐμποδιζούσης, ὡς
20 ἐπὶ τῆς τῶν νοητῶν τε καὶ θείων θεωρίας· ἐν γὰρ τῇ τούτων θεωρίᾳ
περιέλεται ὁ νοῦς ὑπὸ τῆς φαντασίας σχήματα καὶ μεγέθη φανταζομένης
καὶ μὴ συγχωρούσης ἐκείνων εἰλικρινῶς ἀντιλαμβάνεσθαι), εἰ δὴ πάντα, ἀφ'
ὧν ὁ νοῦς τὰ καθόλου συνάγει, φανταστά, ἢ δὲ φαντασία καὶ ἢ μνήμη αἱ
αὐταὶ τῷ ὑποκειμένῳ καὶ πάθῃ τῆς κοινῆς αἰσθήσεως, δηλονότι τῷ πρώτῳ 25
25 αἰσθητικῷ τούτων ἢ γνῶσις ἐστὶ. καὶ δῆλον τοῦτο ἐκ τοῦ μνημονεύειν καὶ
πολλὰ τῶν ἀλόγων ζώων. τὸ δὲ ἢ δὲ μνήμη καὶ τῶν νοητῶν οὐκ
ἄνευ φαντάσματος ἐστὶν ἴσον ἐστὶ τῷ ταῦτα δέ, ὧν ὡς νοητῶν μνη-
μονεύει, οὐκ εἰσὶ νοητά, ἀλλὰ φανταστά'. λέγομεν δὲ αὐτὰ νοητά καὶ
μνήμην νοητῶν ἢ διὰ τὸ τὸν νοῦν περὶ αὐτὰ ἐνεργεῖν, ὡς εἶναι φανταστά
30 μὲν ἀπλῶς, ὅταν ἢ αἰσθησις ἢ πρώτη περὶ αὐτὰ ἐνεργῇ, νοητά δέ, ὅταν
ὁ νοῦς μετὰ τῆς φαντασίας, ὡς ἢ ὁψις μετὰ τοῦ βιβλίου· ἢ καὶ διὰ τὸ θ'·

5 οἶμαι Sa: om. CRP 6 νοεῖ] ἐννοεῖ S ὅτι, (εἰ καὶ) e. gr. conicio
7 οὐδὲν S 8 ἢ om. RP 9 λόγῳ τῶν scripsi: λόγῳ τῷ RP: τῶν a: λόγῳ SC,
v. De an. Γ 4—6 ἐζήτει SR 10 ἐπὶ γίνεται CRP ὥσπερ a
καὶ (ante κυρίως) Sa: om. CRP 11 ᾧ Sa: ἐν ᾧ CRP 12 καὶ τὰ] κατὰ C
τὸ φάντασμα Arist. 13 ἐν vid. del. 14 ante γινώσκει add. ἐν ᾧ καὶ τὸν
χρόνον RP ᾧ καὶ χρόνον om. RP 16 πάντα CRP Soph. (cf v. 22): τὰ πάντα Sa
τὰ Sa (cf. v. 23): τὸ CRP Soph. 17 alt. συνεργοῦσης SC Soph.: ὡς ἐνεργοῦσης
RP: ὡς συνεργοῦσης a 19 alt. καὶ Sa: om. CRP 20 τῆς om. RP
22 συγχωρούμενης C ἐκείνῳ RP 23. 24 τῷ ὑποκειμένῳ αἱ αὐταὶ CRP: τῷ ὑπο-
κειμένῳ ταυτό Soph. 26 δὲ (ante μνήμη) om. RP καὶ ἢ τῶν Arist.
26. 27 οὐκ ἄνευ τῆς φαντασίας Arist. EY 27 ἐστὶ om. S 29 ἢ καὶ διὰ Sa
31 τῆς om. CRP

αὐτῶν συνάγεσθαι τὰ νοητά, αὐτούς φημι τοὺς καθόλου λόγους. εἰ δὲ τοῦτο, 129^v
φανερὸν ὅτι ἡ μνήμη τοῦ νοουμένου, τουτέστι τοῦ νοητοῦ, κατὰ συμ- 30
βεβηκὸς ἂν εἴη, καθ' αὐτὸ δὲ τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, τουτέστι τῆς
πρώτης καὶ κοινῆς αἰσθήσεως. εἰ δ' ἦν ἡ μνήμη πάθος τοῦ νοῦ, ἦν ἂν
5 καθ' αὐτὸ καὶ τῶν νοητῶν. φανερόν δέ, ὡς καὶ πρότερον εἴρηται, ὅτι τοῦ
πρώτου αἰσθητικοῦ πάθος ἡ ἕξις ἐστὶν ἡ μνήμη, καὶ ἐκ τοῦ πολλοῖς τῶν
ἀλόγων ζώων ὑπάρχειν καὶ μὴ μόνοις τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἔχουσι δόξαν
καὶ φρόνησιν. εἰ γὰρ μὴ ἦν τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, ἀλλὰ τινος τῶν νοητι- 35
κῶν μερῶν, οὐδενὶ ἄλλῳ ἂν ὑπῆρχε πλὴν ἀνθρώποις· μόνοι γὰρ οὗτοι νοῦν
10 ἔχουσιν. εἰπὼν δὲ ὅτι οὐκ ἂν ὑπῆρχεν πολλοῖς τῶν ἄλλων ζώων, ἐπήγαγεν
ἴσως δε οὐδενὶ τῶν θνητῶν, ὡς ταῦτόν τῳ ἴσως δὲ οὐδενὶ τῶν ἀλόγων
διὰ τὸ μηδενὶ τούτων ὑπάρχειν νοῦν. εἰπὼν δὲ ὅτι αἰσθάνεται χρόνου πολλὰ
τῶν ἀλόγων ζώων (οὐ γὰρ πάντα αἰσθήσιν ἔχει χρόνου), κατασκευάζων τοῦτο
ἐπήγαγεν· ἀεὶ γὰρ ὅταν ἐνεργῇ τῇ μνήμῃ, καθὼς καὶ πρότερον
15 εἴπομεν. ὁ γὰρ πεπτωκὴς ἐν τῳ βόθρῳ ὄνος, ὅταν ἐνεργῇ τῇ μνήμῃ, 40
ὅτι πέπτωκε που ἢ φωνῆς ἤκουσε φθοροποιοῦ τινος ζῴου οἶον λύκου, προσαι-
σθάνεται ὅτι πρότερον ταῦτα πέπονθε. τὸ δὲ πρότερον καὶ ὕστερον ἐν χρόνῳ·
αἰσθάνεται ἄρα χρόνου. ταῦτα εἰπὼν λέγει· τίνος μὲν οὖν ἐστὶ μνήμη
φανερὸν, ὅτι τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ· τούτου γὰρ καὶ ἡ φαντασία πάθος.
20 καὶ ἐστὶ μνημονευτὰ μὲν ὧν ἐστὶ φαντασία, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὰ νοητά·
ταῦτα γὰρ εἶπεν ὅσα μὴ ἄνευ φαντασίας· μετὰ φαντασίας γὰρ καὶ ἡ
τούτων, ὡς εἴρηται, γινώσις. εἰ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἐστὶ τούτων ἡ μνήμη,
ὁῦλον ὡς οὐκ ἂν εἴη ἡ μνήμη ἕξις ἡ πάθος νοῦ· εἰ γὰρ ἦν ἕξις τούτου, 45
ἦν ἂν καὶ τῶν νοητῶν καθ' αὐτό.

25 p. 450^a25 Ἀπορήσειε δ' ἂν τις, πῶς ποτε τοῦ μὲν πάθους παρ-
όντος, τοῦ δὲ πράγματος ἀπόντος μνημονεύει τὸ μὴ παρόν.

Πάθος λέγει τὸν τύπον καὶ τὸ ἐγκατάλειμμα τὸ ἐν τῳ πρώτῳ αἰσθη- 130^r
τηρίῳ ἐγγραφὲν ἐκ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως, πρᾶγμα δὲ τὸ αἰσθητόν,
ἀφ' οὗ ὁ τύπος οὗτος καὶ τὸ ἐγκατάλειμμα. ἀπορεῖ δὲ ταύτην τὴν ἀπο- 5
30 ρίαν πάνυ ἀναγκαίως· ἡ λύσις γὰρ αὐτῆς τὴν φύσιν ἡμῶν τῆς μνήμης τίς
ἐστὶν ἀριδιῶως παραστήσει. τίνος μὲν γὰρ μορίου τῆς ψυχῆς ἐστὶν ἡ
μνήμη, εἴρηται αὐτῷ· τίς δὲ ἡ φύσις αὐτῆς, οὐπω. ἐστὶ δὲ τὸ ἀπορού-

4 εἰ δ' ἦν] ἦν δὲ ἦν γε R: ἦν δὲ ἦν γε P ὅν om. S 5 εἴρηται] p. 449^b25
8 legit τι, quod om. Arist. MY 8. 9 νοητῶν RP 9 ἂν Ca: om. SRP
10 ὑπῆρχον RP 11 post ταῦτόν add. ὅν CRP alt. δὲ om. a οὐδὲν S
14 καθάπερ a 16 τινος om. a 16. 17 προαισθάνεται CRP 18 χρόνου]
χρόνῳ C μνήμη legit cum Arist. LSU Soph. (ἡ μνήμη EMY) 20 post μνημο-
νευτὰ add. in mg. καθ' αὐτὰ S (Arist.) ὧν ἐστὶ φαντασία legit cum Arist. LSU Soph.
(ἡ φαντ. EMY) τὸ νοητὸν scripsi: τῶν νοητῶν libri 21 prius γὰρ om. P
24 καθ' αὐτὴν Sa 26 μνημονεύει cum Arist. LSU Soph. (μνημονεύεται MEY)
28 γραφὲν C 29 οὗτος om. CRP 29. 30 τὴν ἀπορίαν ταύτην CRP
31 παρίσται CRP 32 αὐτῆς] αὐτοῦ R

μενον τοιοῦτον, πῶς τοῦ πάθους καὶ τοῦ τύπου παρόντος καὶ περὶ αὐτὸ 130^a
 ἐνεργούσης τῆς μνήμης μνημονεύει τὸ μὴ παρόν. ἔδει γὰρ περὶ δ' ἐνεργεῖ,
 τοῦτο καὶ μνημονεύειν. ἀπορήσας δὲ πρὸ τοῦ τὴν λύσιν ἐπενεγκεῖν, πρό-
 τερον ὑπομινῆσκει, πῶς γίνονται οἱ τύποι ἐν ἡμῖν, καὶ φησιν· ὥσπερ
 5 οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις ἐνσημαίνουσι τῇ κηρῷ τὸ τῆς σφραγίδος 10
 ἐκτύπωμα, τοιοῦτόν τι γίνεται ἐκ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως ἐν τῇ
 πρώτῃ αἰσθητηρίῳ· ὑπὲρ οὗ ἐπὶ πλεον εἵπομεν πρότερον, ἥνίκα τὰ περὶ τὴν
 φαντασίαν διηρθροῦμεν. γίνεται οὖν οἷον ζωγραφημά τι, οὗ ζωγραφήματος
 τὴν ἔξιν καὶ μονὴν μνήμην εἶναι λέγομεν. καὶ διὰ τὸ ἐνσημαίνεσθαι τοῖς
 10 τύποις ἐν τῇ πρώτῃ αἰσθητηρίῳ, ἂν τύχη τὸ τοιοῦτον αἰσθητήριον ἐν
 κινήσει ὃν (ἔστι δὲ ἐν κινήσει αἰσθανόμενον ἢ φθίνον), οὗ γίνεται μνήμη. 15
 ὥσπερ γὰρ οὐκ ἐνσημαίνεται ἐν ὕδατι ῥέοντι ἢ ἐν τῇ δακτυλίῳ σφραγίς,
 οὕτως οὐδ' ἐν τῇ αἰσθητηρίῳ τῇ ἐν κινήσει ὄντι ἢ διὰ νόσον ἢ ἡλικίαν
 ἐγγίνεσθαι δύναται τύπος τις. τοῖς μὲν οὖν πάνπαν νέοις οὗ γίνεται μνήμη
 15 διὰ τὴν κίνησιν, ἣν κινεῖται αἰσθανόμενον, τοῖς δὲ πάνπαν γηραιοῖς διὰ τὸ
 ψύχεσθαι καὶ οἰοεῖται θρύβεσθαι καὶ ἀπαλείφεσθαι τοὺς τύπους, ὥσπερ καὶ
 ἀπὸ τῶν παλαιῶν οἰκοδομημάτων τὴν ἀηλιμμένην τίτανον ἢ καὶ τὰ ἐν
 αὐτοῖς γεγραμμένα ζῷα· ἀμαυρὰ γὰρ καὶ ταῦτα τῇ χρόνῳ καὶ οἱ ἐν τῇ 20
 καρδίᾳ τύποι γίνονται. ἄλλοις δὲ πάλιν οὐκ ἐγγίνονται τύποι διὰ τὴν σκλη-
 20 ρότητα τοῦ πρώτου αἰσθητηρίου, ὥσπερ οὐδ' ἐν τῇ λίθῳ ἢ τοῦ δακτυλίου
 σφραγίς. οὗ γίνονται δὲ μνήμονες οὐδ' οἱ λίαν ταχεῖς· ὑγρότεροι γὰρ εἰσι
 τοῦ δέοντος καὶ εὐκότες ὕδατι ῥέοντι.

p. 450^b11 'Ἄλλ' εἰ δὴ τοιοῦτόν ἐστι τὸ συμβαῖνον περὶ τὴν μνή-
 μην, πότερον τοῦτο μνημονεύει τὸ πάθος;

25 Θεις τὴν ἀπορίαν καὶ πρὸ τῆς λύσεως εἰπὼν τὰ προσεχῶς ῥηθέντα,
 τίθησι πάλιν αὐτὴν καὶ φησιν· εἰ δὴ τοιοῦτόν ἐστι τὸ συμβαῖνον περὶ τὴν 30
 μνήμην, τὸ εἶναι αὐτὴν ἔξιν τινὸς ζωγραφήματος, πότερον τοῦτο τὸ ζωγρά-
 φημα καὶ τὸν τύπον μνημονεύει ἢ τὸ αἰσθητὸν πρᾶγμα, ἀφ' οὗ ὁ τύπος
 οὕτως ἐστίν; εἰ μὲν οὖν τὸν τύπον τοῦτον μνημονεύομεν, οὐδὲν ἂν τῶν
 30 ἀπόντων μνημονεύοιμεν (ἀπόντα δὲ λέγει τὰ πράγματα, ἀφ' ὧν οἱ τύποι
 ἐνεγράφησαν)· εἰ δὲ μὴ τὸ ζωγράφημα μνημονεύομεν, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα,
 πῶς μνημονεύομεν τὸ ἀπόν, οὕτινος ἀπόντος οὐκ αἰσθανόμεθα; πῶς οὖν

1 τοιοῦτόν τι, ut vid., cum Arist. M (ceteri τ. τὸ legit 7 ὑπὲρ] περὶ C
 εἵπομεν] p. 2,31 ss. 8 οὖν διαζωγραφημά τι, οὗ διαζωγραφήματος a, sed v. Arist.

9 τὴν ante μονὴν add. S 13 τὸ ἐν (ἐκ R) κινήσει (κινῇ R) ὃν RP 16 ψύχεσθαι
 (etiam Soph.) cum Arist. MY (ψύχεσθαι recte ceteri) legit θρύπεσθαι R Soph.,
 prius P 17 παλαιῶν Ca (Soph. Arist.): παλαι SRP 18 αὐτῆς α (αὐτῇ Soph. Ca)
 ἐγγεγραμμένα RP τῇ χρόνῳ καὶ ταῦτα CRP 26 πάλιν τίθησι CRP (Soph. ?)
 27 post μνήμην add. τοὔτῃ CRP 29 μνημονεύομεν scripsi: μνημονεύει μόνον libri
 30. 31 ἀπόντα—ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα (pro his οὗ μὴ αἰσθανόμεθα τοὔτῃ SC) SCa: εἰ δ' ἐκείνο
 τὸ ἀπόν, οὕτω γὰρ ἐστὶ τὸ ἐφεξῆς τῆς λέξεως. πῶς αἰσθανόμενοι καὶ ἐνεργοῦντες περὶ τὸ
 ζωγράφημα τοῦτο μνημονεύομεν οὗ μὴ αἰσθανόμεθα· τοὔτῃ RP 31 μνημονεύοιμεν C
 32 οὐκ SC: καὶ R, prius P: μὴ P²a post οὖν add. οὐ aC (?)

μνημονεύομεν τὸ ζωγράφημα, εἴτε ὁμοίον ἐστὶ τῷ ἀπόντι, ὥσπερ τύπος 130⁺
ἢ γραφὴ ἐν ἡμῖν ὄν, εἴτε ἀνόμοιον; τοῦτο γὰρ δεῖ προσυπακούειν. 38
ταῦτα εἰπὼν πάλιν ἐπανελάβε τὸν λόγον καὶ φησιν· εἰ τούτου αὐτοῦ
αἰσθησις, τουτέστιν εἰ ἔστιν ἡ αἰσθησις καὶ ἡ ἐνέργεια τούτου αὐτοῦ τοῦ
5 ζωγραφήματος καὶ τοῦ τύπου, διὰ τί οὐκ ἂν εἴη τούτου καὶ ἡ μνήμη, ἀλλ'
ἐτέρου, ἥτοι τοῦ ἀπόντος; ὁ γὰρ ἐνεργῶν τῇ μνήμῃ τὸ πάθος καὶ τὸν τύπον
θεωρεῖ καὶ τούτου αἰσθάνεται. εἰ δὲ τοῦτο, πῶς τὸ μὴ παρὸν μνημονεύει;
εἰ γὰρ μνημονεύει ὡς περ οὐκ αἰσθάνεται, ὄψεται καὶ ὅπερ οὐχ ὄρᾳ. 40

p. 450^b20 Ἡ ἔστιν ὡς ἐνδέχεται καὶ συμβαίνει τοῦτο.

10 Τοῦτο ἅμα τε λύσις ἐστὶ τῆς ἀπορίας καὶ δῆλωσις τῆς φύσεως τῆς 46
μνήμης. ἔστι δὲ τὸ ἐν πίνακι γεγραμμένον ζῷον καὶ ζῷον καὶ
εἰκὼν τὸν τρόπον τοῦτον· ὅταν μὲν γὰρ ὄρᾳ τοῦτο ὁ ὄρων καὶ ἐνεργῇ
περὶ αὐτὸ μόνον τὴν τέχνην θαυμάζων ἢ κακίζων, μὴδὲν ὀλως προσενοῶν,
ὅτι μίμημά ἐστι τοιοῦδι ζῷου, τότε λέγεται ζῷον· ὅταν δὲ πρὸς τῷ ὄρᾳ
15 προσλογίζεται καὶ ὅτι μίμημά ἐστὶ λέοντος ἢ λύκου ἢ ἄλλου τινὸς ζῷου,
λέγεται τότε εἰκὼν. καὶ ἔστι τὸ αὐτὸ καὶ ἐν καὶ εἰκὼν καὶ ζῷον, ἄλλως 50
μέντοι καὶ ἄλλως. ὡς οὖν ἐπὶ τούτων, οὕτω καὶ τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ ἐγκατά-
λειμμα καὶ ζωγράφημα, ὅπερ αὐτὸς φάντασμα εἶπε, δεῖ ὑπολαβεῖν, ὡς ἔστι
καὶ αὐτὸ τι καθ' αὐτὸ καὶ φύσις τις καὶ πρᾶγμα καὶ ἄλλου φάντασμα,
20 ὥσπερ καὶ τὸ ἐν τῷ τοίχῳ γεγραμμένον· ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο αὐτὸ τι καθ'
αὐτὸ καὶ φύσις τις καὶ προσέτι ἄλλου εἰκὼν. ὅταν οὖν ἐνεργῇ περὶ αὐτὸ
ἢ αὐτό, θεώρημα τοῦτο ἢ φάντασμα· ὅταν δὲ ἐνεργοῦσα περὶ αὐτὸ ἡ κοινή
αἰσθησις προσαισθάνηται καὶ ὅτι καὶ ἄλλου ἐστὶν εἰκὼν, ἥδη τοῦτο καὶ 130⁺
μνημόνευμα, καὶ ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῆς ψυχῆς μνήμη.

25 p. 450^b27 Ὡστε καὶ ὅταν ἐνεργῇ ἡ κίνησις αὐτοῦ.

Τουτέστιν ὥστε καὶ ὅταν ἡ φύσις αὐτοῦ κινή τὴν αἰσθητικὴν ψυχὴν 5
καὶ αἰσθάνηται αὐτοῦ, εἰ μὲν ἢ τοιοῦτόν τι ἐκτύπωμά ἐστὶ καὶ ἢ τοιοῦτον
ζωγράφημα, αἰσθάνηται αὐτοῦ, φάντασμα, καὶ ἡ τοιαύτη ἐνέργεια φαντασία
καλεῖται. τὸ γὰρ οἶον νόημά τι ἢ φάντασμα φαίνεται ἐπελθεῖν
30 ἴσον ἐστὶ τῷ ὅπως ἐπέρχεται καὶ αἰσθάνεται αὐτοῦ ἡ αἰσθητικὴ ψυχὴ,

2 τούτου conicio, v. Ind. 3 εἰ τούτου αὐτοῦ legit cum Arist. LS 4 alt. ἢ SC:
om. RPa 6 οὐ γὰρ ἐνεργεῖ C 7 τοῦτο a μνημονεύσει CRP (Arist. EY LP,
v. Bitterauf *Qu. cr. ad Ar. P. N.* p. 10) 10 λύσις] λόγος RP ἐστὶ hic habet a:
post ἀπορίας CRP: om. S 11 ἐν τῷ πίνακι a (τῷ om. etiam Soph.) et Arist. MSU
12 ἐνεργῶν P: anceps R 13 αὐτὴν P: anceps R μόνην SRP (μόνον etiam Soph.)
μὴ δὲ ὀλως S 15 ὅτι] ὅτε a ζῷου om. CRP 17 τούτου RP 19 καὶ
αὐτό τι Sa Soph. (Arist.): τι καὶ αὐτό CRP 20 τοίχῳ Sa: τοίχῳ τῷ C: τοιοῦτω RP
τι] εἰ C 21 καὶ (ante φύσις) om. CRP 22 alt. αὐτό] ἂ S 23 καὶ (ante
ὅτι) om. a καὶ (post ὅτι) om. P 27 αἰσθάνηται legisse vid. cum Arist.
(M)LSU (αἰσθῆται EY) εἴ] ἂν ex Arist. conicio 29 ἐπελθὼν RP: ἐπελθὼν S

δταν ἀπλῶς, ἥ τοιοῦτόν ἐστιν, ἐπέρχεται καὶ αἰσθάνεται αὐτοῦ, ὥσπερ 130v
νόημά τι ἢ φάντασμα'.

p. 450b29 Ἄν δὲ ἡ ἄλλου καὶ ὥσπερ ἐν τῇ γραφῇ ὡς εἰκόνα θεωρῇ. 10

Τουτέστιν ἂν δὲ ὡς ἀπ' ἄλλου τινὸς ἐγγενόμενον καὶ ὡς εἰκόνα τοῦ
5 ἀφ' οὗ ἐγγόνει καὶ ἐνεσημάνθη ὁρά, οἶον εἰ ὡς εἰκόνα Κορίσκου ὁρά καὶ
μὴ ὁρῶσα τὸν Κορίσκον ὡς ἀπὸ Κορίσκου ἐγγραφέν ὁρά, ἐνταυθα τε
ἕτερον τὸ πάθος τῆς θεωρίας ταύτης καὶ δταν ὡς ζῶον γεγραμ-
μένον θεωρῇ. ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον· ἄλλο τὸ πάθος τοῦτο καὶ ἄλλη 15
θεωρία αὕτη, δταν ὡς εἰκόνα καὶ ὡς ἀπ' ἄλλου ἐγγινόμενον ὁρά (μνήμη
10 γὰρ λέγεται ἡ τοιαύτη θεωρία καὶ μνημονευτὸν τὸ οὕτω θεωρούμενον), καὶ
ἄλλο δταν ὡς ζῶον γεγραμμένον θεωρῇ καὶ μὴ ὡς ἄλλου εἰκόνα· νόησις
γὰρ τοῦτο καὶ φαντασία, καὶ τὸ οὕτω θεωρούμενον φάντασμα.

p. 451a1 Ἐν τε τῇ ψυχῇ τὸ μὲν γίνεται ὥσπερ νόημα, τὸ δ' ὡς
ἐκεῖ ὅτι εἰκῶν, μνημόνευμα.

15 Καὶ τοῦτο ταῦτόν ἐστι τῷ προσεχῶς ῥηθέντι. σαφηνίζει δὲ αὐτὸ 80
πάλιν ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ πίνακι γεγραμμένου ζῴου. ἐλλιπῶς δὲ ῥηθὲν καὶ
συντόμως εἶη ἂν τὸ λεγόμενον δυνάμει τοιοῦτον· ὥσπερ ἐκεῖ τὸ γεγραμμένον
εἰς πίνακα ζῶον ὅτε μὲν ὁρά ἢ ὄψις ὡς ζῶον τοιονδί, ὅτε δὲ ὡς μίμη-
μα ζῴου τοιονδί, οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τὸ μὲν γίνεται ὥσπερ νόημα καὶ
20 φάντασμα, τὸ δὲ ὡς μνημόνευμα· τὸ μὲν γὰρ φάντασμα ἀναλογεῖ τῷ γε-
γραμμένῳ, δταν ὡς ζῶον μόνον ὁράται, τὸ δὲ μνημόνευμα τῷ ὁρωμένῳ,
ὡς εἰκῶν καὶ ὡς μίμημά τινος. 26

p. 451a2 Καὶ διὰ τοῦτο ἐνίστε οὐκ ἴσμεν, γινομένων ἐν τῇ ψυχῇ
τοιούτων κινήσεων.

25 Τὸ μὲν τῆς λέξεως συνεχὲς τοιοῦτόν ἐστι· καὶ διὰ τοῦτο ἐνίστε οὐκ 80
ἴσμεν, εἰ κατὰ τὸ ἡσθηθῆναι συμβαίνει, γινομένων ἡμῖν ἐν τῇ ψυχῇ κινήσεων
ἀπὸ τοῦ αἰσθῆσθαι πρότερον. τὸ δὲ λεγόμενόν ἐστι· καὶ διὰ τὸ εἶναι τὴν
φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς μνήμης ἐν τῷ μὴ ἀπλῶς γίνεσθαι περὶ τὸ τοιοῦ-

1 καὶ post ἀπλῶς add. CRP ἐπέρχεται καὶ αἰσθάνεται CRP 3 ἄλλου καὶ scripsi
cum Arist. SU, cf. v. 4: ἄλλο (tiadd. P) καὶ SCRP: ἄλλου a (Arist. EMY) εἰκός P
θεωρεῖ Arist. libri praeter LM 4 ἐγγινόμενον CRP εἰκόνα] εἰκός RP 5 ἐγγόνει S:
γεγόνει a: γέγονε CRP ἐνεσημανθῇ RP εἰ om. CRP 6 ἐγγραφεῖσαν a 8 δτι
ante ἄλλο add. CRP ἄλλη <ῃ> conicio 9 γινόμενον Sa 11 ὡς (ante ἄλλου) om. Sa
13 μόνον post νόημα ex Arist. add. a 18 ἐν πίνακι CRP ποτὲ μὲν CRP
22 ὡς (ante μίμημα) om. CRP 23 γινομένων cum Arist. LS (ἐγγιν. ceteri)
ἡμῖν post γινομένων ex Arist. add. a, cf. v. 26 et p. 17,16 24 τοιούτων om. S
25 τὸ μὲν—κινήσεων (26) om. RP 26 ἡμῖν om. C τοιούτων post ψυχῇ add. C
27 αἰσθῆσθαι cum Arist. SU (αἰσθάνεσθαι ceteri), sed v. ad p. 17,18 τοιοῦτον post
ἐστι add. C

τον ἐκτύπωμα ἢ τοιοῦτον, ἀλλ' ὥς ἀπ' ἄλλου τινὸς ἐγγινόμενον, ἐνίοτε οὐκ ἴσμεν, εἰ κατὰ τὸ ἡσθῆσθαι συμβαίνει. οἷον εἰδὼν ποτε ζῶν ἢ ἤκουσα φωνῆς ἢ λόγου ὑπὸ τινος σοφοῦ. ὕστερον δὲ μετὰ πολλὸν χρόνον μέμνημαι τοῦ λόγου, μὴ ἐνθυμούμενος ὅφ' οὗ τοῦτον ἤκουσα, καὶ διὰ τὸ μὴ ἐνθυ- 35
5 μείσθαι ἀπορῶν λέγω· πότερον ἐγὼ τοῦτον νοῶ καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ προ-
βάλλομαι τὸν λόγον ἢ ἄλλου τοῦ ἤκουσα τοῦτον λέγοντος; καὶ ταλαντεύομαι,
εἴτε μνήμη ἐστὶ καὶ μνημονευτὸς ὁ λόγος, εἴτε μή, ἀλλ' ἐμὸν διανόημα.
οὐ γὰρ ἐνθυμούμαι ὅφ' οὗ τοῦτον ἤκουσα, ἵνα εἴπω, ὅτι ἀπὸ τοῦ δεῖνος
τοῦτον ἀκούσας νῦν μέμνημαι αὐτοῦ. ὅτε δ' ἐννοῶ καὶ ἐνθυμούμην, δι-
10 οὐκ ἀπ' ἐμαυτοῦ τὸν λόγον τοῦτον προεβαλόμεν οὐδ' αὐτὸς ἐγὼ τούτου
πατὴρ εἰμι, ἀλλ' ἤκουσα τοῦτον παρὰ τοῦ δεῖνος. τοῦτο δὲ συμβαίνει, του- 40
τέστι τὸ ἐννοῆσαι καὶ ἐνθυμηθῆναι, ὅτι οὐ νῦν τοῦτον ἐγὼ πρῶτος τὸν λόγον
ἐνόησα, ἀλλὰ πρότερον ἤκουσα, ὅταν θεωρῶν ὥς αὐτό, τουτέστιν ὅταν
ὥς νόημα καὶ φάντασμα ὁρῶν μεταβάλλω καὶ θεωρῶ ὥς εἰκόνα ἄλλου.
15 ἢ μὲν οὖν τῶν λεγομένων διάνοια αὕτη, τὴν δὲ λέξιν τὴν καὶ διὰ τοῦτο
ἐνίοτε οὐκ ἴσμεν γινομένων ἡμῖν ἐν τῇ ψυχῇ τοιοῦτων κινήσεων
οὕτως ἄν τις, οἶμαι, συμβιβάσει· κινουμένης τῆς ψυχῆς ὑπὸ τινων τύπων
ἐξ αἰσθήσεως ἐγγινομένων (τούτου γὰρ ἐστὶ δηλωτικὸν τὸ ἀπὸ τοῦ αἰσθέ- 45
σθαι πρότερον) ἐνίοτε οὐκ ἴσμεν, εἰ κατὰ τὸ αἰσθῆσθαι συμβαίνει, του-
20 τέστιν εἰ ἀπὸ τινος αἰσθήσεως γέγονε, καὶ διὰ τοῦτο ταλαντεύομεθα καὶ
ἀμφιβάλλομεν, εἰ μεμνήμεθα ἢ οὐ.

p. 151+8 Γίνεται δὲ καὶ τοῦναντίον ἐνίοτε, οἷον συνέβη Ἀντι-
φέρωντι τῷ Ὁρείτῃ.

Τοῦτο συνεχὲς ἂν εἴη τῷ καὶ εἰ ἔστιν ἡ μνήμη ἢ οὐ, διστά- 50
25 ζομεν ἐνίοτε. εἰπὼν γὰρ ὅτι μνημονεύοντες δοκοῦμεν αἰσθάνεσθαι (δοκεῖ
γὰρ ἡμῖν ἐνίοτε, ὥς εἴρηται, ὅτι νῦν πρῶτος ἡμεῖς αἰσθησιν τούτου
λαμβάνομεν, καίτοι μὴ νῦν αἰσθανόμενοι, ἀλλὰ πάλαι αἰσθησιν λαβόντες
αὐτοῦ νῦν μνημονεύομεν), ἐπάγει· γίνεται δὲ καὶ τοῦναντίον ἐνίοτε, καὶ δοκεῖ
ἡμῖν τὰ αἰσθήματα, ἅπερ οὗτος φαντάσματα εἴρηκεν, ὥς μνημονευτά.
30 ὁ γὰρ Ἀντιφέρων ὁ Ὁρείτης, οὐ καὶ ἐν τοῖς Μετεώροις ἐμνήσθη διὰ τὴν

3 λόγον S 5 πρότερον S νοῶ Sa: νῦν CRP 5. 6 ἀπ' ἐμαυτοῦ προ-
βάλλομαι a: ἀφ' ἐαυτοῦ προεβαλόμεν ceteri 8 εἴπω] εἰ ἔσω RP ἀπὸ Sa:
ὑπὸ CRP 10 ἀπ' ἐμαυτοῦ a: om. ceteri τοῦτον om. RP: ante τὸν C
αὐτὸς Sa Soph.: αὐ CRP 11. 12 τουτέστι om. CRP 12 πρῶτον post νῦν
add. RP ἐγὼ πρῶτος om. RP πρῶτως C 13 ἐγέννησα CRP
ὅταν om. CRP 15 οὖν om. SC αὕτη] τοιαύτη RP, e corr. C 17 καὶ
post οἶμαι ada. P 18 ἐξ αἰσθήσεως] ἔξωθεν a ἐγγενομένων S ἔσται CRP
18. 19 αἰσθάνεσθαι Sa, sed v. p. 16, 26 22 ἐνίοτε (cf. Soph. p. 6, 30) cum Arist. L
hic posuit (post δὲ Arist. MSU, om. EY) 23 Ὁρείτῃ S Soph. (cf. v. 30. p. 18, 12
et ad p. 2, 2): ὀρείτῃ ceteri (Arist. EY) 24. 25 διστάζομαι R 25 ἐνίοτε cum
Arist. U (cf. SM) legit 27. 28 αὐτοῦ λαβόντες CRP 28 νῦν om. C
30 ὁ Ὁρείτης SPa: ὁ ὀρείτης C: ὀρείτης R ἐν τοῖς Μετεώροις] Γ 4 p. 373+4, cf.
Comm. III 2 p. 148, 5; XII 2 p. 232, 9 ἐμνήσθη C

Comment. in Arist. XXII 1. Mich. in Parva Nat.

ἀσθείνειαν τῆς ὀφθας, ἐναντίως αὐτῷ φερόμενον ὁρῶν ἄνθρωπον ὑπενόει 131^r
ὡς οὐ νῦν τοῦθ' ὁρᾷ, ἀλλ' ὅτι παλαι τοῦτον ἰδὼν νῦν μνημονεύει αὐτό.
τοῦτο δὲ συνέβη καὶ ἄλλοις ἐξισταμένοις, λέγων ἐξισταμένους τοὺς
παραφρονᾶς· οὗτοι γὰρ ἀπλῶς ἄπαντες τὰ φαντάσματα, ἥτοι τὰ ὁρώμενα
5 αὐτοῖς, ὡς παλαι γενόμενα λέγουσι καὶ ὡς μνημονεύοντες.

p. 451^a 11 Τοῦτο δὲ γίνεται.

Τουτέστι τὸδε τὸ φάντασμα καὶ τὸ νῦν ὁλως ὁρώμενον λέγειν ὅτι μνη- 10
μονεύομεν γίνεται, ὅταν τις τὴν μὴ εἰκόνα ὡς εἰκόνα θεωρῇ. ἡ γὰρ εἰκὼν
ἐστίν, ὡς εἴρηται, τὸ ὁρώμενον ὡς ἀπ' ἄλλου ἐγγενόμενον ἐγκατάλειμμα
10 καὶ ἀναζωγράφημα, μὴ εἰκὼν δὲ ἀλλὰ πρᾶγμα ἢ φάντασμα τὸ μὴ τοιοῦτον.
ὅταν τις τὴν μὴ εἰκόνα ὡς εἰκόνα θεωρῇ. ὁποῖόν τι συνέβαινε τῷ
'Ὀρείτῃ· οὗτος γὰρ τὸ ἐναντίον ἔπασχεν τοῖς μνημονεύουσι μὲν, δοκοῦσι δὲ
φαντάζεσθαι.

Λέγει δὲ καὶ τὰς μελέτας σφίζειν τὴν μνήμην. τὸ γὰρ μελετᾶν οὐδὲν 15
ἄλλο ἐστίν ἢ τὸ θεωρεῖν πολλάκις τοὺς τύπους ὡς εἰκόνας καὶ μὴ
καθ' ἑαυτούς· τὸ γὰρ καθ' αὐτοὺς ὁρᾶν φάντασμα καὶ οὐ μνήμη. ταῦτα
εἰπὼν συμπεραίνεται τὸν περὶ μνήμης λόγον καὶ φησι· τί μὲν οὖν ἐστὶ
μνήμη καὶ τί τὸ μνημονεύειν, εἴρηται. ἔστι γὰρ, φησί, μνήμη φαντά-
σματος, ὡς εἰκόνης οὐ φάντασμα, ἔξις. ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον· μνήμη
20 ἐστὶ φαντάσματος ἔξις, ὅντος τοῦ τοιούτου φαντάσματος εἰκόνης πράγματός
τινος, ἀφ' οὗ γέγονε τὸ φάντασμα. ὅταν γὰρ τὸ φάντασμα ὡς εἰκόνα 20
τινὸς ὁρᾷ, τότε μέμνηται, καὶ ἡ τοιαύτη ἐνέργεια μνήμη ἐστίν. ἔστιν οὖν
μνήμη ἔξις φαντάσματος, ὡς εἰκόνης οὐ ἐστὶ φάντασμα. οὐ γὰρ ἱκανὸς ὁ
τύπος ὁ κατὰ τὴν φαντασίαν, ἀλλὰ δεῖ τὴν περὶ αὐτὸν ἐνέργειαν καὶ ὥσπερ
25 εἰκόνα γίνεσθαι. τί μὲν οὖν ἐστὶ μνήμη εἴρηται, καὶ τίνος μορίου τῶν
ἐν ἡμῖν, ὅτι τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ. τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ πρώτη καὶ
κοινὴ αἴσθησις, ἧς αἰσθητήριον ἡ καρδιά· διὰ ταύτης γὰρ τῆς πρώτης
αἰσθήσεως καὶ χρόνου αἰσθανόμεθα.

p. 451^a 18 Περὶ δὲ τοῦ ἀναμιμνήσκεσθαι λοιπὸν εἰπεῖν. πρῶτον 25
30 μὲν οὖν, ὅσα ἐν τοῖς ἐπιχειρηματικοῖς λόγοις ἐστὶν ἀληθῆ, δεῖ
τιθέναι ὡς ὑπάρχοντα.

Εἰπὼν περὶ μνήμης νῦν λέγει περὶ ἀναμνήσεως. ἔστι δὲ ἀνάμνησις 30

1 ὁρῶν hic habet S: post ἄνθρωπον CRP: om. a 2 αὐτοῦ CRP 5 γινόμενα
CRP (Arist. M) 7 prius τὸ a: om. ceteri 11 θεωρῇ Sa: ὁρᾷ CRP
τι Sa: δὴ CRP συνέβη RP 12 ὁρείτη CRP γὰρ a: om. ceteri
ἐπασχεν a: πάσχει ceteri 16 αὐτοῦς] ἑαυτοῦς RP 18 τί Sa: om. CRP
(Arist.) 19. 20 ὡς εἰκόνης—φαντάσματος om. P 21 εἰκόνα] εἰκόνης S
22 τινὸς Sa: τις CRP 23 φάντασμα] φαντασία S 25 τῶν] τοῦ a
27 γὰρ ταύτης RP 31 τιθέναι (etiam Soph.) legit cum Arist. LSU (τιθέναι EMY)
32 δὲ om. RP

ἀνανέωσις προτέρας μνήμης, ἐπὰν λήθῃ γενομένη τὸ συνεχὲς ἀναλύσῃ. 131^r
 ὥστε ἡ ἀνάμνησις ἐστὶ μνήμη τις. ἔσται δὲ σαφὲς τὸ λεγόμενον ὧδε·
 ὅταν ὁ τύπος ὅλος καὶ τὸ ἀναζωγράφημα τὸ ἐν τῷ πρώτῳ αἰσθητηρίῳ
 ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως ἐνυπάρχον ὑπομένη καὶ σφίζεται τρανές
 5 τε καὶ φαιδρὸν καὶ καθαρὸν οὕτως, ὥστε ὅλον αὐτὸ δύνασθαι τὴν ψυχὴν
 κινεῖν καὶ ὅλον ὑπ' αὐτῆς ὁρᾶσθαι καὶ προβάλλεσθαι ὡς εἰκὼν τινος, τοῦτο 36
 μνήμη ἐστίν. ὅταν δὲ μέρος μὲν τι τοῦ ὅλου ἀναζωγραφήματος μένη
 τρανὸν καὶ καθαρὸν, τὸ δὲ λοιπὸν πάμπαν ἀμυδρὸν καὶ ἐπιτόλαιον, ὥστε
 μήτ' αὐτὸ δύνασθαι τὴν ψυχὴν κινεῖν μήτ' ἐκείνην ὑπ' αὐτοῦ κινεῖσθαι,
 10 καὶ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ τρανοῦ καὶ καθαροῦ τινὰς κινήθεῖσα κινήσεις τὸ
 συνεχὲς τῷ καθαρῷ (τοῦτο δὲ ἦν τὸ ἀμυδρὸν καὶ πάμπαν ἐξοφωμένον)
 ἀναλύσῃ καὶ οἷον εὐρήσῃ, τοῦτο ἀνάμνησις, οἷον αἰ ἀναζωγραφῆσις τῆς προ-
 τέρας μνήμης, οὐ πάσης (τοῦτο γὰρ μάθησις), ἀλλὰ τοῦ μέρους. ὅταν γὰρ ἐκ 40
 τοῦ μέρους ἀναλύσαντες εὐρήσωμεν τὸ μέρος, ἀνάμνησις τοῦτο· ὅταν δὲ
 15 ὅλον ἀναλάβωμεν δγλονότι ὅλον ἀπολέσαντες, μάθησις· οὐδὲν γὰρ διαφέρει
 τοῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ πρώτως μαθεῖν τὸ μαθόντα καὶ ἀπολωλεκότα πάλιν μαν-
 θάνειν. ὁ γὰρ πρώτως τι μανθάνων ὁ αὐτός ἐστι τῷ ἐν παντελεῖ τούτου
 λήθῃ γεγονότι καὶ πάλιν μανθάνοντι. ἐν παντελεῖ δὲ λήθῃ γίνεται ὁ τὸ
 πᾶν ἀποβαλὼν καὶ μὴ ἔχων τι μέρος τοῦ παντός. ῥητέον δὲ περὶ ἀνα-
 20 μνήσεως καὶ ὧδε· ἐκ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀκοῆς ἢ ὁράσεως γέγονεν ἐν τῇ
 ψυχῇ τύπος τοῦ “μῆνιν ᾄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος” (ἔστω δὲ ἐπὶ 45
 ἐνὸς στίχου τὸ ὑπόδειγμα· δ γὰρ ἐφ' ἐνός, τοῦτο καὶ ἐπὶ πολλῶν)· οὗτος
 δὲ ὅλος ὁ τύπος εἰ μὲν μένει ἰσχυρός τε καὶ καθαρός, ὥστε ἀνεμποδίστως
 ὅλον ἡμᾶς αὐτὸν δύνασθαι ἀπαγγέλλειν καὶ ὅλον προβάλλεσθαι, τοῦτο μνήμη·
 25 εἰ δὲ τὸ μὲν “μῆνιν ᾄειδε θεὰ” ἐμμένει τε καὶ σφίζεται, τὸ δὲ λοιπὸν τὸ
 “Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος” οὐ μένει, εἴτα ἐκ τοῦ μένοντος κινήθεῖσα ἡ ψυχὴ ὑπό-
 τινων τύπων καὶ ἀναζωγραφημάτων ὁμοίων ἢ καὶ ἐναντίων (γίνεται γὰρ 50
 καὶ τοῦτο) εὐρήσει καὶ τὸ λοιπόν, ἀνάμνησις τοῦτο. καὶ ὅτλον ἐκ τούτων,
 ὅτι τῶν ἀπλῶν ὀνομάτων οὐκ ἔστιν ἀνάμνησις, ἄλλ' ἡ μνήμη ἢ μάθησις,
 30 εἰ μὴ πολλάκις καὶ ἐν ἐκείνοις μενούσης τῆς πρώτης συλλαβῆς προσεξ-
 ευρίσκομεν καὶ τὰ λοιπά. τοιοῦτον δὲ τί ἐστι τὸ περὶ ἀνάμνησιν συμβαῖνον,
 ὥσπερ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς γεγραμμένου ἐν τῷδε τῷ τοίχῳ ζώου
 πολλάκις μέρος μὲν τι ἢ μέρη τινὰ αὐτοῦ μένει καθαρά καὶ κινεῖ τὴν

1 τῆς post ἀνανέωσις add. a, sed v. p. 4,17. 21,1 λήθῃς γενομένης P γινομένη C
 ἀναλύσῃ] ἀναλόγον cum compendio RP 2 ἔσται] ἐστὶ C 4 τρανὸν CR, o corr. P
 (τρανές ὅτιam Soph.) 6 εἰκὼν P: εἰκὼν R Soph. 8 post τρανὸν add. τε CRP
 9 τὴν ψυχὴν δύνασθαι CRP 10 τρανοῦς CRP (nonnulli libri Soph.) κινήθεῖσα a:
 κινήθεῖσας SC: κινήθει RP 11 καὶ ὅλως ζεοφωμένον CRP (καὶ ὅλως ἐξοφωμένον
 Soph.) 12 ἀναλύσει C (RP compend.) εὐρήσει CRP ἀνάμνησιν RP
 ἀναζωγράφημα RP Soph. 13 τοῦ ut vid. libri 14 εὐρήσωμεν SR
 15 alt. ὅλον om. C: ὅλῃν S 16 τοῦ μαθόντος καὶ ἀπολωλεκότος RP 17.18 τούτου
 λήθῃ RP: τούτω λήθῃ S: λήθῃ τούτου a: λήθῃ τούτω C 19 μέρος τί CRP
 20 ὧδε Sa: ὡς ὧδε CRP 23 οὖν post μὲν add. CRP 24 αὐτὸν om. P
 καὶ ὅλως CRP 26 κινήθῃ RP 33 αὐτοῦ τινὰ CRP

ὄψιν καλῶς, τὰ δὲ ἀμυδρά, | ὥστε ἡ μὴδ' ὀλως ἡ οὐ καλῶς ὁρᾶν αὐτὴν 131^v
αὐτά. τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ αἰσθητηρίῳ τύπων.
καὶ ὥσπερ ἐπὶ τοῦ γεγραμμένου ζώου ἐκ τῶν φανοτάτων προσευρίσκομεν
καὶ τὰ ἀμυδρά, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τύπων ἐκ τῶν ἐνόντων
5 καὶ μενόντων προσευρίσκομεν τὰ ἀποπαλθέντα. ἔστιν οὖν ἡ ἀνάμνησις
οὔτε ἡ γενομένη ἤδη τύποις (ἡ κατ' ἐνέργειαν γὰρ αἰσθησίς ἐστι τοῦτο,
λέγω δὴ τὸ ἤδη τυπούμενον) οὔτε ἡ γενοῦσα καὶ σφζομένη ὅλη τρανής, 6
ἀλλ' ἡ γενοῦσα μὲν, μέρος δὲ τι αὐτῆς μένον τρανές, μέρος δὲ τι οὐ μένον,
ἀλλ' ἐπιπόλαιον καὶ ὡς εἰπεῖν συγκεχυμένον. οἷά εἰσι καὶ τὰ ἀπὸ τῶν
10 δακτυλίων ἐν τοῖς κηροῖς ἐντυπωθέντα ἐκσφραγίσματα, ὅταν προστριβῶσιν
ἐν τισὶ σκευαῖς· ἀμαυρὰ γὰρ καὶ ταῦτα καὶ ἀσαφῆ. ἔπεται δὲ ἐξ ἀνά-
γκης τῇ ἀναμνήσει μνήμη. ὁ γὰρ ἀναμνησθεὶς τρόπον τινὰ ἐμνήσθη·
μέρους γάρ τινος τῆς προτέρας μνήμης ἐπανάληψιν ποιεῖται.

Περὶ δὲ τοῦ ἀναμνησθεῖσθαι λοιπὸν εἰπεῖν. πρῶτον, μὲν 10
15 οὖν ὅσα ἐν τοῖς ἐπιχειρηματικοῖς λόγοις ἐστὶν ἀληθῆ, δεῖ τι-
θέναι. ἐπιχειρηματικούς λόγους λέγει τὰ προβλήματ' ἔστι δὲ τὸ λεγό-
μενον· ὅσα ἐν τοῖς Προβλήμασιν ἡμῖν εἴρηται καὶ δέδεικται ἀποδεικτικῶς
περὶ ἀναμνήσεως, δεῖ ἐνταῦθα ὡς ὁμολογούμενα λαμβάνειν καὶ μὴ ζητεῖν
καὶ νῦν αὐτῶν ἀποδείξεις. τὸ γὰρ ἅπαξ δειχθὲν οὐ δεῖ πάλιν ἀποδεικνύναι.
20 δέδεικται δὲ ἐν τοῖς Προβλήμασιν, ὅτι οὔτε μνήμης ἐστὶν ἀνάληψις ἡ ἀνά-
μνησις, ὡς ἔλεγον τινες, οὔτε λῆψις. τινὲς μὲν γὰρ ἔλεγον τὴν ἀνάμνησιν 15
ἀνάληψιν μνήμης, τινὲς δὲ ἔλεγον, ὅτι ἀνάμνησις ἐστὶ μνήμης λῆψις. οὐκ
ἐστὶ δὲ οὐδέτερον τούτων ἡ ἀνάμνησις. ὁ γὰρ ἀναμνησκόμενος οὐ τὴν
μνήμην ἀναλαμβάνει ἢ λαμβάνει, ἀλλὰ τὸ συνεχὲς τοῦ ἐνόντος καὶ μένοντος
25 ἐν τῇ καρδίᾳ τύπου· τὸ γὰρ ἐνὸν ἔχει καὶ μέμνηται. ἀναλαμβάνει δὲ τὸ
συνεχὲς αὐτῷ ἐν τῇ ἀναμνήσει. εἰπὼν δὲ ὅτι οὔτε λῆψις οὔτε ἀνάληψις
μνήμης ἐστὶν ἡ ἀνάμνησις καὶ λαβὼν ὡς ἀληθὲς διὰ τὸ δεδειχθῆαι ἐν τοῖς
Προβλήμασιν, ἐπάγει· ὅταν γὰρ τὸ πρῶτον πάθῃ ἢ μάθῃ, οὔτε ἀνα- 20
λαμβάνει μνήμην οὐδεμίαν. ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον ἴσον τῷ 'οὔτε ἀνα-
30 μιμνήσκειται'· οὔτε γὰρ ἀναμνησθεῖσθαι λέγομεν τὸν νῦν πρῶτως λαμβάνοντα
καὶ μανθάνοντα, δ' οὐδέποτε ἔλαβεν ἢ μεμάθηκεν, ἀλλὰ μᾶλλον μανθάνειν
(δ' γὰρ νῦν πρῶτως λαμβάνει, τοῦτο νῦν πρῶτως μανθάνει, ἀναμνησθεῖσθαι

2 αἰσθητικῶ RP	3 καὶ ὥσπερ— ζώου om. RP	φανοτάτων Sa: ἐνόντων καὶ
μενόντων CRP	4 καὶ (post προσευρίσκομεν) om. Sa	5 ἀπαλειφθέντα RP:
ἀπολειφθέντα C	7 τρανής] τε ἂν RP	11. στερεοῖς C καὶ ἀσαφῆ
ταῦτα CRP	11. 12 τῇ ἀναμνήσει ἐξ ἀνάγκης μνήμη RP	15 οὖν om. CRP
17 ὅτι post λεγόμενον add. RP	ἐν τοῖς Προβλήμασιν] sed v. Bonitz, Index p. 99 ^a 38;	
Freudenthal, Rh. M. XXIV 204	18 post δεῖ add. ἡμᾶς CRP	λαβεῖν CRP
19 καὶ (post ζητεῖν) om. CRP	20 μνήμη RP ¹ , prius S	21 τινες ἔλεγον
CRP	τινὲς μὲν R	ἔλεγε R, prius P
27 ἡ ἀναμνήσεως RP ¹	28 τὸ om. CRP	ἡ μάθη ἢ πάθη Arist. (prius ἡ
om. EMY)	28. 29 λαμβάνει a	29 οὐδεμίαν] οὐδενὸς in ras. S
30. 31 μαν-	31 μανθάνει RP	32 πρῶτως (ante μανθάνει)
θάνοντα καὶ λαμβάνοντα CRP		om. CRP

δὲ οὐδαμῶς, εἴπερ ἀνάμνησίς ἐστιν ἀνανέωσις προτέρας μνήμης, ἐπὶ ἀν λήθη 131^a
γενομένη τὸ συνεχὲς ἀναλύσει), οὔτε οὖν ὅπερ ἔμαθε καὶ ἔτι φέρει ἐν 25
τῇ μνήμῃ, λήθης μὴδὲν ὅλως μεσολαβησάσης; ἀναμιμνήσκεσθαι λέγομεν,
οὔτε ἐξ ἀρχῆς λαμβάνει, τουτέστιν οὔτε νῦν ἐξ ἀρχῆς λαμβάνει ὁ ἀνα-
5 μιμνησκόμενος. εἰ γὰρ νῦν πρῶτως ἐλάβανε, μανθάνειν ἂν ἐλέγετο, ἀλλ'
οὐκ ἀναμιμνήσκεσθαι. τὸν γὰρ νῦν μανθάνοντα “ἦκω νεκρῶν κευθμῶνα
καὶ σκότου πύλας λιπῶν” οὐ φαμεν ἀναμιμνήσκεσθαι, ἀλλὰ μανθάνειν.
οὐ λαμβάνει οὖν νῦν πρῶτως ὁ ἀναμιμνησκόμενος, ἀλλ’ ἔχει μὲν τι, λαμ-
βάνει δὲ τὸ συνεχὲς τοῦ ἐχομένου· ὅπερ καὶ αὐτὸ εἶχεν, ἀπέβαλε δὲ τῷ 30
10 χρόνῳ ἢ ἄλλῃ τινὶ συμπτώματι. ἔστι δὲ τὸ οὔτε ἐξ ἀρχῆς λαμβάνει
ἴσον τῷ ‘οὔτε μὴν νῦν πρῶτως λαμβάνει ὅπερ ἀναμιμνήσκεται’. ὅταν δὲ
ληφθῇ καὶ γένηται ἕξις τούτου, ὥστε δύνασθαι· ἡμᾶς, ὅταν βουληθῶμεν,
προβάλλεσθαι ὅλον ἀπροσπαιστώως, τότε μνήμη ἐστὶ τοῦτο, ἀλλ’ οὐκ ἀνά-
μνησις. τοῦτο γὰρ πάλιν ἐδήλωσε διὰ τοῦ ὅταν γένηται ἡ ἕξις ἢ τὸ
15 πᾶθος, τότε μνήμη ἐστίν. ἔστι δὲ λίαν ἐλλιπὴς ἡ λέξις. ἦν γὰρ ἂν
κατάλληλος, εἰ οὕτω πως εἶχεν· ὅταν γὰρ γένηται ἡ ἕξις ἢ τὸ πᾶθος οὕτως, 35
ὥστε ἀποδιδόναι δύνασθαι ἡμᾶς αὐτό. μὴδ’ ὅλως περιμένοντας ἐκ τοῦ
μέρους ἀθροῖσαι καὶ τὸ λοιπόν, μνήμη τοῦτο καὶ οὐκ ἀνάμνησις. καὶ
ἐπεὶ τότε ἐστὶ μνήμη, ὅταν ἡ ἕξις ἢ τὸ πᾶθος γένηται, μετὰ τοῦ πᾶθους
20 ἐγγινομένου οὐκ ἐγγίνεται, τουτέστιν οὐκ ἐγγίνεται ἡ μνήμη γινομένου
τοῦ πᾶθους. οὐ γὰρ γίνεται ἡ μνήμη σὺν τῷ γινομένῳ τύπῳ καὶ πάθει
ἐν τῷ πρῶτῳ αἰσθητηρίῳ ὑπὸ τῆς κατ’ ἐνέργειαν αἰσθήσεως, ἀλλ’ ὅταν
ἐν τῷ πρῶτῳ αἰσθητηρίῳ κάλλιστα ἐγγραφῇ τὸ τοιοῦτον πᾶθος καὶ ὁ τύπος
ἐκ τῆς συνεχοῦς περὶ τὰ αἰσθητὰ τῶν αἰσθήσεων ἐνεργείας. διαρροὶ δὲ 40
25 καὶ νῦν τὰ περὶ μνήμης, ἵνα τὴν φύσιν τῆς ἀναμνήσεως διὰ τούτων παρα-
στήσῃ καὶ τὴν διαφορὰν τῆς τε μνήμης καὶ τῆς ἀναμνήσεως.

p. 451^a25 Ἔτι δὲ ὅτε πρῶτον ἐγεγόνει ἐν τῷ ἀτόμῳ καὶ ἐσχάτῳ.

Ἄτομον καὶ ἔσχατον τὸ ἀμερές λέγει νῦν τὸ ἀνάλογον τῇ σιγῇ. 47

- 1 τῆς ante προτέρας add. CRP, sed v. ad p. 19,1 1. 2 λήθη γενομένη scripsi (v. p. 19,1): λήθης γενομένης libri 3 μεσολαβησάσης S 6 v. Eur. Hecubae init. 7 μανθάνειν] λαμβάνειν RP 8 οὐ] οὐ R, prius P οὖν om. CRP 9 τοῦ ἐρχομένου R, prius P: τῷ ἐχομένῳ a, sed v. p. 20,24 ἀπέβαλε] ἀπόλωλε P: ἀπ’ολε sic R 10 λαμβάνειν P 11 λαμβάνειν RP 12 γέννηται cum Arist. LS (ἐγγέννηται EMYU) legit cf. v. 16 et 19 13 μνήμη cum Arist. LSU legit (ἡ μνήμη EMY) 14 ἡ cum Arist. LSU legit (καὶ EMY), cf. v. 16 16 εἶχεν Sa: ἐκφέρεται C: ἐκφύεται R: ἐμφύεται P 17 ὥστε] ὡς τὸ RP 18 συναθροί- 19 ἐγγέννηται CRP, v. ad. v. 12 20 ἐγγινομένη CRP 21 πᾶθει] πᾶθος RP 22 δὲ om. RP 23 τῆς ἀναμνήσεως—παραστήσῃ S: διὰ τούτων 24 δὲ ante πρῶτον cum Arist. add. a, cf. p. 22,3 25 τῆς (post καὶ) om. CRP 26 τῆς φύσιν τῆς ἀναμνήσεως διὰ τούτων παραστήσῃ καὶ τὴν διαφορὰν τῆς τε μνήμης καὶ τῆς ἀναμνήσεως. 27 τῆς φύσιν τῆς ἀναμνήσεως διὰ τούτων παραστήσῃ καὶ τὴν διαφορὰν τῆς τε μνήμης καὶ τῆς ἀναμνήσεως. 28 λέγει νῦν τὸ ἀμερές CRP

εἰ γὰρ καὶ χρόνῳ καὶ τέχνῃ τὰ φυσικὰ καὶ τεχνητὰ γίνεται, ἀλλ' οὖν τὸ 132^r
οἰκεῖον τέλος ἐν τῷ νῦν ἐκάστῳ παραγίνεται, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἀποδείξεις
καὶ ἐπιστήμαι. ἔστι δὲ τὸ τῆς λέξεως συνεχὲς τοιοῦτον· ἔτι δὲ ὅτε τὸ
πρῶτον ἐγεγόνει ἐν τῷ ἀτόμῳ καὶ ἐσχάτῳ, τὸ μὲν πάθος ἐνυ- 50
5 πάρχεται ἤδη τῷ παθόντι καὶ ἡ ἐπιστήμη, εἰ δεῖ καλεῖν ἐπιστήμην
τὴν ἔξιν ἢ τὸ πάθος, τὸ δὲ μνημονεύειν καθ' αὐτὸ οὐχ ὑπάρχει
πρὶν χρονισθῆναι. τὰ δ' ἄλλα μεταξὺ παρέρριπται. διαφέρει δὲ τὸ
δεύτερον ἐπιχείρημα τοῦ προτέρου· ἐν ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἔλεγεν, ὅτι οὐκ
ἔστι μνήμη οὐδὲ μνημονεύειν λεγόμεθα, ὅτε τὰ πάθη καὶ τοὺς τύπους
10 λαμβάνομεν, οὐπω δὲ τελῶς ἐλάβομεν, ἐν τούτῳ δὲ λέγει, ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ
νῦν, ἐν ᾧ ἤδη τελῶς τὸν τύπον ἐλάβομεν, μνημονεύειν λέγομεν. οὐ 132^r
γὰρ λέγομεν μνημονεύειν ὅπερ νῦν ἐμάθομεν, ἀλλ' ὅπερ πρότερον. ὑπάρ-
χει γὰρ ἐν ἐμοὶ τῷ παθόντι τὸ πάθος καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἣτις μοι νῦν
ἐγγόνει. καὶ οὐκ ἔστι τοῦτο μνήμη, ἀλλ' ὅταν χρονίσαν ἐν ἐμοὶ
15 δύνωμαι ἀπταίστως προβαλέσθαι αὐτό, τότε ἔστι μνήμη. δ γὰρ εἶδεν
ἢ ἔμαθε πρότερον, τοῦτο μνημονεύει νῦν· δ δὲ νῦν ἔμαθε, πῶς ἂν λέγοιτο
μνημονεύειν; τὸ δὲ οὐδὲν γὰρ κωλύει κατὰ συμβεβηχὸς μνημονεύειν δ
ἔνια ὧν ἐπιστάμεθα μεταξὺ παρεμβέβληται· εἴρηται δέ, ὅτι τῶν ἐπι-
στημῶν κατὰ συμβεβηχὸς ἔστι μνήμη.

20 p. 451^a31 Ἔτι δὲ φανερόν ὅτι μνημονεύειν ἔστι μὴ νῦν ἀναμνη-
σθέντα, ἐξ ἀρχῆς αἰσθόμενον ἢ παθόντα.

Ἦν ἂν σαφέστερον, εἰ οὕτως πως εἶχεν ἡ λέξις· δῆλον τοίνυν ἐκ τού- 10
των, τί ποτ' ἔστιν ἡ ἀνάμνησις. διαρθρώσας γὰρ τὰ περὶ μνήμης, νῦν
λέγει καὶ τίς ἐστιν ἡ ἀνάμνησις. ἀσαφῶς δὲ πάντα ἀπαγγέλλει. ἔτι δὲ
25 φανερόν ὅτι μνημονεύειν ἔστί. τὸ μὲν ὅτι ἀντὶ τοῦ τί ἐστι, τὸ δὲ
μνημονεύειν ἀντὶ τοῦ ἀναμνησθεσθαι εἴληπται, εἴ τι χρὴ τῇ ἐμῇ προσέ-
χειν μαντείᾳ. φανερόν οὖν, φησί, τί ἐστι τὸ ἀναμνησθεσθαι. καὶ δεῖ
ἐνταῦθα τελείαν στίξαντας ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς ἀναγινώσκειν τὸ μὴ νῦν ἀνα-
μνησθέντα, ἐξ ἀρχῆς αἰσθόμενον ἢ παθόντα, προσυπακρόνοντας τοῦ 15
30 ἔστι ῥήματος καὶ τοῦ τοίνυν ἐπιρρήματος. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἀναμνησθέντα
ἀντὶ τοῦ ἀναμνησθεσθαι, ὡς εἶναι τὴν λέξιν τοιαύτην· ἔστι τοίνυν μὴ
νῦν ἀναμνησθεσθαι ἐξ ἀρχῆς αἰσθόμενον ἢ παθόντα. οὕτω μὲν οὖν,

1 γίνεται] λέγεται RP	2 ἐν τῷ om. S	post τῷ add. ἀτόμῳ CRP	
4 καὶ ante ἐν add. CRP	5 ἡ om. P	6 οὐχ om. RP ¹	7 πλὴν R,
prius P	9 ὅταν CRP	10 λαμβάνωμεν CRP	11 νῦν] νῶ RP
τελειῶς SP	15 δύνωμαι SRP	προβάλλεσθαι CRP	17 οὐδὲ RP
γὰρ] δὲ Arist.	μνημονεύειν κατὰ συμβεβηχὸς S	καὶ cum Arist. post συμβε-	
βηχὸς add. a	18 ἔνια] ἐνίων S	παρεμβέβληνται S	δέ] γὰρ a
19 ἔστιν ἡ μνήμη P	21 ἐξ] ἀλλ' ἐξ Arist. EMY	αἰσθανόμενον CRP	
22 πῶς om. CRP	23 τῆς μνήμης a	24 δὲ (post ἔτι) om. RP	26 εἴληπται Sa:
εἴρηται CRP, sed v. p. 23,23	τι] γε a	27 ἐστὶ ante φησι add. CRP	
28 τελείον C: τελείως RP	τὸ] τῷ R	29. 30 τὸ ἔστι ῥῆμα CRP	
30 καὶ τὸ νῦν ἐπιρρήμα RP: καὶ τοίνυν C		31 ὡς] καὶ RP	

οἶμαι, χρὴ τὴν λέξιν καθιστάνειν, ἀναγινώσκειν δὲ ὑπερβατῶς οὕτως· ἔστι 132
τοῖνον ἀναμιμνήσκεσθαι μὴ νῦν ἐξ ἀρχῆς αἰσθόμενον ἢ παθόντα, ἢν' ἡ
τὸ μὲν ἔτι δὲ φανερόν ἐστι μνημονεύειν ἐστὶν ὡς ἀποφαινομένου καὶ
λέγοντος· φανερόν τοῖνον, τί ἐστιν ἀνάμνησις, εἴτα τὰ λοιπὰ διδάξει τοῦ τίς 20
5 ἐστὶν ἀνάμνησις. οὕτως δὲ ἐπαχθέντα, ὥσει ἔλεγεν· ἔστι τοῖνον τὸ ἀναμι-
μνήσκεσθαι μὴ νῦν ἐξ ἀρχῆς αἰσθόμενον (τουτέστιν οὐχ ὅπερ νῦν καὶ
πρώτως· τὸ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἴσον ἐστὶ τῷ νῦν καὶ πρώτως), οὐκ ἐστὶν οὖν
ἀναμιμνήσκεσθαι τὸ νῦν αἰσθάνεσθαι τι ἢ μανθάνειν, ἀλλ' ὅταν ἦν εἴχε
πρότερον ἐπιστήμην ἢ αἰσθησιν ἢ ὅτι ἂν εἴη, οὐ τὴν ἔξιν φάμεν μνήμην,
10 ὅταν οὖν ἐκ τοῦ ἐνόντος μέρους τῆς ἐπιστήμης ζητήσας εὐρήσῃ καὶ ἀνα-
λάβῃ καὶ τὸ λοιπόν, τοῦτό ἐστι τὸ ἀναμιμνήσκεσθαι τῶν εἰρημένων τι καὶ 25
τότε. οὕτω γὰρ δεῖ τὴν λέξιν ἀναγινώσκειν τὴν τοῦτό ἐστι καὶ τότε
ἀναμιμνήσκεσθαι τῶν εἰρημένων τι· τότε γὰρ ἐστὶ τὸ ἀναμιμνήσκε-
σθαι, ὅταν ἀναλαμβάνῃ καὶ τὸ λοιπόν. εἰρημένα δὲ λέγει τὴν ἐπιστήμην,
15 τὴν αἰσθησιν καὶ ὅλως οὐ τὴν ἔξιν λέγομεν μνήμην. δεῖ δὲ καὶ ἐν τῇ
λέξει τῇ ἀλλ' ὅταν ἀναλαμβάνῃ ἦν πρότερον εἴχεν ἐπιστήμην
προσυπακούειν τοῦ ἐκ τῆς ἐνούσης ἀρχῆς· ἐκ γὰρ τοῦ “μῆνιν ἄειδε θεὰ”
τοῦ ἐνόντος ἡμῖν ἀνέλαβε καὶ τὸ λοιπόν τὸ “Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος”. ἔτι
δὲ φανερόν ἐστι μνημονεύειν ἐστί. φανερόν, φησὶν, ὅτι ἀναμιμνήσκεσθαι 30
20 ἐστὶν οὐχὶ τὸ νῦν μανθάνειν ἢ ἐπίστασθαι, ἀλλὰ τὸ ἀναλαμβάνειν διὰ τῆς
ἐνούσης ἀρχῆς τὸ διαρρεῦσαν καὶ διαφυγόν τῇ μνήμην. πάλιν δὲ ἐν τῇ
λέξει τῇ τῷ δὲ μνημονεύειν συμβαίνει καὶ μνήμην ἀκολουθεῖν
τὸ μνημονεύειν ἀντὶ τοῦ ἀναμιμνήσκεσθαι εἴληπται. ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον
ταῦτόν τῷ τῇ δὲ ἀναμνήσει συμβαίνει ἀκολουθεῖν τὴν μνήμην

25 p. 451 b 6 Οὐδὲ δὴ ταῦτα ἀπλῶς, ἐὰν ἔμπροσθεν ὑπάρξαντα πάλιν
ἐγγίνηται.

Ἐπειδὴ πολλάκις μαθόντες τι, οὕτω διαφεύγει ἡμᾶς, ὥς ἂν εἰ μὴδὲ 37
ὅλως ἐμάθομεν, φησὶν ὅτι, ἂν συμβῇ τὸν τύπον οὐπερ ἐμάθομεν παντελῶς
ἀφανισθῆναι, εἴτα πάλιν ὕστερον μάθωμεν αὐτὸ ὥσπερ καὶ πρότερον, οὐκ
30 ἐστὶ τοῦτο ἀνάμνησις, ἀλλὰ μάθησις. οὕτω γὰρ καὶ νῦν μανθάνομεν αὐτό,
ὥσπερ καὶ πρότερον. καὶ οὐδὲν κωλύει τοῦτο μαθόντα πρότερον δις πάλιν 40
μαθεῖν αὐτό. οὐκ ἐστὶν οὖν ἀνάμνησις, ἐὰν τὰ ἔμπροσθεν ὑπάρξαντα

2 μὴ] καὶ S 4. 5 τοῦ τίς ἐστὶν (ἡ add. S, fort. recte v. p. 22, 24. 24, 15) Sa: τουτέστιν CRP
6 καὶ νῦν S 7 οὖν om. CRP 9 ἔφαμεν a (ἐλέγομεν Arist.), sed v. v. 15
10 εὐρήσῃ a: εὐρήσει ceteri 12 τότε] τότε τὸ Arist. EY 13 τότε] τοῦτο a
14 εἰρημένον CRP 15 alt. καὶ om. CRP 17 prius τοῦ Sa: τὸ CRP 18 ἐν ἡμῖν a,
cf. p. 28, 24 19 alt. ὅτι] ὅτι τὸ C 20 οὐχὶ Sa: οὐ CRP 21 διαφυγεῖν C
22 τῷ a, e corr. C: τὸ SRP, prius C (Arist.) μνήμη C (Arist. libri praeter L)
ἀκολουθεῖ Arist. libri praeter L 23 τὸ λεγόμενον om. CRP 24 ἀκολουθεῖν συμ-
βαίνει CRP τῇ μνήμῃ RP 26 ἐγγίνεται a (ἐγγένηται Arist. EMY 27 cave μαθόντας
conicias, v. Ind. s. nom. absol. τι] ὅτι RP 29 μάθομεν C: ἐμάθομεν RP
αὐτόν CRP 31 ὥσπερ—αὐτό (32) om. P 32 τὰ om. CRP

πάλιν ἐγγίνηται οὕτως, ὥσπερ καὶ πρότερον (οὔτε γὰρ τότε, ὅτε τὴν ἀρχὴν 132^α
ἐμανθάνομεν, τύπους εἶχομεν τούτων, οὔτε νῦν διὰ τὸ παντελῶς ἡφανί-
σθαι τοὺς φθάσαντας γενέσθαι), ἀλλ' ὅταν ἐνούσης ἀρχῆς δι' αὐτῆς ἀνα-
λάβῃ καὶ τὰ λοιπά, τότε ἐστὶν ἀνάμνησις. δεῖ γὰρ διαφέρειν τὴν ἀνά-
5 μνησιν τούτων, τοῦτέστι τῶν μαθήσεων. εἰπὼν δὲ καὶ ἐνούσης
πλείονος ἀρχῆς, πάνυ ἀσφαλῶς ἐπήγαγε τὸ ἡ ἐξ ἧς μανθάνουσιν. 45
ἔστι δὲ τὸ ἡ παραδιασκευτικόν· ἐπειδὴ γὰρ “πᾶσα διδασκαλία καὶ πᾶσα
μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως” καὶ ἀρχῆς, γίνεται
δὲ καὶ ἡ ἀνάμνησις ἐκ προϋπαρχούσης ἀρχῆς, ἐπήγαγε τὸ καὶ ἐνούσης
10 πλείονος ἀρχῆς, ὡς εἰ ἔλεγε· γίνεται μὲν καὶ ἡ μάθησις ἀπὸ τινος
ἐνούσης ἀρχῆς, ἀλλ' ἡ ἀρχή, ἀφ' ἧς ἡ ἀνάμνησις, πλείων ἐστὶ καὶ σφο-
δροτέρα, παρ' ὅπερ ἀφ' ἧς ἡ μάθησις.

p. 451b10 Συμβαίνουσι δὲ αἱ ἀναμνήσεις, ἐπειδὴ πέφυκεν ἡ 50
κίνησις ἥδε μετὰ τήνδε.

15 Εἰπὼν τίς ἐστὶν ἡ ἀνάμνησις, νῦν λέγει καὶ πῶς γίνεται. ἐπειδὴ γὰρ,
φησί, πέφυκε γίνεσθαι κίνησις ἐν | τῇ ψυχῇ ἥδε μετὰ τήνδε, διὰ τοῦτο 132^α
συμβαίνει ἡμᾶς ἀναμνησθεσθαι. ὥσπερ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἀλύσεως τοῦδε
τοῦ χρίκου ἀρθέντος ἡ κινήθεντος ἐξ ἀνάγκης συγκινεῖται καὶ ὁ ἐφεξῆς,
οὕτως εἰσὶ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τύποι· κινήθεισος οὖν ὑπὸ τινος τούτων τῆς
20 ψυχῆς, εὐθὺς κινεῖ αὐτὴν καὶ τὸ ἐφεξῆς. οἷον ἦν μουσικὸς Κορίσκος ἔχων
λύραν, καὶ γέγονεν ἐν τῇ ψυχῇ τύπος καὶ τῆς λύρας καὶ τοῦ Κορίσκου·
εἶδον μετὰ τοῦτο Σωκράτη φέρε εἰπεῖν βαστάζοντα λύραν, καὶ εὐθὺς ἀνε- 5
μνήσθη τὴν λύραν τοῦ Κορίσκου, ἐκ δὲ ταύτης Κορίσκον. πάλιν ἤκουσά
τοῦ ᾄδοντος “δύο ψυχαὶ ἐξήρχοντο, καὶ μία πρὸς ἄλλην ἔλεγε, ποῖ πορευ-
25 τέον”. μετὰ δὲ τινος χρόνους ἤκουσα ἄλλου ᾄδοντος τὸ μὲν μέλος καὶ
τὸν ῥυθμὸν ἐκείνον, καθ' ὃν ἤδετο τὸ “δύο ψυχαὶ ἐξήρχοντο”, ἡ δὲ λέξις
καὶ ἡ ἔννοια οὐκ ἐκείνη, ἀλλ' ἦν ὅτι “ὁ νοῦς ὁ πρῶτος ἄγει με καὶ πάλιν
κάτω φέρει”. ἤδετο οὖν, ὥσπερ εἶπον, τῷ αὐτῷ ῥυθμῷ καὶ ταῦτα καὶ
ἐκείνα· ἀφ' οὗ ῥυθμοῦ πρῶτον ἀνεμνήσθη κινήθεις ὥδε καὶ ἐκείνους τὸν τόπον, 10
30 ἐν ᾧ ἤκουσα τοῦ ῥυθμοῦ, εἶτα τὸν ᾄδοντα ἄνθρωπον, καὶ τότε τὸ “δύο

1 ἐγγίνηται P	2 ἐμάθομεν RP	νῦν] γοῦν a	4 γάρ] οὖν Arist.
5 καὶ om. a	7 ἔστω S	ἐπεὶ CRP	8 ex Anal. post. A 1 init.
12 παρ δ CRP	ante ἀφ' add. ἡ S	13. 14 ἥδε ἡ κίνησις Arist. MSU	14 γενέσθαι post
ἥδε add. a (cum Arist. EY)	17 καὶ om. CRP	18 ἡ om. RP	ἐκινῆ ⁸ RP
ὁ] ἡ S	19 καὶ post τύποι add. C	οὖν om. CRP	20 τὸ] ὁ e Soph.
conicio, sed v. p. 26,30	23 τῆς λύρας CRP Soph.	ταύτης] τούτου P	
κορίσκου CRP Soph.	πάλιν om. RP	24 sunt versus politici poetae mihi ignoti	
πρὸς (τὴν) poetae reddo	ποῖ a Soph.: ποῦ ceteri	25. 26 καὶ τὸν] κατὰ	
RP Soph.	26 ἡ δὲ λέξις a: αἱ δὲ λέξεις ceteri (τὸν δὲ λόγον ἕτερον Soph.)		
28 καταφέρει S	φέρει a: φέρει με ceteri: variant Soph. libri	ἀριθμῷ S	
29 ἀνεμνήσθη CRP	τῶν τόπων CRP	30 ἐν ᾧ] ἀφ' οὗ RP	τὸν om. a
(legit etiam Soph.)			

ψυχαι ἐξήρχοντο“ καὶ τὰ ἐξῆς. εἰσὶ μὲν οὖν τύποι τινὲς ἐξ ἀνάγκης ἀπο- 132^ν
 λουθοῦντες ἀλλήλοις, ἐν οἷς ἀδύνατόν ἐστι τοῦτου κινηθέντος μὴ ἐπεσθαι
 καὶ τὸν ἐξῆς. οἷον εἰ Σωκράτης ἔτυφέ τινα, ἀδύνατόν ἐστιν ἀναμνησθῆναι
 Σωκράτην καὶ μὴ ἀναμνησθῆναι καὶ ὅτι ἐτύφθη ὑπὸ Σωκράτους. καὶ ἔτι
 5 ἀδύνατόν ἐστιν ἀναμνησθῆναι τόδε τὸ θεώρημα καὶ μὴ ἀναμνησθῆναι καὶ
 ὑπὸ τίνος αὐτὸ μεμαθήκαμεν. ὅταν οὖν κινηθῇ τὴν τοῦ Σωκράτους κίνησιν 15
 (τοῦτο δὲ ταῦτόν ἐστι τῷ ὅταν ἀναμνησθῇ Σωκράτην), δηλονότι καὶ τὴνδε
 κινήθησεται, τουτέστι δηλονότι ἀναμνησθήσεται, ὅτι ὑπὸ Σωκράτους ἐτύφθη.
 εἰ μὲν οὖν ἐστιν ἀναγκαῖα ἡ τῶν τύπων ἀκολουθήσεις καὶ αἱ ἀπ’ αὐτῶν
 10 κινήσεις, ὥς ἐξ ἀνάγκης τὴν μὲν ἡγεῖσθαι, τὴν δὲ ἐπεσθαι, ἀδύνατόν ἐστι
 τῆς ἡγουμένης γενομένης μὴ ἐπεσθαι καὶ τὴν λοιπὴν. εἰ δὲ μὴ ἐξ ἀνά-
 γκης ἀλλ’ ἔθει, οὐκ αἰεὶ ἐπεται τῇ πρώτῃ ἡ δευτέρα, ἀλλ’ ὥς ἐπὶ τὸ
 πολύ. συμβαίνει γάρ ποτε τῆς πρώτης γενομένης μὴ γίνεσθαι τὴν λοιπὴν. 20
 ἔσται δὲ τὸ λεγόμενον δῆλον ὧδε· πολλάκις ἐγὼ βουλευθεὶς εἰπεῖν Λυκα-
 15 βηττὸν οὐκ ἀνεμιμνήσκω, ἐξ οὗ εἴθισα ἐμαυτὸν ἐνθυμεῖσθαι λύκον
 (ἄρχονται γὰρ ἀμφοτέρω ἐκ τῆς λυ συλλαβῆς)· ἀφ’ οὗ δὴ λύκου ὁρμώμενος
 ἀνεμιμνήσκω τὸν Λυκαβηττόν. ἄλλος δὲ τις τοῦ Ταυρομενίτου ἐπιλανθα-
 νόμενος εἴθισεν εὐθὺς ἔρχεσθαι εἰς ἔννοιαν ταύρου, ἀφ’ οὗ ἀνεμιμνήσκειτο
 τὸν Ταυρομενίτην. καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐθίζουσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τινων προχει-
 20 ρων ἀναμιμνήσκεσθαι τὰ δυσεύρετα, οἷον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τὴν πλευρωνίαν. 25
 ἐπὶ τούτων οὖν τῶν ἐξ ἔθους οὐκ αἰεὶ ἐπεται τῇ πρώτῃ ἡ λοιπὴ· ἀλλὰ
 πολλάκις τὴν μὲν πλευρὰν ἐνθυμοῦμαι, τὴν δὲ πλευρωνίαν οὐκ ἀναμιμνήσκο-
 μαι. τούτοις ἐπάγει ὅτι συμβαίνει ἐνίοις ἅπαξ ἐθισθῆναι μᾶλλον ἢ
 25 ὥστε ἐθισθέντες ἐκ τοῦδε ἀναμιμνήσκεσθαι τόδε ἅμα τῷ ἀναμνησθῆναι τὸ
 πρῶτον ῥᾶστα ἀναμιμνήσκεσθαι καὶ τὸ δεύτερον. τινὲς δὲ πολλάκις ἐθί-
 σαντες ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ ταύρου ἀναμιμνήσκεσθαι τὸν Ταυρομενίτην τὸ ταῦ- 30
 ρος λέγουσι, πόρρω δ’ οὐ προβαίνουσιν. ἢ τὸ ἐνίοις ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ
 τύπων εἴρηται· τινὲς γὰρ τῶν τύπων γίνονται εὐμνημόνευτοι, τινὲς δ’ οὐ.

2 ἀλλήλοις Sa Soph.: ἄλλοις RP 3 καὶ τὸν ἐξῆς Sa: καί κεινω (καί κεινο RP) καὶ τὸ
 ἐφεξῆς ἐκείνω CRP post τινα add. ἐν τόπῳ τινὶ CRP 3. 4 ἀναμνησθῆναι
 Σωκράτην καὶ Sa: ἀναμνησθέντα σωκράτους (σωκράτην C) CRP 4 post Σωκράτους
 add. καὶ τὸ ἐφεξῆς τοῦτου, τὸ ἐν τῷ δεῖνι (ὁ δεῖνι R) τόπῳ CRP καὶ ἔτι] καίτοι C
 5 ἀναμνησθέντα CRP 5. 6 μὴ καὶ ὑπὸ τίνος αὐτὸ μεμαθήκεν ἀναμνησθῆναι RP
 5 prius καὶ om. C 6 μεμαθήκεν C 7 ἀναμνησθῇ Σωκράτους SRP
 8 κινήσεται RP ὑπὸ] ὑπὸ τοῦ CRP 9 ἀνάγκη RP 11 καὶ τὴν λοιπὴν
 ἐπεσθαι CRP 13 γίνεσθαι a: γενέσθαι ceteri 14 ὧδε δῆλον RP
 14. 15 et 17 Λυκαβηττὸν S: Λυκαβητόν Ca: Λυκάβητον RP Soph. 15 ἐμαυτὸν] αὐτόν
 R: αὐτόν P 16 ἀμφοτέροι a Soph. 17 ταυρομενίτου S, item v. 19. 27
 17. 18 ἐπιλανθανόμενος SP (Soph. AB): ἐπιλαθόμενος R: ἐπιλαθόμενος Ca (Sôph. C)
 19 τὸν Ταυρομενίτην a: τὸ ταυρομενίτης ceteri ἀπὸ Sa: ἐπὶ CRP τινων—
 πλευρωνίαν (20) a: τινῶν προχ. οἷον—πλευρᾶς ἀναμ. τὰ δυσεύρετα οἷον τὴν πλευρωνίαν S:
 προχ. i. cetera ut S, nisi quod πλευρόνην CRP 22 πλευρόνην Soph. 23 δ’
 ante ἐπάγει add. a ἐνίοις Sa Soph. (Arist.): ἐνίοις CRP 24 ἐτέρους legit
 cum Arist. LSU (ἀλλοις EMY) 27 ἀναμιμνήσκεσθαι a: ἀναμιμνήσκονται ceteri

p. 451^b16 Ὅταν οὖν ἀναμιμνησκώμεθα, κινούμεθα τῶν προτέρων 132^v
τινὰ κινήσεων.

Προτέρας κινήσεις λέγει τὰς ἡγουμένας. οἶον, ὡς αὐτὸς προῖων ἐρεῖ, 38
βουλόμενος ἀναμνησθῆναι, τίς καθ' οἶον καιρὸν ἔπραξε τότε τι, ἀνεμνήσθη
5 γάλα, ἀπὸ γάλακτος λευκόν, ἀπὸ λευκοῦ ἀέρα, ἀπὸ ἀέρος ὑγρόν, ἀπὸ τοῦ-
του μετόπωρον· ἔστω δὲ οὗτος ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἔπραξε τὴν πρᾶξιν. 40
ἢ εἶδε γεγραμμένην λύραν, ἀπὸ δὲ ταύτης ἀνεμνήσθη λύραν, καὶ ἀπὸ ταύ-
της τὸν μουσικόν, ἐκ δὲ τούτου ἦν ἥσεν ὠδὴν, εἰ ταύτης ἔδει ἀνάμνησιν
λαβεῖν. ἐκινήθη δὴ τὰς προτέρας κινήσεις, ὥς οὐ ἤλθεν εἰς τὸν μουσικόν,
10 μεθ' ὃν γέγονεν ἡ τῆς ψῆδης ἀνάμνησις· μετὰ γὰρ τὴν τοῦ μουσικοῦ κίνησιν
εἰσώθει γίνεσθαι ἡ τῆς ψῆδης ἀνάμνησις. ἀπὸ οὖν τοῦ νῦν, οἶον ἀπὸ τῆς
νῦν ὀρωμένης λύρας, ἀνεμνήσθη τὴν ψῆδην. πολλάκις δὲ καὶ ἀπὸ τινος
ἄλλου· εἰ γὰρ τύχοι ἐφεξῆς ὦν τῷ τῆς ψῆδης τύπῳ ὁ τοῦ κίονος, ἀναμνη- 45
σθήσομαι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ κίονος. εἰκὸς γὰρ τοῦ τύπου τοῦ κίονος κινή-
15 θέντος συγκινήθῃναι καὶ τὸν τῆς ψῆδης καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀναμνησθῆναι αὐτήν.
πολλάκις δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ὁμοίου ἢ ἐναντίου ἢ τοῦ σύνεγγυς· ἀπὸ μὲν ὁμοίου,
ὅταν ἀπὸ τῆς τοῦ Σωκράτους εἰκόνης τὸν Σωκράτην, ἀπὸ δὲ ἐναντίου, ὅταν
ἀπὸ λευκοῦ μέλαν, ἀπὸ δὲ τοῦ σύνεγγυς, ὅταν ἀπὸ τοῦ „ἀντὶ πολλῶν, ὧ ἄνδρες
'Αθηναῖοι“ ἀναμνησθῶ „χρημάτων ὑμᾶς ἐλέσθαι νομίζω“ (σύνεγγυς γὰρ τοῦτο
20 ἐκεῖνον), ἢ ἀπὸ κυνὸς λύκον· σύνεγγυς γὰρ ὁ κύων τῷ λύκῳ. γίνεται οὖν ἡ 50
ἀνάμνησις διὰ τοῦ ὁμοίου ἢ τοῦ ἐναντίου ἢ τοῦ σύνεγγυς διὰ τὸ τὰς κινήσεις
τῶν μὲν ὁμοίων εἶναι τὰς αὐτάς (ὁ δὲ κινούμενος κατὰ τὸ εἶδωλον καὶ τὸν
τύπον τρόπον τινὰ κατὰ τὸ πρᾶγμα, ἀφ' οὗ ὁ τύπος, κινεῖται. ὥστε ἀνάγκη
εὐθύς ἀναμιμνησχεσθαι ἀπὸ τῆς εἰκόνης τὸ πρᾶγμα), τῶν δὲ ἐναντίων ἅμα
25 (ἅμα γὰρ τῇ διακρίσει συνοουόμεν σύγχρισιν, καὶ ἅμα τῇ ψύξει θέρμην),
τοῦ δὲ σύνεγγυς διὰ τὸ εἶναι μέρος τοῦ λοιποῦ· τοῦτο γὰρ | ἐδήλωσε 133^v
διὰ τοῦ τῶν δὲ μέρος ἔχουσι. τὸ γὰρ „χρημάτων ὑμᾶς ἐλέσθαι νομίζω“
μέρος ἐστὶ τοῦ „ἀντὶ πολλῶν, ὧ ἄνδρες 'Αθηναῖοι“. κινουμένου οὖν τοῦ
μέρους κινεῖται καὶ τὸ λοιπόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἀλύσεως τοῦ πρώτου
30 κρίκου κινήθέντος κινεῖται καὶ τὸ λοιπόν. οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν, εἰ ποτὲ
μὲν τοῦ πρώτου μέρους κινουμένου κινεῖται καὶ τὸ ἐφεξῆς, ποτὲ δὲ οὐ·

- 2 τινὰς CRP κινήσεις RP: κινήσεις C 3 οἶον om. CRP ἐρεῖ] p. 452^a14 ss.
4 τότε om. CRP 5 ἀέρος ὑγρόν (ὑγρόν om. C) ἀπὸ CRP (Arist. Soph.): om. Sa
7 ἢ Sa: πάλιν CRP δὲ om. CRP alt. λύρας prius P, e corr. C, Soph.
καὶ om. RP 8 τῶν μουσικῶν R, e corr. C ἤδεν a Soph. C 10 μετὰ—
ἀνάμνησις (11) om. P 11 γοῦν CRP οἶον] ἤγουν P 13 τύχη CRP
(Soph. E) ὁ om. R 14 αὐτῆς C (αὐτὴν etiam Soph.) 15 αὐτῆς C
16 ἢ ἐναντίου—ὁμοίου om. P τοῦ ante alt. ὁμοίου add. CP 17 μὲν ante τῆς add.
CRP 18 Demosth. Olynth. I. init. 19 ὑμᾶς RPa Soph.: ἡμᾶς SC
20 ἐκεῖνου CRP λύκου a 21 τοῦ (ante σύνεγγυς) om. RP 23 τύπος]
τύπος R, prius P 24 ἀπὸ om. RP 26 τοῦ δὲ Sa: τῶν δὲ CRP
27 ὑμᾶς a: ἡμᾶς ceteri 29 καὶ τὸ λοιπόν Sa: τὰ λοιπὰ CRP ὥσπερ — τὸ
λοιπόν (30) om. C 30 τὸ λοιπόν Sa: τὰ λοιπὰ CR

ὅταν γὰρ τέλεον ἀφανισθῇ, οὐ κινήθῃσεται. εἰπὼν δὲ τῶν δὲ μέρος 133^r
 ἔχουσιν ἐπήγαγεν ὥστε τὸ λοιπὸν μικρόν, ὃ ἐκινήθη μετ' ἐκεῖνο. 6
 ἢ οὖν διὰ τούτων τοῦτο λέγει, ὅτι παντὸς μείζων ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τῶν μετ'
 αὐτήν, καὶ ταύτης εὐρεθείσης τὰ μετ' αὐτήν μικρά, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐκ τῆς
 5 ἐνούσης ἀρχῆς συνεῖρει καὶ τὰ λοιπά (τῆς γὰρ ἀρχῆς εὐρεθείσης εἰκός
 ἐστὶ τὸν νοῦν συναγαγεῖν καὶ τὰ λοιπά). ἢ ὅτι, εἰ ἀνεμνήσθη εἴκοσι φέρε
 εἰπεῖν στίχους, ὅτε ἀνεμνήσθη τοὺς δέκα καὶ ἕξ, τὸ λοιπὸν, ἦγουν οἱ τέτταρες,
 οὓς ἐκινήθη καὶ ἀνεμνήσθη μετὰ τὸ ἀναμνησθῆναι τοὺς δεκαῖς, μικρόν ἦν, 10
 καὶ οὐδὲν παρελμύναντο τὴν διάνοιαν συναγαγεῖν καὶ αὐτούς. οὕτω μὲν
 10 οὖν ζητοῦντες ἐκ τῶν ὁμοίων ἢ ἐναντίων ἢ τῶν σύνεγγυς ἀναμιμνησκό-
 μεθα, ἀλλὰ καὶ οὕτω μὴ ζητοῦντες, τουτέστι μὴ ἐκ τῶν ὁμοίων
 μηδὲ ἐκ τῶν ἐναντίων μηδὲ τῶν σύνεγγυς, πολλαῖς ἀναμιμνήσκονται,
 ὅταν ἄλλην τινὰ κίνησιν κινήθοντες ἐκεῖνη γένηται. οἷον πολλαῖς ἀνα-
 μνησθέντες ψῆδην ἀνεμνήσθησαν Σωκράτους· ἦτις ψῆδὴ οὕτε ὁμοία ἐστὶ
 15 Σωκράτει οὐτ' ἐναντία οὐτε σύνεγγυς. γίνεται μὲν οὖν καὶ οὕτω, φησὶν,
 ἀνάμνησις· ἀλλὰ τὰ πολλὰ ἐτέρων γενομένων κινήσεων, ὁποίων 16
 εἴπομεν, τουτέστιν ὁμοίων ἢ ἐναντίων ἢ σύνεγγυς, γίνεται ἡ ἀνάμνησις.

p. 451^b25 Οὐδὲν δὲ δεῖ σκοπεῖν τὰ πόρρω, πῶς μεμνήμεθα, ἀλλὰ
 τὰ σύνεγγυς.

20 Πόρρω λέγει τὰ παλαιότερα καὶ χρονιώτερα, 2 πρὸ πολλοῦ χρόνου 20
 εἶδομεν ἢ ἡκούσαμεν ἢ ἐμάθομεν, σύνεγγυς δὲ 2 χθὲς ἢ ὅλως πρὸ ὀλίγου.
 ἀπὸ δὲ τῆς μνήμης σαφηνίζει καὶ τὰ περὶ τὴν ἀνάμνησιν. ἔστι δὲ τὸ
 λεγόμενον δυνάμει τοιοῦτον· δεῖ ἡμᾶς ἐπὶ τῆς μνήμης ἰδεῖν, πῶς τοῦδὲ
 τινος μνησθέντες ἐκ τούτου συμβαίνει ἡμῖν καὶ ἄλλου μνησθῆναι. καὶ ὥς
 25 ἐπὶ ταύτης ἔχει, οὕτως ἔξει καὶ ἐπὶ τῆς ἀναμνήσεως· ὥσπερ γὰρ, φησὶν,
 ἐπὶ τῆς μνήμης συμβαίνει ἡδὲ ἡ κινήσεις μετὰ τήνδε, τουτέστιν ἡδὲ ἡ
 μνήμη μετὰ τήνδε, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀναμνήσεως ἔσται. ἢ οὐ τοῦτο ἂν 26
 εἶη τὸ λεγόμενον, ἀλλ' οἶμαι πάλιν κἀνταῦθα ἐν τῷ οὐδὲν δὲ δεῖ σκο-
 πεῖν πῶς τὰ πόρρω μεμνήμεθα τὸ μεμνήμεθα ἀντὶ τοῦ ἀναμιμνη-
 30 σκόμεθα εἴρηται. καὶ εἶη ἂν τὸ λεγόμενον· δεῖ δὲ θεωρεῖν πῶς ἀναμιμνη-
 σκόμεθα, ὧν πρὸ ὀλίγου τὴν ἐπιστήμην λαβόντες καὶ ἀπολέσαντες· οὐδὲν
 γὰρ κωλύει ἐπιλαθῆσθαι τινὰ καὶ ὧν πρὸ ὀλίγου μεμάθηκεν. δεῖ οὖν θεω-

1 post δὲ add. τὸ S, fort. recte 2 ἐκεῖνον S 3 διὰ τούτων RP¹ ἐστὶν om. CRP
 4 τῆς] τοῦ C 6 καὶ (ante τὰ λοιπά) om. CRP 6. 7 στίχους φέρε εἰπεῖν CRP
 7 ὅτε a: ὅταν ceteri τέσσαρες R: δ^{ες} P 8 ἱ RP: δέκα καὶ ἕξ C
 13 γένηται legit cum Arist. EMY (γίγνηται LSU) 14 ἀνεμνήσθησαν a: ἀνεμνήσθη S:
 ἀνεμνήσθη RP: ἀνεμνήσθημεν P σωκράτην P 16 γινομένων RP (Arist. EY)
 κινήσεων] κινήσει R, e corr. P 17 ἐναντίως a ἢ om. CRP 18 οὐδὲν]
 οὐ C 20 λέγων C 24 μνησθέντος S 25 οὕτως ἔξει CR, e corr. P: οὕτως ἔχει S:
 οὕτω a 27 ἢ] καὶ RP 28 δὲ om. CP 30 δὲ SC: om. RP^a 31 ἐλάβομεν
 καὶ ἀπωλέσαμεν expectes, cf. ad p. 28,7 οὐδὲ RP 32 κωλύσει P: κωλύ^υ R

ρεῖν ἐπὶ τούτων· καὶ ὥς ἐπὶ τούτων, οὕτως ἔξει καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἥτοι 133^r
 τῶν πόρρω, ἥτοι ὧν πάλαι τὴν ἐπιστήμην ἢ τὴν αἰσθησιν ἐλάβομεν. 30
 δῆλον γὰρ ὥς ὁ αὐτός ἐστι τρόπος τῆς ἀναμνήσεως τῶν τε πάλαι
 καὶ τῶν πρὸ ὀλίγου. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν σύνεγγυς οὐ προζητήσας, ἀλλ'
 5 ἀπὸ τινος ἀρχῆς, ἣν ἔχει, λέγει τε καὶ συνείρει τὸ ἐφεξῆς (ἀκολουθοῦσι
 γάρ, ὥς εἴρηται, τῷ ἔθει αἱ κινήσεις, ἥδε μετὰ τήνδε), οὕτω καὶ ὅταν
 ἀναμνησθεσθαι βούληται τι, ὧν πάλαι τὴν ἐπιστήμην ἔλαβέ τις (τούτου
 γὰρ δεῖ προσπακοῦσιν), τοῦτο ποιήσει. εἰπὼν δὲ τοῦτο ποιήσει,
 τί δεῖ ποιεῖν συντόμως ἐπήγαγεν εἰπὼν ζητήσει λαβεῖν ἀρχὴν κινή- 35
 10 τεως, μεθ' ἣν ἐκείνη ἔσται. ὥς γὰρ ἐπὶ τῶν σύνεγγυς ἀπὸ τῆς ἐνούσης
 ἀρχῆς ἀναμνησκεται τὰ ἐφεξῆς, οὕτω καὶ ἐπ' ἐκείνων ζητήσει ἀρχήν,
 ἀφ' ἧς εὐρήσει ὅπερ βούλεται εὐρεῖν.

p. 451^b31 Διὸ κάλλιστα καὶ τάχιστα γίνονται ἀπ' ἀρχῆς αἱ ἀνα-
 μνήσεις.

15 Τουτέστι διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν μεγάλη συντείνειν εἰς τὸ ἀναμνησθεσθαι
 τὰ ἐφεξῆς, διὰ τοῦτο ἐν οἷς εἰσιν ἀρχαί, εἴπερ ἔχομεν ταύτας, κάλλιστα 45
 ἀνάμνησιν εὐρήσομεν τῶν ἐφεξῆς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν γεωμετρικῶν θεωρημάτων·
 ὥς γὰρ τὰ πράγματα ἔχει τῷ ἐφεξῆς, οὕτω καὶ αἱ κινήσεις καὶ αἱ ἀνα-
 μνήσεις αὐτῶν. ὥς γὰρ ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν, εἰ ἐφεξῆς κεῖνται καὶ τεταγ-
 20 μένως, καλῶς ὁρᾷ ἡ ὄψις αὐτά, εἰ δὲ συγκεχυμένως, οὐ καλῶς, οὕτω καὶ
 ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τύπων. καὶ εἰσιν εὐμνημόνευτα ὅσα τάξιν ἔχει καὶ
 τὸ ἐφεξῆς, ὅσα δὲ μὴ τοιαῦτα δυσμνημόνευτα. εἰπὼν δὲ ταῦτα λέγει, τί
 διαφέρει μάθησις ἀναμνήσεως· οὐ γὰρ εἰσιν αἱ αὐταί, ὥς δοκεῖ Πλάτῳ. 50
 ἀνάμνησις τοῖνον ἐστίν, ὅταν δι' ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ ἀρχῆς
 25 κινήται ἐπὶ τὸ ἐφεξῆς τῇ ἀρχῇ· ὅταν δὲ μὴ δι' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ δι' ἄλλου,
 οἷον τοῦ διδασκαλοῦ, μάθησις τοῦτο καὶ οὐκ ἀνάμνησις. πολλάκις δὲ ἥδη
 μὲν ἀδυνατεῖ συντόμως ἀναμνησθῆναι, ζητεῖ δὲ καὶ εὐρίσκει· ἀλλ' οὐ συν-
 τόμως, ἀλλὰ πολλὰς κινήσεις κινήσεις τέλος κινεῖται τοιαύτην κίνησιν, ἣ
 ἀκολουθεῖ τὸ ἐφεξῆς. ὥσπερ γὰρ αἱ πολλαὶ ῥανίδες ἐπιτηδεῖον ποιήσασαι
 30 τὴν πέτραν, | τέλος ἡ ἐσχάτη ἐκοίλανεν αὐτήν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἐν τῇ 133^r
 καρδίᾳ ὑγρότητος ἔχει. πολλάκις γὰρ κινήθεισα τέλος κινεῖται κίνησιν,
 καθ' ἣν ἀνίσταται τὸ ζητούμενον· ὅπερ εὐρούσα ἡ διάνοια παύεται. ἔστιν

3 ὥς] δτι Arist. EY

4 πρὸ ὀλίγων C

λέγει cum Arist. LSU (λέγω EMY)

5 συνείρει Sa: Soph. p. 10,10: συνέχει CRP

7 τ] fort. τις legit Soph.

ἔλαβε a Soph.: λάβοι S: λαβὼν CRP

7. 8 τοῦτο γὰρ CRP

13 τάχιστα καὶ

κάλλιστα a (Arist.)

17 ἐπὶ τὰ γεωμετρικὰ θεωρήματα CRP

18 γὰρ om. RP

τὸ ἐφεξῆς CRP αἱ (ante ἀναμνήσεις) om. RP

19 κινεῖται RP: κεῖνται, κινεῖται vel

κεῖται Soph. libri

20 καὶ ante οὐ add. S

23 πλάτων R

24 ἐν ante

αὐτῷ add. a (om. etiam Soph.), cf. p. 23,18. 29,7

25 κινεῖται S

τὰ ἐφεξῆς a

28 τοιαύτην κινεῖται κίνησιν CRP

29 τὸ ἐφεξῆς ἀκολουθεῖ (ἀκολουθεῖν RP) CRP

ἐποίησαν CRP Soph.

30 ἡ S: ἡ a: δὲ ἡ CRP Soph.

32 ἀνίστατο S (ἀνί-

σταται etiam Soph.)

οὖν τὸ ἀναμνησθεσθαι τὸ ἐνεῖναι δύνανται τὴν κινεῖσσαν, λέγων δὴνα- 133^ν
μιν τὴν ἀρχὴν (αὕτη γὰρ τὴν διάνοιαν ἐποξύνει καὶ ἀνεγείρει πρὸς ἀνά-
λυσιν καὶ τοῦ λοιποῦ), κινεῖσθαι δὲ ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐχ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. 6

p. 452. 12 Διὸ δεῖ λαβέσθαι ἀρχῆς, διὸ ἀπὸ τύπων δοκοῦσιν ἀνα-
5 μιν μνησθεσθαι ἐνίοτε,

Λέγων τόπους ἢ τὰ ἐναντία τὰ σύστοιχα τὰ ὅμοια, ἢ τὰς ἀρχὰς τὰς
ἐνούσας ἡμῖν. ὥς γὰρ ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς Τοπικοῖς παραδοθέντων τόπων 10
καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Ῥητορικῆς αὐτοῦ στομούμενοι ἐπιχειροῦμεν πρὸς
τὰ προκείμενα, οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν ἐνούσων ἀρχῶν, ὥς ἀπὸ τινων τόπων,
10 εὐρίσκομεν τὰ ἐφεξῆς. ἢ οὖν τὰς ἀρχὰς λέγει τόπους, ἢ πολλάκις ἰδὼν
τινα ἢ ἀκούσας τινὰ καὶ πάλιν ἰδὼν ἢ ἀκούσας διαλογίζεσθαι, ποῦ τοῦτο
ἤκουσα, εἶτα ἐνθυμηθεὶς τὸν τόπον ἀνεμνήσθην, ὑπὸ τίνος τοῦτο ἤκουσα,
καὶ πῶς καὶ τίνα τρόπον τοῦτο εἶδον ἢ ἤκουσα, πότερον κατὰ τύχην ἢ
ἄλλως πως. τίθησι δὲ καὶ ὑπόδειγμα, οὗ ἡμεῖς πρὸ ὀλίγου ἐμνημονεύσαμεν. 16

15 p. 452. 17 Ἐοικε δὲ τὸ καθόλου ἀρχῇ καὶ τὸ μέσον πάντων.

Τὸ καθόλου νῦν εἴληπται ἀντὶ τοῦ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ. ἢ καθόλου
λέγει τοὺς τόπους τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων καὶ συστοίχων καὶ ἐναντίων. ἐν δὲ
τῷ καὶ τὸ μέσον πάντων παρέλκει ὁ καὶ σύνδεσμος. ἦν δ' ἂν σαφε-
στέρα ἢ γραφὴ χωρὶς τοῦ καὶ συνδέσμου ἔχουσα οὕτως· εἴκοι δὲ τὸ 20
καθόλου ἀρχῇ τὸ μέσον πάντων. ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον· ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ
τὸ μέσον πάντων ἀρχῇ εἴκοι. τοῦτο δὲ ταῦτόν ἐστι τῷ ἢ εὗρεσις τοῦ
μέσου ὠφελεῖ καὶ ποδηγὸς ἡμῖν γίνεται πρὸς εὗρεσιν τοῦ ζητουμένου'.

p. 452. 19 Οἶον εἴ τις νοήσειεν, ἐφ' ὧν Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ.

Τὸ λεγόμενον ἐστὶ δυνάμει τοιοῦτον· ἔστω δὴ τὰ νοήματα, α κινεῖται 25
ἢ ψυχὴ πρὸς εὗρεσιν τοῦ ζητουμένου, τὰ ἐκκείμενα στοιχεῖα. μέσον δὲ
αὐτῶν ἔστω τὸ Ε. τοῦτο δὴ εὐρών ὁ ζητῶν, εἰ μὴ ἅμα τῷ εὐρηκέναι
αὐτὸ εὐρήσει καὶ ὁπερ ἐζητεῖ, ἐπὶ τὸ Θ ἐλθὼν μνησθήσεται. ἐπεὶ γὰρ

1 ἀναμνησθεσθαι Aristoteli pro μνησθαι restitui vult Freudenthal, Rh. M. XXIV 403
2. 3 δυνάμει Arist. EMY 3 λοιποῦ, τοῦτο δὲ ὥστ' ἐξ Soph.(Arist.) ἐξ αὐτοῦ
RP Soph. 4 δεῖ δὲ α (Arist., διὸ δεῖ etiam Soph.) 6 ἐναντία (ἢ add. P)
τὰ σύστοιχα ἢ τὰ ὅμοια τὰς ἀρχὰς CRP 7 ἡμῖν CRP (Soph. p. 11, 37): ἐν ἡμῖν Sa
8 ὁρμώμενοι CRP 9 ἐνούσων S: ἐνόντων ceteri 11 ἀκούσας τίνος καὶ CRP
12 τόπον] τρόπον R 14 καὶ (ante ὑπόδειγμα) α: om. ceteri πρὸ ὀλίγου] p. 26, 5
15 δὴ Arist. τὸ om. Arist. EM ἀρχῇ S (Arist. ML, ἢ ἀρχῇ EY, ἀρχῇ
etiam Soph.) 16 ὥς om. P ἐπιπολὺ RP 17 τρόπους RP 18 καὶ τὸ]
κατὰ S 19 οὕτως om. α δὲ] δὴ SR (Arist.) 20 ἀρχῇ S
ἐπιπολὺ RP 22 γίνεται ἡμῖν S 26 ἔστω om. CRP 27 Θ cum Arist. L
legit (τῷ MSU, τῷ Y, νῷ E), v. Freudenthal, Arch. f. Gesch. d. Philos. II p. 10

τὸ μέσον εὗρεν. ἐνδέχεται καὶ ἐπὶ τὸ Ε καὶ ἐπὶ τὸ Δ κινήθῃναι. λέγει δὲ Ε 133^v
 τὰ ἐφεξῆς τῷ Ε, ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ Ζ Η Θ. ὁμοίως δὲ Δ λέγει αὐτὸ τὸ 30
 Δ καὶ ἔτι τὸ Γ Β Α. ἐλθὼν οὖν ἐπὶ τὸ Θ μνησθήσεται· οὐδὲν γὰρ κωλύει
 μετὰ τὸ Ε ἀναμνησθῆναι τὸ Θ, εἴτα τὸ Ζ, καὶ οὕτως τὸ Η. ἔστω γὰρ
 5 τὸ Ε συμπίσιον, τὸ Ζ Σωκράτης, τὸ Η τὸ ὑπὸ Σωκράτους τυφθῆναι, τὸ δὲ
 Θ λύρα. οὐδὲν οὖν κωλύει συμπίσιον ἀναμνησθέντα εὐθὺς ἀναμνησθῆναι
 λύραν, εἴτα ὅτι ἐτύφθη, καὶ οὕτως ὅτι ὑπὸ Σωκράτους (καίτοι ἀκόλουθον
 ἦν μετὰ τὸ συμπίσιον εὐθὺς Σωκράτους ἀναμνησθῆναι, εἴτα ὅτι ἐτύφθη,
 εἴτα λύραν)· ἔστω γὰρ ὅτι μετὰ τῆς λύρας ἀντὶ ῥάβδου ἔτυψε τὸν τυφθέντα. 35
 10 εἰπὼν δὲ ὅτι τὸ μέσον ἀρχῇ ἔοικε, τὴν αἰτίαν τούτου τέθεικεν· ἐντεῦθεν
 γὰρ ἐπ' ἄμφω κινήθῃναι ἐνδέχεται· τὸ γὰρ Ε ὁδός ἐστι καὶ πρὸς
 τὰ ἐφεξῆς αὐτῷ τὰ Ζ Η Θ καὶ πρὸς τὰ ὀπίσθεν τὰ Δ Γ Β Α, καὶ δυνατόν
 ἔστιν ὥσπερ ἀπὸ τοῦ Θ ἢ τοῦ Η ἢ τοῦ Ζ ἀναμνησθῆναι δ βουλόμεθα,
 οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ Α ἢ τινος τῶν ἐφεξῆς τῷ Α. εἰ δὲ μὴ τὸ Ε εἴη τὸ
 15 μέσον, ἀλλὰ τὸ Γ, ἐπὶ τὸ Γ ἐλθὼν μνησθήσεται. εἰ δὲ ἐπὶ τούτου οὐκ
 ἀνεμνήθη, ὥσπερ οὐδὲ ἐπὶ τοῦ Ε, ἐπὶ τὸ Α ἐλθὼν ὥσπερ ἐκεῖ ἐπὶ τὸ Θ 40
 μνησθήσεται.

p. 452^a24 Τοῦ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐνίστε μὲν μνησθῆναι, ἐνίστε
 δὲ μὴ αἰτίον, ὅτι ἐνδέχεται ἐπὶ πλείω κινήθῃναι.

20 Επειδὴ πολλάκις ἀναμνησθέντες πλευρὰν ἀναμνησκόμεθα θυάδα
 πλευρωνίας, πολλάκις δὲ τὴν μὲν πλευρὰν ἀνεμνήσθημεν, τὴν δὲ πλευρωνίαν 30
 οὐκ ἔτι, καίτοι πολλὰ κινήθέντες καὶ ζητήσαντες, ἐζητεῖτο δὲ διὰ τίνα ποτὲ
 αἰτίαν ὅτε μὲν τὸ αὐτὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ, οἷον τὴν πλευρωνίαν ἐκ τῆς πλευ-
 ρᾶς, ἀναμνησκόμεθα, ὅτε δὲ οὐ, ἀπαντῶν πρὸς τὴν τοιαύτην ζήτησιν
 25 φησι· τοῦ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐνίστε μὲν μνησθῆναι, ἐνίστε δὲ μὴ
 αἰτίον, ὅτι πλείω ἐνδέχεται κινήθῃναι ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς,
 οἷον ἀπὸ τοῦ Γ ἐπὶ τὸ Ζ ἢ τὸ Δ. ἔστω γὰρ μέσον τὸ Γ, ἄκρα δὲ τὸ
 Ζ καὶ Δ. εἰ οὖν εἴη συνηθέστερον τὸ Ζ | τοῦ Δ, ἔλκει πρὸς ἑαυτὸ τὴν 134^r
 διάνοιαν τὸ Ζ, ὥσπερ καὶ τὰ λαμπρὰ τῶν χρωμάτων τὴν ὄψιν. εἰ γὰρ

1 καὶ (ante ἐπὶ) om. CR ἐπὶ (ante τὸ Δ) om. a κινεῖσθαι RP λέγει
 δὲ τὸ ε CRP 2 ταῦτα—λέγει om. RP 3 γ ἢ α RP 4 ἔστι S
 5 τοῦ σωκράτους Sa, sed cf. v. 8 et p. 25,4, Soph. p. 11,21 5. 6 τὸ δὲ Θ Sa: τὸ θ
 CRP 6 λύραν a 8 σωκράτην C 9 λύραν a: τὴν λύραν ceteri
 10 τέθεικεν Sa: τίθησιν εἰπὼν CRP 11 καὶ om. RP 12 α β γ SCRP¹
 13 δ—τῷ Α (14) om. RP 14 τὸ Ε—εἰ δὲ (15) om. RP εἴη a: ἡ S: ἡ C
 15 μὴ post εἰ δὲ add. C 15. 16 οὐκ ἐμνήσθη RP: οὐκ ἐμνήσθη C 16 τὸ Θ a:
 τοῦ θ SCP: τοῦ θεοῦ R 19 μὴ Sa (Arist.): οὐ CRP ὅτι om. S
 ἐπὶ πλείω ἐνδέχεται a (Arist.), fort. recte, cf. v. 26 20 θυάδον C: θυάδα RP
 21 πλευρωνίας a: πλευρωνίαν S: πλευρονίαν CRP πλευρονίαν CRP 22. 23 αἰτίαν
 ποτὲ CRP 23 ὅτε om. CRP πλευρονίαν RP 24 ποτὲ CRP 25 prius τοῦ]
 τὸ P prius δὲ] οὐδὲ RP 25 μὴ] οὐ CRP 26 ὅτι (ἐπὶ) conicio
 27 ἐπὶ ante τὸ Δ add. RP Δ] δ ε CRP 28 ἔλκει conicio πρὸς αὐτὸ S
 29 τὸ Ζ a: τὸ δ SCP: τοῦ δ RP καὶ om. RP λαμπρὰ a Soph.: λαμπρότερα S:
 λαμπρότατα CRP σωματίων Soph.

εἷη τὸ Ζ πλευρίτις, τὸ δὲ Γ πλευρόν, τὸ δὲ Δ πλευρωνία, κινήσει μᾶλλον 134^r
ἀπὸ τοῦ Γ τὴν διάνοιαν τὸ Ζ παρ' ὅπερ τὸ Δ· συνηθέστερον γὰρ ἡ
πλευρίτις τῆς πλευρωνίας. οὐ μόνον δὲ διὰ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ εἷη ὁ μὲν
τῶν τύπων παλαιός, ὁ δὲ λοιπὸς χθιζός, κινήσει μᾶλλον ὁ χθιζός. οὐδὲν
5 δὲ κωλύει καὶ τὸν παλαιὸν μᾶλλον κινῆσαι τοῦ νέου, εἴπερ ἐστὶν ὁ μὲν
νέος ἀμαυρός, ὁ δὲ παλαιὸς εἰς βάθος ἐνσεσημασμένος· χρή γὰρ οὕτω
λέγειν διὰ σπάνιν κυρίων ὀνομάτων. ἐὰν μὲν οὖν μὴ διὰ παλαιοῦ
κινήται, τουτέστιν ἐὰν μὲν οὖν μὴ εἷη παλαιὸς ὁ τύπος καὶ τὸ ἀναζω-
γράφημα καὶ προσέτι ἀσυνήθης (δεῖ γὰρ τοῦτου προσυπακούειν), ἐπὶ τὸ
10 νέον καὶ συνηθέστερον κινεῖται. ὥσπερ γὰρ φύσις ἤδη γέγονε τὸ
ἔθνος, αὐτὸ φημι τὸ συνηθέστερον, καὶ ἐπὶ τούτῳ ταχὺ ἀναμιμνησκό-
μεθα, ἃ πολλὰκις ἐννοοούμεθα. δεῖ δὲ ἡμᾶς μᾶλλον προσδιορίσαι περὶ 10
τούτων διὰ τὸ παραλελοιπέναι τοῦτον ταῦτα διὰ συντομίαν. ἂν μὲν οὖν
μὴ εἷη παλαιὸς καὶ ἀσυνήθης ὁ τύπος ἢ νέος καὶ ἀσυνήθης, ἀλλὰ νέος
15 καὶ συνήθης, ἐπὶ τοῦτον κινήθησεται· οὔτε γὰρ ἐπὶ τὸν νέον καὶ ἀσυνήθη
οὔτε ἐπὶ τὸν παλαιὸν καὶ ἀσυνήθη κινήθησεται, ἀλλ' ἐπὶ τὸν νέον καὶ
συνήθη. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μὲν εἷη παλαιὸς καὶ συνήθης, ὁ δὲ νέος καὶ
ἀσυνήθης, ἐπὶ τὸν παλαιὸν καὶ συνήθη κινήθησεται· ὁ γὰρ παλαιὸς καὶ
συνήθης ὥσπερ νέος ἐστὶ διὰ τὴν καθ' ἐκάστην μελέτην, ὥσπερ παλαιὸς 15
20 ὁ νέος καὶ ἀσυνήθης διὰ τὴν ἀμελετησίαν. ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἡμῖν
διηγήσθω, ἵτεον δὲ ἐπὶ τὰ ἐφεξῆς. ὥσπερ γὰρ, φησὶν, εἰσὶ τινὰ φύσει
τόδε μετὰ τόδε (φύσει γὰρ ἔπεται τῇ τοῦ πυρὸς ἀναμνήσει ἡ θερμότης·
ὁ γὰρ ἀναμνησθεὶς πῦρ εὐθὺς φύσει καὶ θερμότητα ἀνεμνήσθη), οὕτω καὶ
ἐνεργείᾳ, τουτέστιν ἔθει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἐξ ἔθους τινά, ἅπερ ἀναμνησθέντες
25 εὐθὺς ἀναμιμνησκόμεθα καὶ τὰ μετ' αὐτὰ ὄντα. εἶπε δὲ τὸ ἔθνος ἐνέρ-
γειαν. διότι ἐκ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας συμβαίνει τὸ τοιόνδε ἔθνος. τὸ δὲ 20
πολλὰκις ἐθισθῆν φύσιν ποιεῖ. καὶ ἐπεὶ ἐν τοῖς φύσει γίνεται ἀμαρτία καὶ
παρὰ φύσιν, ἐνδέχεται τοῦτο συμβαίνειν καὶ ἐν τοῖς δι' ἔθους, καὶ μάλιστα
διὰ τὸ ὅμοια εἶναι τῷ βεβαίῳ τοῖς φύσει. εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν κωλύει ἀνα-
30 μνησθέντα τοῦ πρότερον ἀμαρτάνειν περὶ τὸ ἐπομένον καὶ κινήθηναι ἄλλως
καὶ μὴ ὡς ἔδει, ἄλλως τε καὶ ὅταν ἀφέλκῃ ἐκεῖθεν αὐτόσε πῃ διὰ
τὸ συνηθέστερον, οἷον ὅταν ἀφέλκῃ ἀπὸ τῆς πλευρωνίας ἢ πλευρίτις. καὶ

1 πλευρίτις CRP prius τὸ δὲ—πλευρίτις (3) om. RP πλευρωνία C 3 πλευ-
ρωνίας CRP ἀλλὰ καὶ εἰ vel ἀλλ' εἰ καὶ Soph. 3. 4 τῶν τύπων παλαιὸς ὁ μὲν CRP
7 μὴ om. Arist. EM 8 κινήθη Arist. EMY 9 ἀσυνήθης R: ἀσυνήθει C
ante δεῖ add. ἀλλὰ νέος καὶ συνήθης CRP τοῦτο CRP 12 ἐννοοῦμεν Arist. EMY
13 ταῦτα τοῦτον CRP συντόμου CRP 16 παλαιὸν καὶ ἀσυνήθη] νέον καὶ
συνήθη RP ἀλλ'—κινήθησεται (18) om. RP 19 καθ' ἐκάστην SCa Soph.:
καθ' ἕκαστα R: κατέκαστα P 20 ἡμῖν om. CRP 21 διηγήσθω a: διητάσθω
CRP: διηγήσθω S ἵτεον] ἱστέον R 23 πυρὸς P φύσει Sa: ἤδη CRP
θερμότητα a: θερμότητος C: comp. anceps SRP 24 καὶ om. CRP Soph.
27 φύσιν] φύσει C ἐγγίνεται CRP Soph. AB 29 τὸ (μὴ) conicio
τοῖς φύσει Sa: τῶν φύσει RP: τῶν φύσεων C 29. 30 ἀναμνησθέντας C
30 πρότερον CRP Soph. 31 ἔδει] δεῖ Soph.: ἤδη RP ἐφέλκῃ RP Soph.:
ἐφέλκει C 32 πλευρωνίας CRP

διὰ τὸ ἀφέλκειν ἄλλοτε ἡμᾶς ἄλλα, ὅταν δέη ὀνόματος μνημονεύσαι, ἄλλου 134^r
μὲν παρομοίου μνημονεύομεν, εἰς δ' ἐκεῖνο σολοικίζομεν· ὁ γὰρ βουλόμενος 26
ἀναμνησθῆναι Λεωφάνην, ἀναμνησθεὶς δὲ παρόμοιον οἶον Λεωσθένην ἐσο-
λοίκισεν ὡς πρὸς τὸν Λεωφάνην.

5 p. 452^b7 Τὸ δὲ μέγιστον, γνωρίζειν δεῖ τὸν χρόνον, ἢ μέτρῳ ἢ
ἀορίστως.

Ἡ ἀνάμνησις οὐ μόνον μαθημάτων ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν. 22
οἶον ἔπραξά τι ἐγώ, εἴτα ἀναμνησσομαι τὸ πραχθέν. πότε δὲ ἐπράχθη
ἀγνοῶν, ἄρα, φημί, χθὲς τοῦτο ἔπραξα; εἴτα, εἰ τύχοι, λέγω· ἀλλὰ μὴν χθὲς
10 τὸδε διεπραξάμην. τὸ δὲ μέγιστον, γνωρίζειν δεῖ τὸν χρόνον, ἢ μέτρῳ
ἢ ἀορίστως· εἰπὼν τί ἐστὶν ἀνάμνησις, λέγει κοινῶς περὶ μνήμης καὶ ἀνα-
μνήσεως, ὅτι τὸ μέγιστον δεῖ ἡμᾶς γνωρίζειν τὸν χρόνον, ἐν ᾧ μαθόντες 25
τι ἢ ἰδόντες ἢ ἀκούσαντες ἀναμνησκόμεθα νῦν αὐτό, ἢ μέτρῳ, τουτέστιν
ὠρισμένως, οἶον ὅτι τρίτον μῆνα ἄγω τήμερον ἰδὼν ἢ μαθὼν ἢ ἀκούσας
15 ἢ γευσάμενος, ἢ ἀορίστως, τουτέστιν ὅλως ὅτι εἶδον τοῦτο ποτέ. εἰ γὰρ
μὴ τοῦτό ἐστι καὶ γνωρίζομεν, εἰ πρότερον ἠκούσαμεν ταῦτα, ἢ ἀορίστως
ἢ ὠρισμένως, συμβήσεται ἡμῖν ὑπολαμβάνειν, ὅτι οὐκ ἀναμνησκόμεθα,
ἀλλὰ νῦν πρῶτως οἴκοθεν καὶ ἀφ' ἐαυτῶν ταῦτα προβαλλόμεθα. ὥστε
χρεῖα πολλὴ τοῦ χρόνου ἐν ταῖς ἀναμνήσεσιν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ταῖς μνή- 40
20 μαις. εἰ γὰρ ἐνεργεῖ ἡ ψυχὴ περὶ φάντασμά τι ὡς εἰκόνα τινός, οὐ γινώσκει
δὲ ὠρισμένως ἢ ἀορίστως, ὅτι εἶδε τοῦτο ἢ ἤκουσε πρότερον, οἴθησεται,
ὅτι αὐτὴ τοῦτο νῦν ἀναπλάττει. εἰπὼν δὲ ὅτι δεῖ γνωρίζειν τὸν χρόνον,
ἐπήγαγεν· ἔστω δέ τι ᾧ κρίνει τὸν πλείω καὶ ἐλάσσω. ἔστι δὲ τὸ
λεγόμενον· ἀνάγκη δὲ εἶναί τι ἐν ᾧ κρίνει τὸν πλείω καὶ ἐλάσσω χρόνον·
25 ἔστι δὲ τὸ κρίνον τὸν πλείω καὶ ἐλάσσω χρόνον ἢ πρώτη αἰσθητικὴ
ψυχὴ ἢ ἐν τῇ καρδίᾳ καθεδουμένη. εἰπὼν δὲ ἔστω δέ τι ᾧ κρίνει τὸν
πλείω καὶ ἐλάσσω χρόνον λέγει καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν κρίνεται,
καὶ φησιν, ὅτι, ὥσπερ ἡ διάνοια κρίνει τὰ μεγέθη οὐ τῷ ἀποτείνεσθαι ἔξω 45
πρὸς ἐκεῖνα, ἀλλὰ κινουσα τοὺς ἀπὸ τῶν μεγεθῶν τύπους καὶ τὰ ἀναζωγρα-

1 δέη a Soph.: δεῖ ceteri ὀνόματα C: ὄνομα Soph. μνημονεύομεν vix recte
Aristoteli restitui vult Freudenthal, Rhein. Mus. XXIV p. 413 3 Λεωφάνη Soph.
A: Λεωφάνους P¹ Soph. B: anceps R: Λεωφάνην S Λεωσθένην S cf. Comm. II 3
p. 186,6 ss. 4 ὥσπερ τὸν S 9 εἰ τύχη SR 10 τὸδε] τοῦτο SRP
10. 11 τὸδε—ἢ ἀορίστως om. a 11 post εἰπὼν add. οὖν a 12 δεῖ ἡμᾶς Sa:
ἡμᾶς δεῖ CRP 14 ἄγω] ἐγὼ RP 15 τουτέστιν ἢ (ἢ delevi) ὅλως ὅτι C:
τουτέστιν ὅτι ἢ ὅλως ὅτι RP: ὅτι ὅλως Sa ποτέ Sa: πρότερον CRP 16 καὶ]
οὐδὲ a: μηδὲ conicio ταῦτα Sa: τοῦτο GRP 16. 17 ὠρισμένως ἢ ἀορίστως CRP
17 ἀπολαμβάνειν R 20 φάντασμά τι Sa: φαντάσματος CRP εἰκόνας CRP
21 δέ] τὲ RP prius ἢ] καὶ RP τοῦτο] τοῦτον RP 22 αὐτῇ] αὐτὸ Ca
χρονίζεν S 23 ἐλάττω P (Arist. praeter L) 24 δὲ om. CRP 25 ἔστι
δὲ—χρόνον (27) CRP Soph. (nisi quod ἔστι— prius χρόνον om. P): om. Sa 26 ἢ
om. P καθήμενη Soph. 8] ὦ P 27 δὲ post λέγει add. Ca
καθ' ὃν] ᾧ a

φύματα ἐν τῷ φανταστικῷ ὄντας (μετὰ φαντασίας γὰρ αἰεὶ ἡ διάνοια, ἡ 134^v
 γὰρ διάνοια οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ νοῦ μετὰ φαντασίας ἐνέργεια· κρίνει οὖν
 ταῦτα οὐ τῷ ἀποτείνεσθαι αὐτὴν ἐκεῖ, ὡς λέγουσιν ὁρᾶν ἡμᾶς οἱ δι' ἐκπομπὴν
 ἀκτίνων λέγοντες τὸ ὁρᾶν γίνεσθαι· εἰ γὰρ ἀποτεينوμένη πρὸς τὰ μεγέθη
 5 ἔλρινεν αὐτά, ὅτε οὐ παρῆσαν, οὐκ ἂν ἠδύνατο κρίνειν, νῦν δὲ καὶ ἀπόντων
 κρίνει αὐτά), ὥσπερ οὖν αὕτη κρίνει τὰ μεγέθη, οὕτως εὐλογον καὶ τὴν 50
 αἰσθητικὴν ψυχὴν κρίνειν τὸν πλείω καὶ ἐλάσσω χρόνον οὐ τῷ ἀποτείνεσθαι
 ἔξω, ἀλλὰ τῷ κινεῖν ἢ κινεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἐνόντων τύπων.

p. 452^b13 Τίνι οὖν διοίσει, ὅταν τὰ μείζω νοῇ ἢ ὅτι ἐκεῖνα νοεῖν
 10 τὰ ἐλάσσω. |

Τὸ ἢ ὅτι ἐκεῖνα νοεῖν τὰ ἐλάσσω ἀπόκρισις ἐστὶ τοῦ ἡρωτη- 134^v
 μένου· ἐρωτήσας γὰρ τίνι οὖν διοίσει, ἀποκρίνεται, ὅτι ἐκεῖνα νοεῖν
 τὰ ἐλάσσω. ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀναμνησθεσθαι μόνοις ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις,
 ὡς προῖων δεῖξει, δύναται τις τὸ νοεῖν ἀκοῦειν καὶ ἐπὶ τῆς ἀπλῶς νοήσεως,
 15 δύναται δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀναμνήσεως, ἔν' ἢ τὸ τίνι οὖν διοίσει, ὅταν τὰ
 μείζω νοῇ ταῦτόν τῳ 'ὅταν τὰ μείζω ἀναμνησκηται'. ἔστω δὲ τὸ ἐν
 τῷ Τιμαίῳ, τό "θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατήρ τε ἔργων", ἐλάττω,
 τὰ δὲ ἐφεξῆς τούτῳ πάντα μείζονα αὐτοῦ. εἰσὶ δὲ τὰ ἐφεξῆς ταῦτα· "ἂ
 δι' ἐμοῦ γενόμενα ἅλута ἐμοῦ γε θέλοντος. τὸ μὲν οὖν δὴ δεῖν πᾶν
 20 λυτόν, τό γε μὴν καλῶς ἀρμυροσθεν καὶ ἔχον εὖ λύειν ἐθέλειν κακοῦ. δι'
 ἂ καὶ ἐπεὶ περ γεγέννησθε, ἀθάνατοι μὲν οὐκ ἐστε οὐδ' ἄλυτοι τὸ πάμπαν, 5
 οὔτι γε μὴν λυθήσεσθε οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρας" καὶ τὰ ἐξῆς. ὅταν
 οὖν, φησί, τὰ μείζω νοῇ ἢ ἀναμνησκηται, τίνι διαφέρει τοῦ ὅτε τὰ
 ἐλάσσω. καὶ ἐρωτήσας ἀποκρίνεται λέγων· ἢ τοσοῦτον διαφέρει, καθ' ὅσον
 25 συμβαίνει ἐκεῖνα νοεῖν τὰ ἐλάσσω, καὶ προσηπακουστέον τοῦ πρότερον. τὰ
 ἐντὸς γὰρ πρότερον νοεῖ ἢ ἀναμνησκηται, καὶ οὕτως ἐκ τούτων διαβι-
 βάσκεται εἰς τὰ ἔσχατα καὶ μείζονα. πάντα οὖν, φησί, τὰ ἐντὸς ἐλάσσω
 καὶ ἀνάλογον. τὰ γὰρ ἐντὸς τοῦ "οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρας" (ταῦτα 10
 δὲ τὰ ἐντὸς τούτου ἐστὶ τὸ "οὔτι γε μὴν λυθήσεσθε" καὶ τὸ „οὐδ' ἄλυτοι

1 δι' ἂν S 3 ὁρᾶν ἡμᾶς Sa: ἡμᾶς ὁρᾶν CRP Soph. 3 respicere vid. Alex.
 Suppl. II 1 p. 127,27 5 ὅτε a: ὅταν ceteri: variant Soph. libri καὶ (ante
 ἀπόντων) Sa Soph.: om. CRP 8 τύπων] τρόπων S 9 τὰ (ante μείζω) om.
 CRP (Arist. LSU) νοῇ] νοεῖ P ἢ ὅτι—νοῇ ταῦτόν (16) RP: om. SCa
 νοεῖν cum Arist. LSU (νοεῖ ἢ EY, νοῇ ἢ M) 11 Τὸ ἢ—ἐλάσσω R: om. P
 14 δεῖξει] p. 453^a8 καὶ (post ἀκοῦειν) P: om. R ἐπὶ R: ὑπὸ P
 15 δὲ R: om. P 16 ante τῷ add. ἴσον S, τοῦτο ἴσον ἐστὶ a ἔστω Sa: ἐστὶ CRP
 16. 17 ἐν τῷ Τιμαίῳ] p. 41 A, de textu cf. Rawack, *De Platonis Timaeo* p. 15 ss. 57
 17 τῷ a Soph.: om. ceteri ἐλάττων S 18 τούτῳ om. CRP 19 ἐθέλοντος CRP
 Soph. δὴ om. a (habet etiam Soph. AB) 20 post λυτόν add. ἐστὶ CRP (om. etiam
 Soph.) γε a: δέ γε ceteri: variant Soph. libri 21 τὸ om. S 22 οὔτι CRP
 Soph.: οὔτε S: ὄντι a οὐδὲ Sa: οὔτε CRP: variant Soph. libri 23 ἢ a: καὶ CRP:
 om. S 25 τὸ πρότερον CRP 28 καὶ] ὥσπερ Arist. EY ἀναλόγως
 RP: ἀνάλογα C 29 τούτου] τοῦτό RP ἄλυτον CRP
 Comment. in Arist. XXII 1. Mich. in Parva Nat.

τὸ πάμπαν^α καὶ τὰ λοιπά), τὰ οὖν ἐντὸς πάντα ἐλάσσω καὶ ἀνάλογον. 134^α
 ἐπειδὴ γὰρ ἀνάλογόν ἐστιν ἡ τῶν λόγων ὁμοιότης, ἔχουσι δὲ καὶ ταῦτα
 ὁμοιότητα τῷ ἔχασθαι θάτερον θατέρου, εἶπεν αὐτὰ ἀνάλογον, ἴσον λέγων
 τῷ ὅμοια ἀλλήλοις, ἧ ἔχεται τόδε τοῦδε. ἡ τὸ λεγόμενόν ἐστι· πάντα
 5 γὰρ τὰ ἐντὸς τοῦ λόγου καὶ τὰ ἐκτός, νῦν ἐκτός λέγων ἄπερ ἔλεγε μείζω,
 ἀνάλογόν ἐστι τοῖς ἐντὸς καὶ ἐκτός εἶδεσι. λέγοι δ' ἂν εἶδῃ τὸ γάλα, τὸ 16
 λευκόν, τὸν ἀέρα, τὸ ὑγρόν, τὸ μετόπωρον. ὥς γὰρ ἀπὸ τοῦ γαλακτος
 ἀνεμνήσθη λευκόν καὶ ἀπὸ τούτου ἀέρα καὶ ἐκ τούτου ὑγρόν, εἴτ' ἐκ τού-
 του μετόπωρον, οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ 'θεοὶ θεῶν' τὸ ἐφεξῆς τούτῳ, καὶ ἐκ
 10 τούτου τὸ ἐφεξῆς αὐτῷ, καὶ ὡσαύτως ἐπὶ πάντων, ἕως οὗ ἡλθον ἐπὶ τὸ
 ἔσχατον τὸ ἀναλογεῖν τῷ μετοπώρῳ. ὅπερ καὶ αὐτὸς οὗτος οἶμαι συνιδών,
 τὸ ὅτι ἀσαφῶς ἀπηγγείλε ταῦτα, καὶ ἑαυτὸν σαφηνίσαι βουλευθεὶς ἐπ' ἀνέ- 20
 λαβεν εἰπών· ἔστι δὴ ἴσως καὶ τοῖς εἶδεσιν ἀνάλογον λαβεῖν, ἀλλ'
 ἐν αὐτῷ, τουτέστιν ἐν τῇ φαντασίᾳ, ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ ἀποτάσει τῆς δια-
 15 νοίας πρὸς ἐκεῖνα. φέρεται δὲ καὶ ἄλλη γραφὴ ἔχουσα οὕτως· ἡ ὅτι
 ἐκεῖ ἀνανοεῖν τὰ ἐλάσσω ἐκ τοῦ ἀνανοῦ ῥήματος, καὶ εἴη ἂν λέγων,
 ὅτι ὁ νοῶν ἡ ἀναμιμνησκόμενος τὰ ἐκτός ἀνανοεῖ καὶ ἀναμιμνήσκειται καὶ
 τὰ ἐντός· ὁ γὰρ νοῶν δίκηχου δηλονότι καὶ πηχουαῖον. ἀμείνων δὲ ἡ προ-
 τέρα γραφή.

20 p. 452^b 17 Ὡςπερ οὖν εἰ τὴν A B B E κινεῖται, ποιεῖ τὴν A Δ. 25

Εἰπὼν ὅτι ἐν τῷ μεμνησθαι δεῖ γνωρίζειν τὸν χρόνον καὶ δηλονότι
 καὶ ἐν τῷ ἀναμνησθαι (γινομένης γὰρ ἀναμνήσεως, ὥς εἶπε, συμβαίνει καὶ
 μνήμην γίνεσθαι), εἰπὼν οὖν ὅτι δεῖ τὸν χρόνον γνωρίζειν ὠρισμένως ἢ ἀορί-
 στως, εἰπὼν δὲ καὶ ὅτι τὰ ἐκτός ἀναμιμνησκόμενος ἡ νοῶν καὶ τὰ ἐντός ἀνα-
 25 μιμνήσκειται καὶ νοεῖ (ἀνάλογον γὰρ εἰσι, τῶν δ' ἀνάλογον ἅμα ἡ μνήμη καὶ 30
 ἡ ἀνάμνησις καὶ ἡ νόησις· ὁ γὰρ μεμνημένος ἡ νοῶν ἡ ἀναμιμνησκόμενος,
 ὅτι ὡς δύο πρὸς τέσσαρα ἡ ὡς χειμῶν πρὸς ἔαρ, ἅμα καὶ ἐκείνων μέμνηται
 τῶν ἐχόντων τὸν λόγον, ὅν τὰ δύο πρὸς τὰ τέσσαρα ἢ ὁ χειμῶν πρὸς τὸ
 ἔαρ. ἔστω δὲ χάριν λόγου ὡς δύο πρὸς τέσσαρα, τρία πρὸς ἕξ, καὶ ὡς
 30 χειμῶν πρὸς ἔαρ, γῆρας πρὸς νεότητα), εἰπὼν δὴ ταῦτα πρῶτον μὲν δεῖ-

1 ἐντός οὖν CRP ἀνάλογα C 2 ἀναλογία C καὶ om. CRP
 3 ὁμοιότητος RPC: anceps S τῷ RP ἀνάλογα C 4 ἡ Sa: ὦ RP:
 8 C 6 ἀναλογία C: ἀνάλογα RP ἐντός καὶ ἐκτός a: ἐκτός καὶ ἐντός ceteri
 6 ss. cf. p. 26,5 9 post τούτῳ, καὶ add. οὕτως ἐπὶ πάντων RP e v. 10
 10 καὶ—πάντων om. RP ὡσαύτως Sa: οὕτως C ἡλθεν conicio 11 οὗτος]
 οὕτως RP 13 δὴ] δὲ CRP (Arist. EMYU) post ἴσως add. ὥςπερ Arist.
 ἄλλο Arist. praeter LU 15 δὲ a: om. ceteri 16 ἀνανοεῖν SCRIP (e corr.
 Arist. U): ἀνανοεῖ a 17 νοεῖ P 19 ἡ ante γραφὴ add. a 20 prius τὴν Sa:
 τὸ C: τὰ RP 21 χωρίζειν RP 22 εἶπε] p. 451^b 5 23 μνήμη R
 ὠρισμένως γνωρίζειν CRP 25 ἀνάλογα RP ἀναλόγων RP 27 δ SP
 28 δν SC: ὦν RP: ὥς a τὰ (ante τέσσαρα) om. C ἡ] καὶ RP δ] δν
 conicio τὸ prius om. C, fort. recte 29 δ SC ἕξ] ἐπτά S
 30 ὁ χειμῶν RPa

κνυσιν, ὅτι ἀνάλογόν εἰσι τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτός· δευτερον δὲ ὅτι τῇ τῶν 134^a
 πραγμάτων μνήμῃ καὶ ἡ τοῦ χρόνου συγγίνεται συναίσθησις. καὶ τρίτον 35
 λέγει, ὅτι καὶ οἱ χρόνοι πρὸς ἀλλήλους ἀνάλογόν εἰσιν· ὡς γὰρ τὸ πρᾶγμα
 τὸ ἐλάττον πρὸς τὸ μεῖζον, καὶ ὁ χρόνος τοῦ ἐλάττονος πρὸς τὸν χρόνον
 5 τοῦ μεῖζονος πράγματος. ἀσάφειαν δὲ πολλὴν ἐνεποίησε διὰ τὸ συγκεχυ-
 μένως τὴν τῶν στοιχείων ἐκθεσιν ποιήσασθαι καὶ διὰ τὸ τὴν ΛΘ ὀνο-
 μάσαι Θ, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ΘΜ ποτὲ μὲν Θ, ποτὲ δὲ ΘΙ. ἀλλ' ἡ μὲν
 τῶν λεγομένων πρόθεσις αὕτη ἂν εἴη, δεῖ δὲ ἡμᾶς πάλιν τὴν λέξιν ἐκθένας
 πειρᾶσθαι, ὡς δυνατόν, σαφηνίζειν. ὥσπερ οὖν εἰ τὴν ΑΒ ΒΕ κινεῖ- 40
 10 ται, ποιεῖ τὴν ΑΔ. ἐλλιπὴς ἡ λέξις· ἔδει γὰρ εἰπεῖν 'ποιεῖ τὴν ΑΓ ΓΔ',
 αὐτὸς δὲ διὰ συντομίαν εἶπε τὴν ΑΔ. ἔστι δὲ ὡς μὲν ἡ ΑΒ πρὸς τὴν
 ΒΕ, οὕτως ἡ ΑΓ πρὸς τὴν ΓΔ. ὥστε ὥσπερ ὁ νοῶν τετράπτεχον καὶ
 δίπτεχον νοεῖ ἢ μέμνηται, οὕτω καὶ ὁ τῆς ΑΒ ΒΕ μεμνημένος ἢ ἀναμιμνη-
 σκόμενος ἢ νοῶν καὶ τὴν ΑΓ ΓΔ νοεῖ ἢ ἀναμιμνήσκειται ἢ μέμνηται.
 15 αὐτὸς δὲ διὰ τοῦ κινεῖσθαι ἐδήλωσε καὶ τὸ νοεῖν καὶ τὸ μεμνησθαι καὶ τὸ
 ἀναμιμνήσκεισθαι. ὅτι δὲ τὸ ποιεῖ τὴν ΑΔ ὡς ἴσον ἔλαβε τῷ 'ποιεῖ τὴν 45
 ΑΓ' ΓΔ, ἐδήλωσε διὰ τοῦ ἀνάλογον γὰρ ἡ ΑΓ καὶ ΓΔ. ἔστι δὲ δ
 λέγει· ἀνάλογον γὰρ ἡ ΑΓ καὶ ΓΔ τῇ ΑΒ καὶ ΒΕ. ὡς γὰρ ἡ ΑΓ πρὸς
 ΑΒ, οὕτως ἡ ΓΔ πρὸς ΒΕ, καὶ ἐναλλάξ ὡς ἡ ΑΓ πρὸς ΓΔ, ἡ ΑΒ πρὸς
 20 ΒΕ. τὸ δὲ τί οὖν μᾶλλον τὴν ΓΔ ἢ τὴν ΖΗ ποιεῖ ταυτόν ἐστι τῷ
 'ὥσπερ γὰρ ὁ τὴν ΑΒ ΒΕ νοῶν καὶ τὴν ΑΓ ΓΔ νοεῖ, οὕτω καὶ ὁ τὴν
 ΑΓ ΓΔ νοῶν νοεῖ τὴν ΑΖ ΖΗ'.

p. 452^b19 *H ὡς ἡ ΑΓ πρὸς ΑΒ ἔχει, οὕτως ἡ τὸ Θ πρὸς τὸ Μ ἔχει. 50

Θ λέγει τὴν ΚΘ, Μ δὲ τὴν ΘΜ. εἰπὼν δὲ πῶς ἀνάλογόν εἰσι τὰ
 25 πρᾶγματα, λέγει καὶ πῶς ἅμα ἢ τε τοῦ πράγματος καὶ ἡ τοῦ χρόνου
 κίνησις τε καὶ συναίσθησις γίνεται. εἰληπται δὲ ὁ ἢ σύνδεσμος ἀντὶ τοῦ
 καί, ὡς ἂν εἰ ἔλεγε· καὶ ὥσπερ ἡ ΑΓ τοῦ πράγματος κίνησις ἔχει πρὸς
 τὴν τοῦ ΑΒ κίνησιν, οὕτως ἡ τὸ Θ πρὸς τὸ Μ, τουτέστιν οὕτως ὁ ΚΘ
 χρόνος πρὸς τὸν ΘΜ χρόνον. ἐν δὲ τῷ παύτας οὖν ἅμα καὶ κινεῖται |
 30 τὸ ταύτας ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου εἴρηκεν. ὡς γάρ, 135^a

1 ἀνάλογα RP ἐκτός καὶ ἐντὸς CRP ὅτι a: ὅπως ceteri 2 συγγίνεται
 συναίσθησις a: γίνεται συναίσθησις S: συναίσθησις γίνεται CRP 3 ἀνάλογοι RP
 6 ποιήσασθαι ἐκθεσιν CRP 7 δὲ om. RP 8 πάλιν om. CRP 9 τὴν
 om. S 11 ἢ μὲν S 12 post οὕτως add. καὶ C ὥσπερ ὁ νοῶν om. RP
 16 ἔλαβεν τὸ ποιεῖν RP 17 ἀνάλογος RP καὶ om. P ἡ ΓΔ Arist. EY
 18 λέγων C ἀνάλογος RP 19 ἐνάλλαξον C 19. 20 πρὸς τὴν γ δ et πρὸς
 τὴν β ε CRP 20 ἢ τὴν om. Arist. EMY 21 γὰρ ὁ a Soph.: γὰρ S: om. CRP
 alt. ὁ a Soph.: om. ceteri 22 ΑΖ Sa Soph.: α β CRP 23 πρὸς τὴν
 α β a (Arist. praeter S) ἢ θ CRP τὸ Μ Sa (Arist. L): τὴν μ CRP (Arist.
 SU, τὴν ι EMY) 24 ante λέγει add. δὲ P λέγων C ἀνάλογα RP
 26 δε ante ὁ add. RP 28 ἢ τοῦ θ CRP 29 καὶ om. Arist. EMY

εἰ βαδίζοι τις τὴν ΑΓ ΓΒ, ἀνάγκη τὴν ΚΘ ΘΜ κίνησιν ποιεῖν, οὕτως εἰ 135^r
μέμνηται τῆς ΑΓ ΓΒ, ἀνάγκη συναισθάνεσθαι καὶ τοῦ ΚΘ ΘΜ χρόνου.

p. 452^b 20 Ἐὰν δὲ τὴν ΖΗ βούληται νοῆσαι.

Ὁ λέγει δυνάμει τοιοῦτόν ἐστι· ὥσπερ τὴν ΑΒ ΒΕ καὶ τὴν ΑΓ ΓΔ 6
5 κινουμένη ἢ διάνοια καὶ τὸν ΚΘ ΚΜ προσησθάνετο χρόνον, οὕτως ἂν τὴν
ΖΗ, τουτέστιν ἂν τὴν ΑΖ ΖΗ βούληται νοῆσαι, τὴν μὲν ΒΕ, τουτέστι τὴν
ΓΒ ΒΕ, ὁμοίως νοεῖ, ὥσπερ εἵπομεν, μετὰ τοῦ συναισθάνεσθαι τοῦ ΘΜ
χρόνου. ἀντὶ δὲ τῶν ΘΙ, ἥτοι ἀντὶ δὲ τοῦ ΘΜ (μετέβαλε γὰρ ἀντὶ τοῦ
Μ, ὡς εἴρηται, τὸ Ι), ἀντὶ οὖν τοῦ ΘΜ ἢ ἀντὶ τοῦ ΘΙ τὸ ΚΑ νοεῖ. ἐπειδὴ
10 γὰρ ὁ ΘΙ χρόνος τῆς ΓΒ ΒΕ ἦν, ὁ δὲ ΚΑ τῆς ΑΖ ΖΗ, κινεῖται δὲ τὴν 10
ΑΖ ΖΗ, δηλονότι τὴν ΚΑ κινηθήσεται, καὶ οὐ τὴν ΘΙ. τὸ δὲ καταλλήλον
τῆς αὐτῆς γὰρ ἔχουσιν ὡς ΖΑ πρὸς ΒΑ τοιοῦτον· αὐταὶ γὰρ αἱ ΚΑ
ἔχουσι πρὸς τὴν ΚΜ ἢ ΚΙ, ὡς ἡ ΑΖ πρὸς ΑΒ.

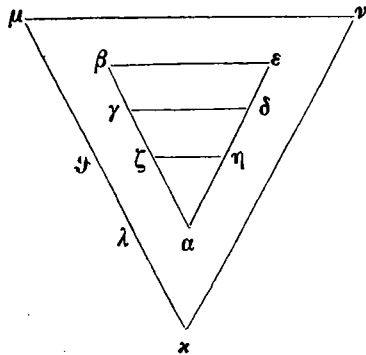
p. 452^b 23 Ὅταν οὖν ἅμα ἦ τε τοῦ πράγματος γίνηται κίνησις
15 καὶ ἡ τοῦ χρόνου, τότε τῇ μνήμῃ ἐνεργεῖ.

Ὅταν οὖν, φησὶν, ἅμα τῷ πράγματι καὶ τοῦ χρόνου γίνηται ἔννοια
μέτρῳ ἢ ἀορίστως, τότε ἔστι μνήμη ἢ ἀνάμνησις· ἀρμόττει γὰρ τοῦτο 15
λέγεσθαι κατ' ἀμφοτέρων.

p. 452^b 24 Ἄν δ' οἴηται μὴ ποιῶν μνημονεύειν.

20 Ἐπειδὴ ἐλλιπῶς καὶ ἔτι ἀκατάλληλως ἀπήγγελλται τὰ ῥητά, δεόν. ἡμᾶς 23
κατάλληλως παραγράψαι. ἔδει οὖν οὕτως ἔχειν· ἂν δ' οἴηται μὴ ποιῶν
μνημονεύειν, οὐκ ἔστι μνήμη· οὐδὲν γὰρ κωλύει διαφευσθῆναι
τινα καὶ δοκεῖν μνημονεύειν μὴ μνημονεύοντα, ὥσπερ οὐδὲ ἐνε- 25
ργούντα τῇ μνήμῃ μὴ οἴεσθαι, ἀλλὰ λανθάνειν μεμνημένον. τὸ

haec figura in R (cf. Soph.), similem figuram inveniri in Arist. E testatur Biehl

1 εἰ om. RP α γ γ δ RP καὶ ante alt. τὴν
add. P 3 ἂν a (Arist.) 5 τὸν] τῶν
CRP KM] θ μ CRP χρόνων CRP
6 μὲν om. CRP 7 ΓΒ] α β RP
8 χρόνος S μετέβαλε R: μετέβαλλε C
9 τοῦ ΘΜ a: τῆς θ μ S: τῶν θ μ CRP τῶν
θ ι RP τὸ ΚΑ Sa: τὰς κ λ CRP (Arist.)
10 τοῦ γ β S 13 ΑΖ a: ζ α ceteri πρὸς τὴν
α β RP 14 et 15 πράγματος et χρόνου locum
mut. in S 14 γένηται a (Arist. L)
16 γίνεται CR ἢ ante ἔννοια add. CRP
17 ἦ] ἡ a 19 post ποιῶν add. οἴεται a
(Arist. EMYL) 20 δεῖ a 21 περι-
γράψαι C μὴ om CRP¹ 23 μὴ om. C

μὲν οὖν πληρὲς καὶ τὸ κατάλληλον τῆς λέξεως τοιοῦτον· καὶ γὰρ ἐν τῇ 135^r
 λέξει τῇ ἀλλὰ λανθάνειν μεμνημένον οὐκ ἔστι λείπει τὸ μνήμη, ἢ
 ἤ· οὐκ ἔστι μνήμη. καὶ ἔστι τούτῳ συνεχὲς τὸ ἂν δ' οἴηται μὴ ποιῶν
 μνημονεύειν, ὥσπερ καὶ παρεγράφη. ἐν δὲ τῇ λέξει τῇ ἐνεργοῦντα
 5 δὲ τῇ μνήμη λείπει πάλιν τὸ ὥσπερ, ἢ· ἢ ὥσπερ οὐδὲ ἐνεργοῦντα τῇ
 μνήμη'. ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς λέξεως τοιαῦτα. λέγει δὲ διττῶς γίνεσθαι τὴν 30
 ἀπάτην ἐν τῇ μνήμη, ὥστε δοκεῖν ὅτι μνημονεύομεν μὴ μνημονεύοντες.
 ἓνα μὲν τρόπον, ὅταν συγκατατίθεται ἡ ψυχὴ, ὅτι τοῦτο τὸ φάντασμα
 Σωκράτους ἐστὶν εἰκῶν, μὴ ὃν Σωκράτους, ἀλλὰ Θεαιτήτου· ὁμοιος γὰρ
 10 τῷ Σωκράτει Θεαιτήτος. ἀλλὰ οἴεται μνημονεύειν, οὐ μνημονεύει δέ. οὐ
 μόνον δὲ ἂν περὶ τὸ φάντασμα γένηται ἡ ἀπάτη, οὐκ ἔστι μνήμη, ἀλλὰ
 καὶ περὶ τὸν τόπον ἢ τὸν χρόνον· οἷον ἀπὸ τοῦ Λυκείου πρὸ μηνός μοι
 ἐγεγόνει ὁδοιπορῆσαι, ἐγὼ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς πρὸ ἐβδομάδος ὑπολαμβάνω. 35
 οὐκ ἔστιν οὖν οὐδὲ τοῦτο μνήμη. ἓνα μὲν οὖν τρόπον οὕτως γίνεται ἡ
 15 ἀπάτη, ἄλλον δὲ ὅταν οὔτε περὶ τὸν χρόνον οὔτε περὶ τὸν τόπον ἀπατῶμαι,
 ἀλλὰ διὰ μόνον τὸ μὴ ἐννοεῖν ὅτι μνημονεύω. ὥσπερ γὰρ πολλάκις ἐννοῶν
 καὶ διαλογιζόμενός τι οὐχ ὁρῶ τὸν ἰστάμενον πρὸς με, οὔτω πάλιν συμ-
 βαίνει μεμνημένον μέ τινας μὴ ἐννοεῖν ὅτι μέμνημαι δι' ἄλλην τινὰ κίνησιν
 καὶ εἰκέναι με τότε τῷ ὄνειρώττοντι ἐν τοῖς ὕπνοις καὶ μὴ αἰσθανομένῳ
 20 ὅτι ὄνειρώττει. ἔστι δὲ τὸ ἂν δ' οἴηται μὴ ποιῶν μνημονεύειν δηλω-
 τικὸν τοῦ πρώτου τρόπου τῆς ἀπάτης. ἂν οὖν, φησὶν, οἴηται μνημονεύειν 40
 μὴ ποιῶν μνήμην, οὐκ ἔστι μνήμη· ὁ γὰρ διαψευδόμενος περὶ τὸ φάντασμα
 ἢ τὸν τόπον ἢ τὸν χρόνον, μὴ ποιῶν μνήμην μὴδ' ὅλως μνημονεύων,
 οἴεται μνημονεύειν, οὐ μνημονεύει δέ. δὲ δὴ καὶ σαφηνίζων ἐπήγαγεν·
 25 οὐδὲν γὰρ κωλύει διαψευσθῆναι τινα καὶ δοκεῖν μνημονεύειν μὴ
 μνημονεύοντα. τὸ δὲ ἐνεργοῦντα δὲ τῇ μνήμη μὴ οἶεσθαι ἀλλὰ
 λανθάνειν μεμνημένον δηλωτικόν ἐστὶ τοῦ δευτέρου τρόπου. δεῖ δέ,
 ὥς εἴρηται, οὕτως ἀναγινώσκειν· ὥσπερ οὐδὲ ἐνεργοῦντα τῇ μνήμη. οὐδὲ 45
 γὰρ τότε κωλύει μεμνημένον μὴ οἶεσθαι ὅτι μέμνηται ἀλλὰ λανθάνειν.

30 p. 452^b27 Τοῦτο γὰρ ἦν αὐτὸ τὸ μεμνησθαι.

Τουτέστι 'τοῦτο γὰρ ἐστὶ μνήμη τὸ μεμνημένον μὴ λανθάνειν, ἀλλ'
 εἰδέναι ὅτι μέμνηται'. οὐκ ἄρα οὖν ἐστὶ, φησί, μνήμη ἢ ἀνάμνησις, ἐὰν
 εἴτε ἡ τοῦ πράγματος γένηται κίνησις χωρὶς τῆς τοῦ χρόνου κινήσεως εἴτε

1 τὸ om. RP	2 τῇ om. C	3 τοῦτο συνεχὲς (τῷ add. C) ἂν CRP
4 παραγράφῃ C: παραγράφῃ RP	5 τὸ ὥσπερ πάλιν CRP	8 συγκατατίθεται
Sa: συγκατάθεται CRP	9 cf. Plato, Theaet. p. 144 D. 188 B et Comm. II 3	
p. 63,24 ss.	12 καὶ Sa: καὶ CRP	οἶονεἰ CRP
om. ceteri	14 οὖν a: om. ceteri	15 χρόνον—τόπον Sa: τόπον οὔτε περὶ
τὸν χρόνον οὔτε περὶ τὸν τόπον (sic) CRP	18 μέμνημαι] μνημονεύω a	διὰ
τινα ἄλλην CRP	20 δ' om. P	21 οἴεται R
29 ἀλλὰ—μέμνηται (32) om. RP	31 τοῦτο γὰρ—λανθάνειν om. C	24 δὴ om. CRP
om. CRP	ἢ Ca Soph.: ἢ SRP	32 φησί
	ἐὰν om. Sa, sed v. Arist.	

ἡ τοῦ χρόνου χωρὶς τῆς τοῦ πράγματος. τὸν δὲ χρόνον ὅτε μὲν οὐ μεμνή- 135
μεθα ἀορίστως, ἀλλ' ὠρισμένως, ὅτε δὲ οὐχ ὠρισμένως, ἀλλ' ἀορίστως.
τὸ δὲ πότε τῷ ποσῷ μέτρῳ ἴσον ἐστὶ τῷ ὠρισμένῳ μέτρῳ 50

p. 453a6 Διαφέρει δὲ τὸ μνημονεύειν τοῦ ἀναμιμνήσκεισθαι, οὐ
5 μόνον κατὰ τὸν χρόνον. |

Οὐ μόνον, φησί, κατὰ τὸν χρόνον διαφέρουσιν μνήμη καὶ ἀνάμνησις 135
(πρότερον γὰρ τῷ χρόνῳ μνήμη ἀναμνήσεως τῷ ἀνανέωσιν μνήμης εἶναι
τὴν ἀνάμνησιν), ἀλλ' ὅτι καὶ μόνος ὁ ἄνθρωπος ἀναμιμνήσκειται. καὶ
δείκνυσιν ὅτι μόνος ὁ ἄνθρωπος ἀναμιμνήσκειται, οὕτω πως τὴν δεῖξιν
10 προσάγων· ὅ τὸ ἀναμιμνήσκεισθαι ἐστὶ, τοῦτ' καὶ τὸ συλλογίζεσθαι· ὡς δ
γὰρ ὁ συλλογιζόμενος τήνδε τὴν πρότασιν συνάπτει μετὰ τῆςδε, οὕτω καὶ
ὁ ἀναμιμνησκόμενος τὰ ἐλάττωνα τοῖς μείζουσιν. ὅ δὲ τὸ συλλογίζεσθαι,
τοῦτ' καὶ τὸ ζητεῖν· ὁ γὰρ συλλογιζόμενος ζητῶν τι συλλογίζεται. ὅ δὲ
τὸ ζητεῖν, καὶ τὸ βουλεύεσθαι· ὁ γὰρ βουλευόμενος ζητεῖ. ὅ ἄρα τὸ ἀνα-
15 μιμνήσκεισθαι, τοῦτ' καὶ τὸ βουλεύεσθαι· μόνος δὲ ὁ ἄνθρωπος βουλεύεται,
μόνος ἄρα καὶ ἀναμιμνήσκειται.

p. 453a14 Ὅτι δὲ σωματικόν τι τὸ πάθος καὶ ἡ ἀνάμνησις ζητήσις 10
ἐν τοιούτῳ φαντάσματος.

Τὸ ἀναμιμνήσκεισθαι ὅτι τῆς διανοίας ἐστίν, ἥδη δέδεικται· τὸ γὰρ
20 βουλεύεσθαι νοῦ, οὐ καὶ τὸ ἀναμιμνήσκεισθαι. ἀλλ' ἐπεὶ χωρὶς φαντασίας 15
τοῦτο ποιῆσαι ἀδυνατεῖ (τὰ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ εἰδῶλα κινουῦσα, ἅπερ εἰσὶν
ἡ φαντασία, ἀναμιμνήσκειται), πάνυ ἀκριβῶς εἴρηται, ὅτι σωματικόν τι τὸ
πάθος· αὐτὴν γὰρ τὴν καρδίαν καὶ τὸ ἐν αὐτῇ πνεῦμα, ἐν οἷς τὰ εἰδῶλα
ὡς εἶδη τρόπον τινα τυγχάνει ὄντα, κινουῦσα ἡ ἀνάμνησις γίνεται. ὅτι οὖν,
25 φησὶν, ἡ ἀνάμνησις ζητήσις ἐστὶ φαντάσματος ἐν τοιούτῳ, τοῦτέστι ἐν
σώματι ὄντι (ὡς γὰρ ὁ βουλόμενος ἀναγνῶναι τὸν τοιοῦτον λόγον ἐ-
τῷ βιβλίῳ ζητεῖ τὰ ἐν τῷ χάρτῃ γράμματα, οὕτω καὶ ἡ διάνοια· ἀνάλογον 20
γὰρ ὁ χάρτης τῇ καρδίᾳ, τὰ δὲ γράμματα τοῖς φαντάσμασιν, ἡ δὲ διάνοια
τῷ ἀναγινώσκοντι), ὅτι οὖν σωματικὸν ἡ ἀνάμνησις, σημεῖον τὸ παρενο-
30 χλεῖν ἐνίους, ἐπειδὴ μὴ δύνωνται ἀναμνησθῆναι, τὸ παρενοχλεῖν ἀντὶ τοῦ
παρενοχλεῖσθαι νῦν ληφθέν· ἢ οὐκ ἀντὶ τοῦ παρενοχλεῖσθαι εἴληπται, ἀλλ'
οὕτως ἀπλῶς· παρενοχλεῖ γὰρ ἡμᾶς ἡ τοιαύτη κίνησις. κινεῖ γὰρ πολλὰς

1 τῆς τοῦ πράγματος χωρὶς S τοῦ δὲ χρόνου Sa αὐτόν cum Arist. SU (αὐτῶν LM, αὐτό
EY) vid. legisse 2 ἀορίστων a 3 πότε τῷ ποσῷ cum LSU legit 5 κατὰ] τὰ a
6 διαφέρει CRP 7 πρότερον S alt. τῷ] τὸ RP 9 ὁ om. C 10 προσάγων S
11 συνάπτει CRP Soph.: συνάγει Sa 17 δὲ] δ' ἐστὶ Arist. EMY τι om. Arist.
EMYS 18 ἐκ τοιοῦτου φαντάσματος RP: om. S φαντάσματι a Soph. (Arist. L)
19 τῆς om. a Soph. 20 φαντασίας SCRIP Soph.: φαντάσματος a 22 ὅτι ante
πάνυ a 26 ἀναγνῶσθαι R τοῖνδε CRP 27 ἀνάλογος C 29 post
ἀναγινώσκοντι add. ἐστὶν CRP σωματικῇ CRP